

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Γ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΘΕΩΡΙΑ

Επιμέλεια: ΑΝΤΙΓΟΝΗ Κ. Μ. (ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ)

Προλογικό σημείωμα

Οι απαιτήσεις των εξετάσεων

(κατηγορίες ερωτήσεων, που προϋποθέτουν ανάλογες ικανότητες από τους υποψήφιους για την εύστοχη απάντησή τους)

A. ΠΕΡΙΛΗΨΗ (25 μονάδες)

Ο μαθητής απαιτείται να έχει την ικανότητα

- ο να εντοπίζει το θέμα που πραγματεύεται ένα κείμενο
- ο να επισημαίνει ποια είναι η βασική θέση του συγγραφέα
- ο να διακρίνει το σημαντικό και ουσιώδες από το επουσιώδες
- ο να χωρίζει το κείμενο σε παραγράφους ή νοηματικές ενότητες και να δίνει πλαγιότιτλους
- ο να πυκνώνει το κείμενο κρατώντας σημειώσεις, να συνθέτει το διάγραμμα και την περίληψη του κειμένου.

B. ΑΣΚΗΣΕΙΣ (35 μονάδες)

B1. Οργάνωση του κειμένου/δομή

Ο μαθητής πρέπει να έχει την ικανότητα

- ο να εντοπίζει τα βασικά μέρη (πρόλογο, κύριο μέρος, επίλογο) και τις νοηματικές ενότητες του κειμένου
- ο να επισημαίνει το είδος της συλλογιστικής πορείας (παραγωγική ή επαγωγική) που ακολουθεί ο συγγραφέας σε ένα κείμενο
- ο να διερευνά τους διάφορους τρόπους με τους οποίους οργανώνεται ο λόγος σε μία παράγραφο (αιτιολόγηση, διαίρεση, σύγκριση-αντίθεση, ορισμό, παραδείγματα κ.α)
- ο να αναλύει τη συνοχή του κειμένου (επισήμανση διαρθρωτικών λέξεων και φράσεων κ.α)

B2. Πειθώ–τρόποι και μέσα πειθούς

Ο μαθητής πρέπει να έχει την ικανότητα

- ο να εντοπίζει τους τρόπους πειθούς (επίκληση στη λογική, στο συναίσθημα του δέκτη, στην αυθεντία, στο ήθος του πομπού)
- ο να επισημαίνει τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας (επιχειρήματα, τεκμήρια κ.α)
- ο να αξιολογεί ένα επιχειρήμα (την αλήθεια, την εγκυρότητα και την ορθότητα ενός επιχειρήματος)
- ο να διερευνά την αξιοπιστία των τεκμηρίων
- ο να διακρίνει τους τρόπους και τα μέσα πειθούς
  - α) στη διαφήμιση
  - β) στον πολιτικό λόγο
  - γ) στον επιστημονικό λόγο
- ο να διακρίνει την πειθώ από την προπαγάνδα

B3. Δοκίμιο

Ο μαθητής πρέπει να έχει την ικανότητα

- ο να διακρίνει τα είδη του δοκιμίου (αποδεικτικό–στοχαστικό) και να επισημαίνει :
  - α) την οργάνωση του κειμένου (λογική ή συνειρμική)
  - β) τον σκοπό του συγγραφέα (απόδειξη, ερμηνεία, ανάλυση μίας θέσης ή ελεύθερος στοχασμός)
  - γ) τη σκοπιμότητα / οπτική του συγγραφέα (υποκειμενική ή αντικειμενική)
  - δ) τη γλώσσα του κειμένου (ποιητική ή αναφορική λειτουργία)
- ο να εντοπίζει ορισμένα χαρακτηριστικά του δοκιμίου (διαχρονικός χαρακτήρας, προσωπικός τόνος κ.α)
- ο να διακρίνει το δοκίμιο από άλλα συγγενή κειμενικά είδη, όπως το άρθρο ή την επιφυλλίδα.

B4. Γλώσσα

Ο μαθητής πρέπει να έχει την ικανότητα

- ο να αντικαθιστά λέξεις του κειμένου με συνώνυμα, να βρίσκει αντώνυμα, να σχηματίζει σύνθετες λέξεις και να εντοπίζει τα συνθετικά μέρη μίας λέξης .
  - ο να χαρακτηρίζει το ύφος του κειμένου (απλό, λιτό, σοβαρό, γλαφυρό κ.α)
  - ο να μελετά τη γλώσσα του κειμένου (ειδικό λεξιλόγιο, στίξη, λειτουργίες της γλώσσας)
  - ο να επισημαίνει και να αιτιολογεί την επιλογή και τη σκοπιμότητα του συγγραφέα ως προς τη χρήση
    - α) ενεργητικής ή παθητικής φωνής
    - β) ενός ρηματικού προσώπου, ενός χρόνου, μίας έγκλισης
    - γ) αναφορικής ή ποιητικής λειτουργίας της γλώσσας
    - δ) σημείων στίξης
- λόγιων ή λαϊκών λέξεων, ειδικού λεξιλογίου κ.α

B5. Ανάπτυξη παραγράφου / μικροκείμενα

Ο μαθητής πρέπει να έχει την ικανότητα

- ο να αναπτύσσει μια ιδέα / περίοδο του κειμένου σε παράγραφο
- ο να ανασκευάζει ένα επιχείρημα και να αναπτύσσει την αντίθετη άποψη

Γ.ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ / ΕΚΘΕΣΗ (40 μονάδες)

Ο μαθητής πρέπει να έχει την ικανότητα

- ο να παράγει κείμενα με λογική οργάνωση, ενταγμένα σε επικοινωνιακό πλαίσιο (άρθρο, επιστολή, γραπτή εισήγηση), με σκοπό να πείσει, να εξηγήσει ή να αναλύσει τις πλευρές ενός ζητήματος.

πειθώ

Ι. ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΠΕΙΘΟΥΣ

Τρόποι Πειθούς	Α) Επίκληση στη λογική του δέκτη		Β) Επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη
	Α) ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ	Β) ΤΕΚΜΗΡΙΑ	
	1. Είδη συλλογισμών ως προς την πορεία της σκέψης για την εξαγωγή συμπεράσματος	Παραδείγματα	Περιγραφή
	Παραγωγικός συλλογισμός (γενικό → ειδικό)	Γεγονότα	Αφήγηση
	Επαγωγικός συλλογισμός (ειδικό → γενικό) Είδη επαγωγικού συλλογισμού 1. Γενίκευση 2. Αίτιο - αποτέλεσμα 3. Αναλογία Αξιολόγηση επαγωγής 1. Τέλεια → βέβαιο συμπέρασμα 2. Ατελής → πιθανό συμπέρασμα	Στατιστικά Στοιχεία	Χιούμορ
	Αναλογικός συλλογισμός (ειδικό → ειδικό)		

<p>2. Είδη συλλογισμών ως προς το είδος των προς το είδος των προτάσεων (προκείμενες)</p> <p>Κατηγορικός συλλογισμός</p> <p>Οι προκείμενες είναι κατηγορικές προτάσεις . Έχουν συνδετικό ρήμα + κατηγορούμενο</p>	<p>Πορίσματα ερευνών</p>	<p>Ειρωνεία</p>
<p>Υποθετικός συλλογισμός</p> <p>Η μία προκείμενη ή και οι δύο είναι υποθετικές προτάσεις</p>	<p>Γενικές αλήθειες</p>	<p>Ποιητική γλώσσα/ σχήματα λόγου</p>
<p>Διαζευκτικός συλλογισμός</p> <p>Η μία προκείμενη είναι διαζευκτική πρόταση</p>	<p>Αυθεντίες</p> <p>Γνωμικά</p>	<p>Ρητορικά ερωτήματα</p>

Γ. ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΟ ΗΘΟΣ

ΤΡΟΠΟΙ ΠΕΙΘΟΥΣ	1. ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΟ ΗΘΟΣ ΤΟΥ ΠΟΜΠΟΥ	2. ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΟ ΗΘΟΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ	3. ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΥΘΕΝΤΙΑ
ΜΕΣΑ ΠΕΙΘΟΥΣ	<p>Προβολή της εικόνας του πομπού ως έντιμου, αξιόπιστου, υπεύθυνου με θετικούς χαρακτηρισμούς.</p>	<p>Προσπάθεια ηθικής μείωσης του αντιπάλου με αρνητικούς χαρακτηρισμούς για το ήθος και τη συμπεριφορά του.</p>	<p>Αναφορά σε ρήσεις και απόψεις σημαντικών προσώπων.</p>

A. ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΗ ΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥ ΔΕΚΤΗ

Όταν ο στόχος είναι η απόδειξη μίας θέσης / άποψης, ο πομπός απευθύνεται στο δέκτη και χρησιμοποιεί ως μέσα πειθούς επιχειρήματα και τεκμήρια. Άρα επικαλείται τη λογική του δέκτη.

1. ΜΕΣΑ ΠΕΙΘΟΥΣ

A. Επιχειρήματα

Μία ή περισσότερες προτάσεις (προκείμενες) μέσω των οποίων ο πομπός συναρμολογεί τις θέσεις του. Οι προτάσεις αυτές διέπονται από λογική σχέση και καταλήγουν στην αποδοχή μίας άλλης πρότασης (συμπέρασμα). Η διαδικασία παράθεσης ενός επιχειρήματος (προκείμενες → συμπέρασμα) ονομάζεται συλλογισμός.

**Δομή του επιχειρήματος → προκείμενες
→ συμπέρασμα**

Ο εντοπισμός του επιχειρήματος είναι μία απλή διαδικασία, όταν αυτό εμφανίζεται στην τυπική του μορφή π.χ Όλοι οι πλανήτες είναι ετερόφωτοι. Η γη είναι πλανήτης. Άρα η Γη είναι πλανήτης. Σε ένα κείμενο, όμως, ένα επιχείρημα έχει ανάπτυξη, σύνταξη και διατύπωση πολύπλοκη. Εκεί χρειάζεται να διακρίνουμε τις προτάσεις - κρίσεις που αποτελούν τα μέρη του επιχειρήματος από τις δευτερεύουσες ιδέες που τα συμπληρώνουν ή τα αναλύουν.

π.χ Η θανατική ποινή αποτελεί καθαρό παραλογισμό από τη σκοπιά του σωφρονισμού του παραβάτη (συμπέρασμα), ο οποίος επιδιώκεται πρωταρχικά με την άσκηση συγκράτησης και ελέγχου σε εκείνον που έχει ήδη εγκληματήσει, για να μην υποτροπιάσει. Γιατί ο σωφρονισμός προϋποθέτει , βέβαια , τη φυσική ύπαρξη του ανθρώπου (πρώτη προκείμενη), την οποία η θανατική ποινή καταστρέφει (δεύτερη προκείμενη).

Η τυπική δομή του επιχειρήματος :

Προκείμενες : α) ο σωφρονισμός προϋποθέτει , βέβαια , τη φυσική ύπαρξη του ανθρώπου β) η θανατική ποινή καταστρέφει τη φυσική ύπαρξη του ανθρώπου

Συμπέρασμα : Η θανατική ποινή αποτελεί καθαρό παραλογισμό από τη σκοπιά του σωφρονισμού του παραβάτη

B. Τεκμήρια

Συγκεκριμένα στοιχεία που χρησιμοποιούνται από τον πομπό ως αποδεικτικά μέσα για την επιβεβαίωση, ενίσχυση, συμπλήρωση των επιχειρημάτων.

- παραδείγματα
- γεγονότα
- στατιστικά στοιχεία
- πορίσματα ερευνών
- γενικές αλήθειες
- αυθεντίες
- γνωμικά

2. ΕΙΔΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ

α) Ως προς την πορεία της σκέψης

I. Είδη συλλογισμών σε επιχείρημα

ΕΙΔΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ	ΜΟΡΦΗ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ
1. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ	<p>Ο συλλογισμός ξεκινά από ένα γενικό και αφηρημένο σημείο (μία αρχή, μία υπόθεση, έναν ορισμό, έναν κανόνα κ.α), που θεωρείται ότι έχει αποδεδειγμένη ισχύ και καταλήγει σε ειδικό/συγκεκριμένο συμπέρασμα, που διευκρινίζει μία συγκεκριμένη απόψη ή πρόταση.</p> <p style="text-align: center;">ΓΕΝΙΚΟ → ΕΙΔΙΚΟ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Οι ιστορικοί χρόνοι του ρήματος αναφέρονται στο παρελθόν. • Ο αόριστος είναι ιστορικός χρόνος. <p>Άρα, ο αόριστος αναφέρεται στο παρελθόν.</p>
2. ΕΠΑΓΩΓΙΚΟΣ	<p>Ο συλλογισμός ξεκινά από ένα ειδικό και συγκεκριμένο σημείο (παραδείγματα, συγκεκριμένες απόψεις) και καταλήγει σε γενικό και αφηρημένο συμπέρασμα (στον κανόνα, στη γενική αρχή) πιθανολογικά, με την ιδέα πως ό,τι ισχύει για το επιμέρους τμήμα θα ισχύει και για όλα τα τμήματα του συνόλου .</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος αναφέρονται στο παρελθόν. • Οι χρόνοι αυτοί είναι οι ιστορικοί χρόνοι του ρήματος. <p>Άρα, οι ιστορικοί χρόνοι του ρήματος αναφέρονται στο</p>

<p>3. Αναλογικός</p>	<p>ΕΙΔΙΚΟ → ΓΕΝΙΚΟ</p> <p>Ο συλλογισμός ξεκινά από ένα ειδικό σημείο (επιμέρους κρίση ή άποψη) και καταλήγει σε ειδικό συμπέρασμα με βάση την επιμέρους κρίση ή άποψη. Το συμπέρασμα που εξάγεται θεωρείται πιθανό.</p> <p>ΕΙΔΙΚΟ → ΕΙΔΙΚΟ</p>	<p>παρελθόν.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ο Κώστας μελέτησε αρκετές ώρες και πέρασε στο Πανεπιστήμιο. • Η Μαρία μελετάει αρκετές ώρες. <p>Άρα, και η Μαρία είναι πιθανό να περάσει στο Πανεπιστήμιο.</p>
----------------------	--	--

II) Συλλογιστική πορεία σε κείμενο

Απαιτείται να προσέξουμε τον πρόλογο, τους πλαγιότιτλους των παραγράφων του κυρίου μέρους και τον επίλογο. Με βάση αυτά μπορούμε να διακρίνουμε:

1. **Παραγωγική** : ο συγγραφέας ακολουθεί συλλογιστική πορεία από το γενικό στο ειδικό. Στον πρόλογο παρουσιάζει τη βασική του άποψη. Στο κύριο μέρος αναλύει τη βασική του θέση ή παρουσιάζει την επιχειρηματολογία του. Στον επίλογο επαναλαμβάνει ή συμπληρώνει την αρχική του θέση.
2. **Επαγωγική**: ο συγγραφέας ακολουθεί συλλογιστική πορεία από το ειδικό στο γενικό. Στον πρόλογο

διατυπώνει έναν προβληματισμό ή αναφέρεται σε ένα ειδικό θέμα. Στο κύριο μέρος εξετάζει διάφορες επιμέρους περιπτώσεις και με βάση αυτές στον επίλογο εξάγει το τελικό γενικό συμπέρασμα.

3. β) Διάκριση συλλογισμών ως προς το είδος των προτάσεων (προκείμενες)

ΕΙΔΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ	ΜΟΡΦΗ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ
1. Κατηγορικός	Οι προκείμενες είναι κατηγορικές προτάσεις, οι οποίες περιέχουν συνδετικό ρήμα και κατηγορούμενο.	<ul style="list-style-type: none"> • Τα μέρη του λόγου είναι λέξεις. • Το ουσιαστικό είναι μέρος του λόγου. <p>Άρα, το ουσιαστικό είναι λέξη.</p>
2. Υποθετικός	Η μία ή και οι δύο προκείμενες είναι υποθετικές προτάσεις. Σχηματίζει/-ουν, υποθετικό λόγο (υπόθεση-απόδοση)	<ul style="list-style-type: none"> • Αν οι πολίτες δε συμμετέχουν στα κοινά, η εξουσία μπορεί να αυθαιρετεί. • Στη χώρα Χ οι πολίτες δε συμμετέχουν στα κοινά. <p>Άρα, στη χώρα Χ η εξουσία μπορεί να αυθαιρετεί.</p>
	Η μία έστω προκείμενη είναι διαζευκτική πρόταση. Το συμπέρασμα,	<ul style="list-style-type: none"> • Ένας συλλογισμός μπορεί να είναι παραγωγικός ή

3. Διαζευτικός	που εξάγεται, περιέχει ένα από τα σκέλη της διάζευξης.	<p>επαγωγικός ή αναλογικός.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ο συγκεκριμένος συλλογισμός του κειμένου δεν είναι ούτε επαγωγικός ούτε αναλογικός. <p>Επομένως, αυτός ο συλλογισμός είναι παραγωγικός.</p>
----------------	--	---

3. Αξιολόγηση του επιχειρήματος

ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑ + ΑΛΗΘΕΙΑ = ΟΡΘΟ

Ένα επιχείρημα θεωρείται ορθό, όταν έχει :

- **εγκυρότητα ως προς τη μορφή του** → οι προκείμενες οδηγούν σε ένα βέβαιο συμπέρασμα
- **αλήθεια ως προς το περιεχόμενο** → οι προκείμενες του επιχειρήματος είναι αληθείς, δηλαδή ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Κατά την αξιολόγηση ενός επιχειρήματος λαμβάνουμε υπόψη μας ότι :

α) ένα επιχείρημα χαρακτηρίζεται ορθό, όταν είναι έγκυρο και οι προκείμενες είναι αληθείς. Αν απουσιάζει ένας από τους δύο όρους - αλήθεια ή εγκυρότητα - δεν είναι ορθό.

β) για να είναι οι προκείμενες ενός επιχειρήματος αληθείς, πρέπει να αποτελούν αντικειμενικά δεδομένα, δηλαδή καθολικά αποδεκτές αλήθειες και όχι υποκειμενικές κρίσεις και γνώμες.

4. Αξιολόγηση επαγωγικού συλλογισμού

Είναι απαραίτητο να προσέχουμε αν η επαγωγή είναι τέλεια άρα και το συμπέρασμα είναι βέβαιο, ή ατελής άρα το συμπέρασμα έχει πιθανολογικό χαρακτήρα. Συνήθως στον επαγωγικό συλλογισμό το συμπέρασμα είναι πιθανό, γιατί αυτό που ισχύει για κάποιο μέρος θα ισχύει και για το σύνολο.

- γενίκευση → ελέγχουμε αν η γενίκευση είναι επιτρεπτή και ασφαλής (στηρίζεται σε επαρκή στοιχεία) ή αν είναι βεβιασμένη και επισφαλής.
- αίτιο και αποτέλεσμα → ελέγχουμε αν υπάρχει λογική σχέση ανάμεσα στο αίτιο και στο αποτέλεσμα. Ελέγχουμε, επίσης, μήπως μία μικρότερη αιτία παρουσιάζεται ως κύρια και μοναδική. Τέλος εξετάζουμε αν η αιτία είναι αναγκαία (χωρίς αυτή δεν προκύπτει το αποτέλεσμα) και επαρκής (αρκεί μόνο αυτή για να προκληθεί το αποτέλεσμα)
- αναλογία → ελέγχουμε αν η αναλογία είναι κυριολεκτική ή μεταφορική

κυριολεκτική : οι ομοιότητες που επισημαίνονται ανάμεσα στα συγκρινόμενα αντικείμενα πρέπει να είναι επαρκείς σε αριθμό και σχετικές με το θέμα. Η αναλογία δεν πρέπει να εξωθείται πέρα από επιτρεπόμενο όριο.

μεταφορική : εξετάζουμε αν η αναλογία έχει την αποδεικτική αξία ενός λογικού επιχειρήματος

Παραδείγματα

α) Ο Γιάννης είναι πολύ ευγενικός. Ο Γιάννης είναι Έλληνας. Άρα, όλοι οι Έλληνες είναι πολύ ευγενικοί.

Αξιολόγηση : επαγωγικός συλλογισμός με γενίκευση, ατελής επαγωγή (βεβιασμένη γενίκευση, συμπέρασμα μη ασφαλές)

β) Στη Νορβηγία παρατηρούνται συχνά χαμηλές θερμοκρασίες. Στη Σουηδία παρατηρούνται συχνά χαμηλές θερμοκρασίες. Στη Φινλανδία παρατηρούνται συχνά χαμηλές θερμοκρασίες. Και οι τρεις χώρες της Σκανδιναβικής χερσονήσου. Άρα, στις χώρες της Σκανδιναβικής χερσονήσου παρατηρούνται συχνά χαμηλές θερμοκρασίες.

Αξιολόγηση : επαγωγικός συλλογισμός με γενίκευση, τέλεια επαγωγή (επιτρεπτή και ασφαλής γενίκευση, μας οδηγεί σε ασφαλές συμπέρασμα)

γ) Όλα τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας οφείλονται αποκλειστικά στη χαμηλή παραγωγικότητα της οικονομίας.

Αξιολόγηση : επαγωγικός συλλογισμός με αίτιο και αποτέλεσμα, ατελής επαγωγή. Ως κύρια και μοναδική αιτία όλων των προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας παρουσιάζεται η χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας. (υπεραπλοστευση της σχέσης αιτίου - αποτελέσματος).

δ) Η χρήση ναρκωτικών οδηγεί στο θάνατο.

Αξιολόγηση: επαγωγικός συλλογισμός με αίτιο - αποτέλεσμα , ατελής επαγωγή.

Στο παράδειγμα, η αιτία (η χρήση ναρκωτικών) είναι δυνατό να οδηγήσει στο θάνατο (επαρκή αιτία), αλλά αυτό δεν είναι βέβαιο (μη αναγκαία αιτία για την πρόκληση του αποτελέσματος).

Σημασία και αξιολόγηση των τεκμηρίων

Τα συλλογιστικά σχήματα που χρησιμοποιεί ένας ομιλητής ή συγγραφέας, για να διατυπώσει τις απόψεις του, είναι απαραίτητο να ενισχύονται με τεκμήρια, δηλαδή επεξεργασμένα στοιχεία επιστημονικά, στατιστικά κ.α

- την αμεσότητα σε σχέση με το θέμα και την επάρκεια τους για τη στήριξη ενός επιχειρήματος.

- τη σύνδεσή τους με την πραγματικότητα και την ευρύτερη αποδοχή και αξιοπιστία τους.

Παραλογικοί συλλογισμοί

Παραλογισμοί ή παραλογικοί συλλογισμοί λέγονται ορισμένα συλλογιστικά σχήματα που αντιβαίνουν στον ορθό λόγο και δεν έχουν αποδεικτική ισχύ, εγκυρότητα και αλήθεια. Εντούτοις, επηρεάζουν τον δέκτη και μπορούν να παραπλανήσουν, καθώς εξωτερικά παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες με τους έγκυρους συλλογισμούς. Οφείλονται σε λογικά σφάλματα ή σε πρόθεση εξαπάτησης του δέκτη από τον πομπό. Ο παραλογισμός που εμπεριέχει πρόθεση εξαπάτησης ονομάζεται σόφισμα.

B. Επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη

Ο πομπός επιδιώκει σε ορισμένες περιπτώσεις, κατά τις οποίες η λογική κρίνεται ανεπαρκής, για να πειστεί ο δέκτης με την αποδεικτική ισχύ των συλλογισμών του, να διεγείρει στην ψυχή του δέκτη κάποια συναισθήματα, όπως φόβο, οργή, ανησυχία, δυσπιστία, απέχθεια, αγανάκτηση, απογοήτευση, περιφρόνησης, ικανοποίηση, θάρρος, εκτίμηση, εμπιστοσύνη, ενθουσιασμό, προσδοκία, αισιοδοξία, μίσος, συμπάθεια, χαρά, ενοχή, ντροπή, λύπη, οίκτο, τα οποία θα τον παροτρύνουν σε

μία απόφαση / ενέργεια ή θα τον αποθαρρύνουν από μία άλλη.

Μέσα επίκλησης στο συναίσθημα

1. Περιγραφή ή αφήγηση
2. Χιούμορ
3. Ειρωνεία
4. Ποιητική γλώσσα
5. Ρητορικά ερωτήματα

1. Περιγραφή ή αφήγηση: ενεργοποιούν τη φαντασία του δέκτη και διεγείρουν συναίσθημα θετικά (ενθουσιασμός, ικανοποίηση, εμπιστοσύνη κ.α) ή αρνητικά (αποστροφή, απέχθεια, δυσαρέσκεια, αγανάκτηση, οργή κ.α)

2. Χιούμορ: (πνευματώδης αστεϊσμός), δημιουργεί ευχάριστη ατμόσφαιρα και κεντρίζει την προσοχή του δέκτη, με αποτέλεσμα να διάκειται ευνοϊκά προς τον πομπό.

3. Ειρωνεία: η ειρωνική αντιμετώπιση, όταν εκδηλώνεται διακριτικά, συμβάλλει στην υποτίμηση των θέσεων/επιχειρημάτων του αντιπάλου. Επειδή ο δέκτης έχει την τάση να συμεριζεται την περιπαικτική διάθεση του πομπού, αποκτά ευνοϊκή διάθεση προς αυτόν.

4. Ποιητική γλώσσα: η χρήση πολλών σχημάτων λόγου από τον πομπό (μεταφορές, παρομοιώσεις, εικόνες κ.α) δημιουργεί συγκινησιακή φόρτιση στον δέκτη.

5. **Ρητορικά ερωτήματα:** οι ρητορικές ερωτήσεις επιδιώκουν να αφυπνίσουν τον εφησυχασμένο δέκτη, καθώς διεγείρουν το ενδιαφέρον του και τον δεσμεύουν να συμφωνήσει, εφόσον οι απαντήσεις είναι δεδομένες. Ο αρθρογράφος με τις ρητορικές ερωτήσεις προσπαθεί να αφυπνίσει τον επαναπαυμένο και ανυποψίαστο αναγνώστη, διεγείροντας συναισθήματα ανησυχίας και φόβου για τους πιθανούς κινδύνους της ανεξέλεγκτης επιστημονικής ανάπτυξης στο τομέα της Γενετικής.

Περιπτώσεις κατάχρησης της επίκλησης στο συναίσθημα Κινδυνολογία

Σε ορισμένες περιπτώσεις ρήτορες και δημαγωγοί εκμεταλλεύονται αδίστακτα τα συναισθήματα των πολιτών, για να κατευθύνουν την κοινή γνώμη και να πετύχουν το σκοπό τους. Ο πολιτικός επιδιώκει την πρόκληση φόβου στους πολίτες περιγράφοντας δήθεν επερχόμενους κινδύνους, τους οποίους καλείται να αποτρέψει ο πολίτης ψηφίζοντας συγκεκριμένο κόμμα. Με την ίδια λογική κατάχρησης λειτουργεί και η προπαγάνδα.

Γ. Επίκληση στο ήθος

Επίκληση στο ήθος είναι η τεχνική πειθούς που χρησιμοποιεί ο πομπός, για να κερδίσει την εμπιστοσύνη του δέκτη, προβάλλοντας το ήθος του ή ασκώντας αρνητική κριτική στην προσωπική ζωή του αντιπάλου του ή παραθέτοντας απόψεις από αυθεντίες που ενισχύουν τα επιχειρήματά του.

α) Επίκληση στο ήθος του πομπού

β) Επίκληση στο ήθος του αντιπάλου

γ) Επίκληση στην αυθεντία

1) Επίκληση στο ήθος του πομπού

Η πειστικότητα των επιχειρημάτων του πομπού δεν εξαρτάται μόνο από την εγκυρότητα και τη σύνδεσή τους με την πραγματικότητα αλλά και από την εντύπωση που ο ίδιος θα προξενήσει στον δέκτη ως προσωπικότητα. Γι' αυτόν το λόγο, πολλές φορές, ο πομπός αυτοπροβάλλεται θετικά, δηλαδή παρουσιάζει τον εαυτό του ως συνεπή, καλοπροαίρετο, σοβαρό και υπεύθυνο, έτσι ώστε να ενισχύει την αξιοπιστία των απόψεων του.

Παράδειγμα

Εγώ λοιπόν πρώτα, αν και δε μου απέμεινε μεγάλη περιουσία εξαιτίας των συμφορών του πατέρα μου και της πόλης, πάντρεψα τις δύο αδερφές μου, αφού έδωσα

στην καθεμιά προίκα. Με τον αδερφό μου έτσι μοίρασα την πατρική περιουσία, ώστε εκείνος να ομολογεί ότι έχει περισσότερα από εμένα. Και σε σχέση με όλους τους άλλους έχω ζήσει έτσι, ώστε να μην έχω καμία αφορμή παραπόνου εναντίον μου ποτέ ως τώρα, ούτε σε έναν από τους συμπολίτες. (Απόσπασμα από τον «Υπέρ Μαντίθεου» λόγου του Λυσία).

Μέσα επίκλησης στο ήθος του πομπού

Αυτοπροβολή, θετικοί χαρακτηρισμοί με συχνή χρήση πρώτου ενικού προσώπου.

Αναφορά σε ενέργειες ή συμπεριφορές του στην ιδιωτική ή δημόσια ζωή, που αποδεικνύουν και προβάλλουν το ήθος του.

Προβολή της προσωπικότητας του και των αρχών ή της ιδεολογίας του.

Αξιόπιστος λόγος.

Περιπτώσεις κατάχρησης της επίκλησης στο ήθος του πομπού

Η αυτοπροβολή, όταν υπερβαίνει τα όρια του μέτρου, αποκαλύπτει τις προθέσεις του πομπού και καταδεικνύει σκοπιμότητα. Ο πομπός τότε χάνει την αξιοπιστία του και ο δέκτης γίνεται καχύποπτος και δύσπιστος.

2) Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου

Κάποιες φορές που ο πομπός αδυνατεί να στηρίξει με επιχειρήματα τις απόψεις του ή να ανασκευάσει τεκμηριωμένα τις απόψεις του αντιπάλου, προσπαθεί να τον μειώσει ηθικά, ώστε να εξουδετερώσει την πειστικότητα των επιχειρημάτων του. Γι' αυτό καταφεύγει σε αρνητικούς χαρακτηρισμούς, οι οποίοι αναφέρονται στην προσωπική ή δημόσια ζωή του αντιπάλου. Προσπαθεί, δηλαδή, να παρουσιάσει ως κακοπροαίρετο, ανεύθυνο, ανειλικρινή, ασυνεπή και τελικά αναξιόπιστο.

Παράδειγμα

Η κυβέρνηση και ο ίδιος ο Πρωθυπουργός είναι πλέον αναξιόπιστοι. Αλλά υποστήριζαν ως αντιπολίτευση και άλλα πράττουν ως κυβέρνηση. Ξέχασαν γρήγορα τις υποσχέσεις που αφειδώς έδιναν και με την πολιτική τους οδηγούν τον τόπο σε αδιέξοδο. Οι προγραμματικές τους διακηρύξεις ήταν «τα ψεύτικα τα λόγια τα μεγάλα» (Απόσπασμα από πολιτική ομιλία)

Μέσα επίθεσης στο ήθος του αντιπάλου

- Αρνητική κριτική στον χαρακτήρα και τη ζωή του αντιπάλου.

Περιπτώσεις κατάχρησης της επίθεσης στο ήθος του αντιπάλου

- **Αθέμιτη επίθεση στην ιδιωτική ζωή :** όταν η επίθεση στον χαρακτήρα και τη ζωή του αντιπάλου καταλήγει σε λασπολογία, συκοφαντία και αποβλέπει στη δυσφήμιση, αποκαλύπτει την αδυναμία του πομπού να στηρίξει τις απόψεις του με λογικό τρόπο και στην κακοπροαίρετη διάθεσή του.

3) Επίκληση στην αυθεντία

Πολύ συχνά στο λόγο συναντάμε αναφορές σε γνώμες και απόψεις σημαντικών προσώπων από τον χώρο της επιστήμης, της διανόησης και του πολιτισμού, που χρησιμοποιούνται ως ενίσχυση της αξιοπιστίας των επιχειρημάτων του πομπού. Αρκετά συχνά μάλιστα πρόκειται για ρήσεις αρχαίων σοφών. Η αναφορά σε πρόσωπα που αποτελούν αυθεντίες στον χώρο τους και έχουν καθολική αναγνώριση δηλώνει την ευρυμάθεια του πομπού και παράλληλα καθιστά δυσχερή τη θέση του δέκτη. Και αυτό γιατί, «αν τολμήσει να αμφιβάλει, βρίσκεται μπροστά στην ανυπέρβλητη δυσκολία να αμφισβητήσει μόνος εκφοβιστικές στο μέγεθός τους διάνοιες ή την ίδια την Επιστήμη». (Α. Φραγκουδάκη, «Γλώσσα και ιδεολογία», εκδ. Οδυσσέας)

Παράδειγμα

*Και θυμίστε της ότι ο Περικλής είχε πει στον «Επιτάφιο»:
ὅποιος αδιαφορεί για τα πολιτικά πράγματα του τόπου*

του είναι, όχι φιλήσυχος, αλλ' άχρηστος, «αχρείος πολίτης». Και μην ξεχνάτε, στις σημερινές δύσκολες για την Πατρίδα μας και το Λαό μας περιστάσεις, τα λόγια του ποιητή - και θέλω μ' αυτά να σας αποχαιρετήσω- : «Θέλει αρετή και τόλμη η ελευθερία».

Μέσα επίκλησης στην αυθεντία

- Γνώμες ειδικών και επιστημόνων
- Απόψεις ανθρώπων των γραμμάτων και του πολιτισμού
- Ρήσεις αρχαίων σοφών
- Γνωμικά, αποφθέγματα

Περιπτώσεις κατάχρησης της επίκλησης στην αυθεντία

1. Προσπάθεια υποκατάστασης των επιχειρημάτων με συνεχείς αναφορές σε απόψεις και λόγια σοφών.
Η τακτική αυτή δηλώνει αδυναμία προσωπικής επιχειρηματολογίας και αποτελεί προσπάθεια εντυπωσιασμού και δέσμευσης του δέκτη, εφόσον το μέγεθος της αυθεντίας ασκεί εκφοβιστική επίδραση στην κρίση του.
2. Αναφορά σε πρόσωπο το οποίο είναι αυθεντία σε θέμα διαφορετικό από αυτό στο οποίο αναφέρεται ο πομπός.

II. ΜΟΡΦΕΣ ΠΕΙΘΟΥΣ

Ο άνθρωπος, ως πολυδιάστατη και πολύπλευρη προσωπικότητα, χρησιμοποιεί την πειθώ, για να προωθήσει τις απόψεις και τις επιδιώξεις του σε διάφορες εκδηλώσεις της οικονομικής, πνευματικής και κοινωνικοπολιτικής ζωής.

Πιο συγκεκριμένα, μπορούμε να διακρίνουμε την πειθώ :

- α. στη διαφήμιση
- β. στο δικανικό λόγο
- γ. στον πολιτικό λόγο
- δ. στον επιστημονικό λόγο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Α) ΠΕΙΘΩ ΣΤΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Β) ΠΕΙΘΩ ΣΤΟΝ ΔΙΚΑΝΙΚΟ ΛΟΓΟ

ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΠΕΙΘΟΥΣ

ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ

- Μήνυμα που αναπτύσσεται με άμεσο τρόπο
- Αφηγηματικό μήνυμα
- Μήνυμα μονολόγου-διαλόγου
- Μήνυμα που επεξηγεί την εικόνα
- Μήνυμα που στηρίζεται σε τεχνάσματα και ευρήματα
- Μήνυμα που προσφέρει επιχειρήματα

- Επίκληση στη λογική του δέκτη
- Επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη
- Επίκληση στο ήθος του πομπού
- Επίκληση στο ήθος του αντιπάλου
- Επίκληση στην αυθεντία

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗΣ ΠΕΙΘΟΥΣ

- Επίκληση στην αυθεντία
- Επίκληση στο συναίσθημα
- Επίκληση στη λογική
- Συνειρμός ιδεών
- Αναλυτική περιγραφή και επίδειξη των ιδιοτήτων ενός προϊόντος
- Λανθάνων αξιολογικός χαρακτηρισμός

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟΥ

ΛΟΓΟΥ

- Λεκτικός πληθωρισμός, «λεκτικά τέρατα»
- Επιτήδευση
- Ασάφεια
- Λογοπαίγνια

ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Θεμιτή στρατηγική της πειθούς
2. Αθέμιτη στρατηγική της πειθούς

ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΠΕΙΘΟΥΣ

A) Επίκληση στη λογική του δέκτη

- επιχειρήματα
- τεκμήρια

B) Επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη

- περιγραφή ή αφήγηση
- χιούμορ ή ειρωνεία
- ρητορικά ερωτήματα

Γ) Επίκληση στο ήθος του πομπού

- προβολή των ατομικών χαρακτηριστικών και αρετών του πομπού

Δ) Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου

- επίθεση σε προσωπικό ή σε πολιτικό επίπεδο, με τρόπο θεμιτό ή αθέμιτο

ΜΕΣΑ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ

1. Χρήσης εννοιών με τεράστιο ηθικό βάρος
2. Αλλοίωση της σημασίας των λέξεων

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

- Λεκτικός πληθωρισμός
- Διατύπωση βεβαιωτική - θαυμαστική - δεοντολογική
- Ρητορεία - έντονη συναισθηματική φόρτιση
- Παραπειστικός - εκφοβιστικός λόγος

ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

- ο περιγραφικός
- ο ερμηνευτικός
- ο αποδεικτικός

Λογική χρήση της γλώσσας - αντικειμενικότητα

ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΠΕΙΘΟΥΣ

A) Επίκληση στη λογική

- ο επιχειρήματα
- ο τεκμήρια

B) Επίκληση στην αυθεντία

- ο παραπομπές
- ο απόψεις ειδικών
- ο βιβλιογραφία

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. περιγραφή
2. αντικειμενικότητα
3. απρόσωπο ύφος
4. αναφορική λειτουργία της γλώσσας
5. ειδική ορολογία
6. σαφήνεια και λογική αλληλουχία νοημάτων
7. προσπάθεια ερμηνείας
8. αποδεικτική μέθοδος
9. παραπομπές, γνώμες ειδικών, βιβλιογραφία

ΣΤΑΔΙΑ/ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Στάδιο περιγραφής
2. Στάδιο ερμηνείας
3. Στάδιο απόδειξης

Να επισημάνετε τη μορφή πειθούς στην οποία ανήκουν τα παρακάτω αποσπάσματα, καθώς και τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιούνται σε καθένα από αυτά.

Α. Πριν απ' όλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα σταθεί αποφασιστικός παράγοντας ειρήνης στον κόσμο. Γιατί με το κύρος και τη δύναμή της, θα επηρεάζει αποφασιστικά τις διεθνείς εξελίξεις, αρχής γενομένης από τον χώρο το δικό της. Ο ευρωπαϊκός χώρος υπήρξε ανέκαθεν το θέατρο και η πηγή των μεγάλων συγκρούσεων. Αν τα Βαλκάνια εθεωρούντο κάποτε η πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης, η Ευρώπη ήταν η πυριτιδαποθήκη του κόσμου. Και μόνο το γεγονός ότι με τη σημερινή φάση συνεργασίας εγκαταλείπονται εθνικές προκαταλήψεις, εξαλείφονται μίσση ιστορικά και γεφυρώνονται μακροχρόνιες αντιθέσεις, θα ήταν αρκετό να δικαιώσει την Ιδέα της ευρωπαϊκής ενότητας.

Θα σταθεροποιήσει και θα έλεγα θα διασώσει τους δημοκρατικούς μας θεσμούς που διέρχονται σήμερα αναμφισβήτητη κρίση. Γιατί μόνο στο χώρο της μείζονος Ευρώπης θα καταστεί δυνατή η δημιουργία μίας ευρύτερης βάσεως για την αναμόρφωση της Δημοκρατίας και την προσαρμογή της στις συνθήκες της εποχής μας. Είναι προφανές ότι αντίθετα με την εκρηκτική πρόοδο που σημειώθηκε στον τεχνικό και επιστημονικό τομέα, η πολιτική σκέψη του ανθρώπου παραμένει στάσιμη. Αν μελετήσει κανείς τον

Πλάτωνα και τον Θουκυδίδη, θα διαπιστώσει ότι τα πολιτειακά και τα πολιτικά προβλήματα της εποχής μας είναι τα ίδια προβλήματα της εποχής εκείνης. Με τον εκσυγχρονισμό της Δημοκρατίας μπορεί να αναχθεί και πάλι σε πρωταρχική αξία η αρετή του πολίτη που θα «επίσταται και αρχαίει και άρχεσθαι» κατά τον Αριστοτέλη. Και θα θεμελιωθούν οι βασικές αρχές της δικαιοσύνης πάνω στην υπευθυνότητα του πολίτη, που περιορίζει την κατάχρηση της ελευθερίας και εγγυάται την ομαλή λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών.

(Κ.Καραμανλής, απόσπασμα από την ομιλία για την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ)

Β) Το επιχείρημα ότι δεν επιτρέπεται η αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής από την κρατική εξουσία είναι μεταφυσικό και όχι θετικό. Και το «επιτρέπεται» ή είναι νομικής ή είναι ηθικής - μεταφυσικής προελεύσεως. Το πρώτο μπορεί να συμβαίνει, γιατί η νομική απαγόρευση πηγάζει από την ίδια κρατική εξουσία. Κάτι λοιπόν που αυτή επιτρέπει στον εαυτό της δεν μπορούμε να πούμε πως απαγορεύεται νομικά. Το δεύτερο, και αν υποθεθεί αληθινό στο περιεχόμενό του, δεν μπορεί να ενδιαφέρει το Δίκαιο. Η υπεροχή του έννομου αγαθού της ανθρώπινης ζωής είναι εξάλλου σχετική και όχι απόλυτη. Αφού έγινε λόγος για έννομο αγαθό, προϋποτίθεται αναγνώριση από μία έννομη τάξη. Έννομη, όμως, τάξη έξω από την κρατική εξουσία δεν νοείται. Αφού λοιπόν η αναγωγή του αγαθού «ανθρώπινη ζωή» σε έννομο οφείλεται στην κρατική εξουσία, είναι νομικά παράλογο να προτάσσεται το πρώτο

απέναντι στη δεύτερη. Βέβαια, χωρίς ανθρώπινη ζωή η κρατική εξουσία είναι ένα τίποτα. Εξίσου όμως και η νομική προστασία της ανθρώπινης ζωής είναι ανύπαρκτη χωρίς κρατική εξουσία. Από μεταφυσική άποψη, βέβαια, δεν υπάρχει αμφιβολία για την υπεροχή της ανθρώπινης ζωής. Από θετική – κοινωνική όμως άποψη και μάλιστα από νομική άποψη το θέμα δεν είναι τι έχει μεγαλύτερη (οντολογική) αξία, αλλά τι προηγείται στην προστασία. Και στην προστασία προηγείται όχι αυτό που έχει μεγαλύτερη αξία, αλλά αυτό που παρέχει την προστασία. Η αυτοπροστασία θετικά (στην κοινωνική πραγματικότητα) προηγείται της ετεροπροστασίας. (Ι. Μανωλεδάκης)

Γ) Οι γενικόλογες διακηρύξεις, κατά του κλωνισμού του ανθρώπου του τύπου «είναι έξω από τη φύση», «ο άνθρωπος δικαιούται να γεννιέται με ανθρώπινο τρόπο και όχι στα εργαστήρια», «προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια» είναι τουλάχιστον επιπόλαιες και προδίδουν άγνοια και αδικαιολόγητο πανικό. Έξω από τη φύση είναι και η καταστροφή δασών, για να αυξηθεί η καλλιεργήσιμη γη, το πέταγμα του ανθρώπου στο φεγγάρι, όλοι οι σύγχρονοι τρόποι τεχνητής γονιμοποίησης, ο τρόπος που ζει ο σύγχρονος άνθρωπος. Η Dolly δε γεννήθηκε στο εργαστήριο. Κυοφορήθηκε σε θέση μητρα-μάννα και γεννήθηκε κανονικά, όπως όλα τα πρόβατα του Θεού. Το επιχείρημα «προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια» προδίδει ισχυρό γενετικό ντετερμινισμό και περιφρονεί την τεράστια επίδραση του περιβάλλοντος στη διαμόρφωση του ανθρώπου. Οι μονογονεείς δίδυμοι έχουν

δύο, όχι μία ψυχή, και κατά κανόνα οι διαφορές τους ως χαρακτήρες είναι περισσότερες από τις ομοιότητές τους. Στην κλωνοποίηση πέρα από το διαφορετικό DNA των μιτοχονδρίων, που προέρχονται από διαφορετικό γεννήτορα, οι διαφορές στο περιβάλλον αρχίζουν πρώιμα από τις διαφορετικές συνθήκες ενδομήτριας ζωής και συνεχίζονται μετά τη γέννηση σε περιβάλλον όπου έξω από τη μοναδικότητα του για κάθε άνθρωπο, διαφέρει κατά μία ολόκληρη γενιά στην περίπτωση που ένας ενήλικας τροποποιεί τον εαυτό του. (Ν.Ματσανιώτης)

Δ) Ο πολιτισμός και η καλλιέργεια της ανθρωπότητας πάνω σε τούτον τον πλανήτη είναι αδιάσπαστα δεμένα με την ύπαρξη του Άριου. Η εξαφάνιση ή μείωση της δύναμής του θα οδηγήσουν σε μία επιστροφή πάνω σ' αυτήν τη γη των σκοτεινών πέπλων της εποχής των βαρβάρων.

Αλλά το να υποσκάπτεις την ύπαρξη του ανθρῶπινου πολιτισμού, εξοντώνοντας αυτούς που πασχίζουν να τη διατηρήσουν, θα ήταν το πιο αξιοκρατικό έγκλημα. Αυτός που θα τολμούσε να βάλει το χέρι του πάνω στο ίδιο το πρόσωπο του Κυρίου και στην πιο αντιπροσωπευτική του απεικόνιση, τον άνθρωπο, βρίζει τον Δημιουργό και βοηθά στο να χαθεί ο παράδεισος.

Η ρατσιστική θεωρία αναφέρεται και στηρίζεται στην πιο βαθιά θέληση της φύσης, όταν αποκαθιστά αυτό το ελεύθερο παιχνίδι της δύναμης που οδηγεί στην πρόοδο μέσω της εκλογής. Έτσι, μία μέρα, μία καλύτερη ανθρωπότητα, έχοντας

κατακτήσει αυτόν τον κόσμο, θα δει να της ανοίγονται ελεύθερα όλα τα πεδία της δραστηριότητας.

Αισθανόμαστε όλοι ότι σε ένα μακρινό μέλλον οι άνθρωποι θα συναντήσουν προβλήματα που μόνο ένας κυρίαρχος λαός της πιο ανεπτυγμένης ράτσας, διαθέτοντας όλα τα μέσα και όλες τις δυνατότητες ολόκληρου του κόσμου, θα μπορέσει να λύσει αποτελεσματικά. (Α.Χίτλερ , Ο Αγών μου)

Ε) Περισσότερα από 1.000 είδη ζώων και 25.000 είδη φυτών, απ'όσα γνωρίζουμε απειλούνται με αφάνισμο. Η εξαφάνισή τους απειλεί και τον ίδιο τον άνθρωπο. Βιότοποι - τόποι ζωής για πουλιά, ψάρια, φυτά και ανθρώπους - καταστρέφονται. Το νερό που πίνουμε, ο αέρας που αναπνέουμε, μολύνονται. Αυτή είναι η πορεία της καταστροφής του πλανήτη μας, αποτέλεσμα της παράλογης επέμβασης του ανθρώπου. Αυτή είναι και η αιτία που οδήγησε στην ίδρυση του WWF, της μεγαλύτερης διεθνούς οργάνωσης για την προστασία του περιβάλλοντος.

Ελάτε να δράσουμε μαζί τώρα.

Μαζί μπορούμε να δώσουμε λύσεις.

Υποστήριξε τη WWF Ελλάς, στηρίξτε τη φύση και τη ζωή.

(Απόσπασμα από κείμενο της οργάνωσης «WWF Ελλάς »)

ΣΤ) Γιατροί χωρίς σύνορα.

Με τη δική σας βοήθεια σπεύδουν σε ολόκληρο τον κόσμο, για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, όπου αυτές χρειάζονται. Η δική σας προσφορά αποτελεί την κινητήρια δύναμη, για να γιατρευτούν χιλιάδες άνθρωποι.

Αυτοί οι άνθρωποι δε ζητούν τη βοήθειά σας ... πεθαίνουν γι' αυτή.

Ενισχύστε τους γιατρούς χωρίς σύνορα.

(Απόσπασμα από το κείμενο της οργάνωσης «Γιατροί χωρίς Σύνορα»)

Ζ) Πάντα κάτι παραπάνω. Θέλεις κάτι παραπάνω... στην απόλαυση;

Τότε σίγουρα χρειάζεσαι κάτι παραπάνω στην άνεση των χώρων, κάτι παραπάνω στις δυνατότητες του κινητήρα, κάτι παραπάνω στον εξοπλισμό, κάτι παραπάνω στις επιδόσεις.

Και φυσικά, κάτι παραπάνω στην κατανάλωση, κάτι παραπάνω στην τιμή.

HYUNDAI i30. Πάντα κάτι παραπάνω.

(Απόσπασμα από τον ημερήσιο Τύπο)

Ασκήσεις για εμπέδωση

Να διακρίνετε τους τρόπους και τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιούνται στα παρακάτω αποσπάσματα.

1) Είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιτευχθεί μια διεθνής συμφωνία για την προστασία του περιβάλλοντος, επειδή οι κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων κρατών είναι απρόθυμες να περιορίσουν τη βιομηχανική τους δραστηριότητα, η οποία αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

2) Αυτά τα δύο θετικά στοιχεία δεν είναι αρκετά, για να εξηγήσουν τη μανία των Ελλήνων να έχουν και να μιλούν στα κινητά τους. όπου και να σταθείτε, στα πιο απίθανα μέρη, κάποιο κινητό θα χτυπήσει :στο πεζοδρόμιο, στο καφενείο, στον κινηματογράφο, στην αίθουσα διδασκαλίας, στο αυτοκίνητο, στα συμβούλια, στα λεωφορεία, στην εκκλησία (αν και δεν πάω συχνά), στο δικαστήριο, παντού. Οι Έλληνες μιλούν στο κινητό τους πάντα, όταν τρώνε, όταν οδηγούν, όταν κολυμπάνε, όταν περπατάνε... Μου έχει τύχει να δω οδηγό μοτοσικλέτας με το ένα χέρι στο τιμόνι και στο άλλο τσιγάρο και κινητό! Πως τα κατάφερε ο άτιμος ;(Θ.Λιανός , ΤΟ ΒΗΜΑ)

3) Αυτό που συνέβη στην Κύπρο είναι ένα τεκμήριο της προχωρημένης ανευθυνότητας των κυρίαρχων του κόσμου μας. Άφησαν το ξίφος του Αττίλα να μπηχτεί στην καρδιά ενός ολιγάριθμου λαού. Και εκεί μένει. Και οι μεγαλόσωμοι σιωπούν και αδρανούν και ολιγωρούν. Εκεί

που έπρεπε να πέσει ακαριαία η ρομφαία της δικαιοσύνης. Για την αποκατάσταση της ηθικής τάξεως. Κι ωστόσο, για την τάξη, για την τάξη, όμως, του τρόμου και διά του τρόμου. Τώρα είναι δυνατή η τάξη μόνο με την τρομοκρατία της ισχύος. Αλλά ιδού η έκπτωση του κόσμου μας, της οποίας μαρτυρία και μαρτύριο είναι η Κύπρος. (Χρίστος Μαλεβίσης, «Επιστροφή από την Κύπρο»)

4) Η υπεροχή του οπτικού σήματος απέναντι στο γλωσσικό γίνεται ολοένα εμφανέστερη και τείνει να επιβληθεί σε όλους τους τομείς. Το «Απαγορεύεται το κάπνισμα» ή η «διέλευση» δηλώνεται σχεδόν παντού με τον γνωστό κόκκινο κύκλο και την εικόνα του τσιγάρου στην πρώτη περίπτωση ή με το ανάλογο οδικό σήμα στη δεύτερη. Στις βρύσες του νερού παλαιότερα υπήρχε η γλωσσική δήλωση «ζεστό» ή «κρύο» (στη γλώσσα της χώρας κατασκευής), στη συνέχεια περιορίστηκε στην αναγραφή του αρχικού γράμματος. Τώρα πια αντικαταστάθηκε από το χρώμα: κόκκινο για το ζεστό, γαλάζιο για το κρύο. Και το πιο ισχυρό χτύπημα της εικόνας απάτελούν η τηλεόραση και το βίντεο. (Μαν. Ανδρόνικος, «Η γλώσσα μας και τα παιδιά μας» εκδ. Καστανιώτη)

5) «Μεγαλύτερο βήμα από τη διάσπαση του ατόμου ή την πρώτη επανδρωμένη πτήση στη Σελήνη» χαρακτηρίστηκε από έναν παγκόσμιου κύρους Αμερικανό επιστήμονα το μέγα επίτευγμα διεθνούς ερευνητικής ομάδας, που

ανακοινώθηκε επισήμως χθες : η πλήρης αποκωδικοποίηση , για πρώτη φορά στην ιστορία της επιστήμης, του γενετικού υλικού ενός ανθρώπινου ζεύγους χρωμοσωμάτων. (Απόσπασμα από το άρθρο, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ)

6) Παρά τις διεθνείς αποφάσεις και την απήχηση του ζητήματος στα μέσα ενημέρωσης, το πρόβλημα της πείνας εξακολουθεί να υφίσταται και μάλιστα σε ορισμένες περιοχές να επιδεινώνεται. Οι αριθμοί είναι εύγλωττοι: ο αριθμός των ατόμων που υποσιτίζονται φτάνει τα 777 εκατομμύρια στις αναπτυσσόμενες χώρες, τα 27 εκατομμύρια στις χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο και τα 11 εκατομμύρια στις ανεπτυγμένες χώρες. (Jacques Diouf, Le Monde Diplomatique)

7) Η δημιουργία νέων πανεπιστημίων και τμημάτων δε φαίνεται σαν μία αυθαίρετη αντικοινωνική ενέργεια, αφού ξεκινά από το ακόλουθο αυτονόητο: σύμφωνα μ' αυτό , τα πανεπιστήμια προάγουν όχι μόνο την παιδεία αλλά και την επιστημονική και κοινωνική πρόοδο, όντας μοχλός τεχνολογικής - οικονομικής ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού της χώρας, ιδιαίτερα μάλιστα ακριτικών περιοχών. Άλλωστε, οι προσπάθειες για κάποια στοιχειώδη αντιστοιχία μεταξύ των αναγκών της αγοράς και της προσφοράς σε κατευθύνσεις σπουδών δεν επιτρέπεται να περιορίζουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση. (Σ. Χιωτάκης)

8) Μέσα όμως σ' αυτό το μεταβατικό και ρευστό τοπίο λάμπει η ελπίδα ότι ο άνθρωπος θα τιθασεύσει τον εαυτό του και θα χρησιμοποιήσει τη νέα γνώση, για να ζεσταθεί και όχι να αυτοπυρποληθεί. Αυτή η ελπίδα ξεπηδά μέσα από τις άπειρες προσπάθειες ερευνητών και στοχαστών, διανοούμενων και απλών πολιτών που βλέπουν μίαν άλλη κοινωνία και αναδύεται τελικά και να υπερνικά κάθε «προκρούστεια» προσπάθεια. (Στ. Αλαχιώτης, από τον ημερήσιο Τύπο)

9) Ρύπανση, φυτοφάρμακα, σκουπίδια, λύματα του πολιτισμού μας, φωτιές, επεμβάσεις, παραγωγικές δραστηριότητες ξοδεύουν το κεφάλαιο της φύσης. Απογυμνώνουν το περιβάλλον, αφαιρούν συνεχώς, περιορίζουν εντέλει τη ζωή μας. Την ασχημαίνουν, την κάνουν ολοένα και πιο γκρίζα, περισσότερο θολή. Αφαιρούν το χρώμα, το φως, τη ζεστασιά, τη χαρά, καθιστούν τη ζωή ψυχρή και ανάποδη. Και ο άνθρωπος χάνει συνεχώς, κλείνεται ολοένα και περισσότερο, αυτοπεριορίζεται, για να κλειστεί τέλος στον μυστικοπαθή και σκοτεινό εσωτερικό του κόσμο, που τον τaráζει, τον μεταβάλλει, τον μετατρέπει σε ψυχολογικό ράκος. (Αντώνης Καρακούσης, από τον ημερήσιο Τύπο)

10) Θα έπρεπε, ακόμα, από εδώ και εμπρός οι άνθρωποι (μιλάω για τις πλούσιες χώρες) να δεχτούν ένα αξιοπρεπές, αλλά λιτό βιοτικό επίπεδο και να παραιτηθούν από την ιδέα ότι ο κεντρικός στόχος της ζωής τους είναι να αυξάνεται η κατανάλωσή τους κατά

2 με 3 % τον χρόνο. Για να το δεχτούν αυτό, θα έπρεπε κάτι άλλο να δίνει νόημα στη ζωή τους. Αυτό το άλλο είναι η ανάπτυξη των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων .

Να εντοπίσετε τη δομή των επιχειρημάτων

A) [...] Θα υποστηρίξω ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου διαθέτουν καθολική αξία και δεσμευτικότητα, γιατί από πουθενά δεν έχει διατυπωθεί κάποιο πειστικό επιχείρημα που θίγει το κανονιστικό τους πυρήνα. Με άλλα λόγια, τα δικαιώματα του ανθρώπου θα πλήττονταν μόνο στην περίπτωση που κάποιος κατόρθωνε να μας πείσει για την καρδιά του ζητήματος : για το ότι δε διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι αξία, για το ότι η ανθρώπινη ζωή δεν είναι παντού αξία σεβασμού, για το ότι ο πόνος και η απόγνωση κάποιου άλλου - του οποιουδήποτε άλλου - είναι πράγματα για τα οποία μπορούμε ενίοτε να αδιαφορήσουμε, για το ότι τα βασανιστήρια ή ο εξανδραποδισμός ενός ανθρώπου μπορούν κατά τις περιστάσεις να αποτελέσουν κάτι ανεκτό ή και αποδεκτό. Όσο λοιπόν κανείς δεν έχει κατορθώσει να μας πείσει με αυτόν τον τρόπο για την απαξία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όλα τα άλλα είναι είτε υπεκφυγές είτε παρανοήσεις είτε αντιφάσεις είτε ενσυνείδητη παραδοξολογία. Μια παραδοξολογία

που κάνει τη σύγχρονη ακαδημαϊκή μόδα να εμφανίζεται ως φιλοπαιγμοσύνη - αλλά εν ου παικτοίς [...] (Σούρλας, από τον ημερήσιο Τύπο)

Β) Η προστασία της αξίας του ανθρώπου και η άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων, που κατοχυρώνονται από τα πρώτα άρθρα του Συντάγματος, προϋποθέτουν λογικά και πρακτικά τη φυσική ύπαρξη του πολίτη, την οποία η θανατική ποινή καταστρέφει. Γι' αυτόν το λόγο, η θανατική ποινή είναι αντισυνταγματική.

Γ) Σε αυτό το σημείο τα επιχειρήματα αναμετριοούνται τυφλά και αποκρυσταλλώνονται σε μία στείρα αντιπαράθεση. Η αβεβαιότητα μας για το δικαίωμα που έχουμε να επιβάλλουμε τη θανατική ποινή πηγάζει από το γεγονός ότι όλοι είμαστε δικαστές και διάδικοι. Χωρίς απόλυτη αθωότητα δεν υπάρχει απόλυτη κρίση. Όλοι έχουμε διαπράξει το κακό στη ζωή μας, ακόμη κι αν αυτό το κακό δεν ενέπιπτε στη δικαιοδοσία του νόμου. Κανείς από εμάς δεν έχει το δικαίωμα να αναγορευτεί σε απόλυτο κριτή και να αποφανθεί για την οριστική έλλειψη του χειρότερου των ενοχών, αφού κανείς από εμάς δεν μπορεί να διεκδικήσει την απόλυτη αθωότητα. Δεν υπάρχουν δίκαιοι, αλλά μόνο καρδιές λιγότερο ή περισσότερο φτωχές σε δικαιοσύνη. (Αλμπέρ Καμύ)

Να εντοπίσετε τα είδη των τεκμηρίων που χρησιμοποιούνται στα παρακάτω αποσπάσματα.

A) Αποκαλυπτικά, δυσάρεστα για τον εξεταστικό μηχανισμό του λυκείου, είναι τα αποτελέσματα της έρευνας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, που δόθηκε πρόσφατα στη δημοσιότητα, με θέμα την αξιολόγηση της Έκθεσης στις Γενικές εξετάσεις. Η πολύ ενδιαφέρουσα μελέτη, που έγινε για πρώτη φορά επί των κειμένων της Έκθεσης στις Γενικές Εξετάσεις, ανέδειξε ότι οι υποψήφιοι προβάλλουν, συνειδητά ή ασυνειδητά, ιδέες και αξίες, όχι επειδή πιστεύουν σε αυτές, αλλά επειδή γίνονται αποδεκτές και επιβραβεύονται από το σύνολο των βαθμολογητών. (Από το δημοσίευμα στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ)

B) Το σωκρατικό «γνώθι σαυτόν» σημαίνει πάρε απόσταση από την ενστικτώδη αμεσότητα της ζωής, ξεπέρασε τις στιγμιαίες ή παρορμητικές αντιδράσεις και φώτισε την ύπαρξή σου στη συνέχεια και την ενότητά της δια μέσου του χρόνου. Μία συνέχεια που φανερώνει το νόημα και την αξία της. (Κ. Μιχαηλίδης)

Γ) «Τα τροπικά δάση του ποταμού πλήττονται μεν από την αποψίλωση περιμετρικά, αλλά στο εσωτερικό

υπήρξε πολύ μεγάλη ανάπτυξη των φυτών» δήλωσε στο CNN η Ραμακρίσνα Νεμάνι, που εργάζεται στο Πανεπιστήμιο της Μοντάνα και είναι επικεφαλής της ερευνητικής ομάδας. (Από τον ημερήσιο Τύπο)

Δ) Έτσι, φτάσαμε σήμερα στο εξής πανεπιστημιακό καθεστώς : αν μέτρησα καλά, η χώρα διαθέτει πάνω από είκοσι πέντε συγκροτήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ΑΕΙ και ΤΕΙ με εκατοντάδες τμήματα. Αν σ` αυτά προσθέσουμε τις στρατιωτικές σχολές, φτάνουμε αισίως τα τριάντα, δηλαδή κατά μέσο όρο ένα σχολείο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με πολλά τμήματα για λιγότερο από δύο νομούς. (Αντώνης Καρκαγιάννης. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ)

Ε) Σύμφωνα με το δεύτερο επιχείρημα του Βρετανικού Μουσείου, «οι αδαείς και δεισιδαίμονες Έλληνες ήταν αδιάφοροι για τη τέχνη και τα μνημεία τους». Αυτό βέβαια υπονοεί ότι ήταν τυφλοί, ασυνείδητοι και άκαρδοι. Ποιοι, Οι ίδιοι Έλληνες, που κατά τον αγώνα για την ανεξαρτησία τους έστειλαν στους Τούρκους στρατιώτες βόλια να χρησιμοποιηθούν εναντίον τους. Ναι, εναντίον τους. Οι Τούρκοι στρατιώτες, κλεισμένοι στην Ακρόπολη, έμειναν από πολεμοφόδια και άρχισαν να καταστρέφουν τις κολόνες, για να αφαιρέσουν το μολύβι να κάνουν με αυτό βόλια. Οι Έλληνες τους

έστειλαν πολεμοφόδια με το μήνυμα: «Να τα βόλια, μην αγγίζετε τις κολόνες » (Μελίνα Μερκούρη. ομιλία στην OXFORD UNION)

ΣΤ) Ο Έλληνας θα δουλέψει αργά ή γρήγορα στην ευρύτερη ευρωπαϊκή αγορά εργασίας και πρέπει να έχει τα μέσα να σταθεί, να επιβιώσει και - γιατί όχι; - να διακριθεί.

Να εντοπίσετε τα είδη των συλλογισμών στα παρακάτω αποσπάσματα.

Α) Ο 20^{ος} αιώνας δικαίως χαρακτηρίζεται ως αιώνας των μεγαλύτερων και σημαντικότερων κοινωνικο-οικονομικών αλλαγών. Με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, ο μέσος «Δυτικός άνθρωπος» ζει στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα μία πολύ διαφορετική ζωή από τον αντίστοιχο άνθρωπο των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Ένα σημαντικό ποσοστό ευθύνης γι' αυτές τις δραματικές αλλαγές στην καθημερινή ζωή φέρει και η πρόοδος στις λεγόμενες βιοιατρικές επιστήμες. Η ανακάλυψη της δομής του DNA, πριν από 45 περίπου χρόνια, και η επακόλουθη «έκρηξη της γνώσης » στους τομείς της Μοριακής Βιολογίας και της Γενετικής φέρνουν την

ανθρωπότητα αντιμετώπιη με μία νέα τάξη πραγμάτων.
(Στάθης Γκόνος , από τον ημερήσιο Τύπο)

Β) Αρκετοί συμμαθητές μου ασχολούνται με τον αθλητισμό. Οι μαθητές αυτοί δεν υστερούν στις σχολικές επιδόσεις τους. Επομένως, η ενασχόληση με τον αθλητισμό δεν επηρεάζει οπωσδήποτε αρνητικά την επίδοση του μαθητή στο σχολείο.

Γ) Το νεοελληνικό φροντιστηριακό φαινόμενο έχει προφανώς συμβάλλει στη μορφή που έχουν λάβει τα σχολικά μαθήματα, τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και ως προς τη διδακτική και τον τρόπο εξέτασης . Το φροντιστήριο έχει αποβεί στη χώρα μας συνδιαμορφωτής της εκπαίδευσης μαζί με το Υπουργείο Παιδείας και τα σχολεία. Οσον αφορά, όμως, στην Έκθεση Ιδεών δεν πρόκειται για συνδιαμόρφωση, αλλά για σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα γέννηση της στα φροντιστήρια. (Δ. Φύσσας, ΤΟ ΒΗΜΑ)

Δ) Οι δράστες της ληστείας, που έγινε εχθές στην Αθήνα, ήταν αλλοδαποί. Στην πόλη μας , τη Θεσσαλονίκη, υπάρχουν αρκετοί αλλοδαποί. Επομένως, και αυτοί είναι πιθανόν να διαπράττουν ληστείες.

Ε) Οι περισσότεροι χρησιμοποιούμε μανιωδώς την τεχνολογία. αλλά παραπονιόμαστε πως καταλύει τις παραδοσιακές αξίες μας. Ακόμη, βλέπουμε τηλεόραση περισσότερο από τους άλλους Ευρωπαίους, αλλά κατηγορούμε ότι μας κάνει αντικοινωνικούς. Δηλώνουμε υποστηρικτές των κατατρεγμένων Κούρδων, αλλά δε θέλουμε να τους δούμε εγκατεστημένους στη γειτονιά μας. Φαίνεται ότι αυτό που γενικόλογα ονομάζουμε «πρόβλημα ταυτότητας» στη σημερινή Ελλάδα, είναι μία διάσταση ανάμεσα στον τρόπο ζωής και τις ιδέες μας. (Από συνέντευξη του Δ.Κούρντοβικ)

ΣΤ) Τα κρούσματα αθλητών που έχουν κάνει χρήση αναβολικών ουσιών πολλαπλασιάζονται στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Είναι σαφές ότι, αν δεν έχει πεθάνει τελείως ο ευγενής ανταγωνισμός, που αποτελούσε την πεμτουςία του αθλητικού ιδεώδους κινδυνεύει. (Κ.Τσουκαλάς, ΤΟ ΒΗΜΑ)

Ζ) Όπου απουσιάζει ο ανταγωνισμός, ο άνθρωπος δεν πλουτίζει τα εφόδιά του. Σε παλαιές εποχές απουσίαζε ο ανταγωνισμός. Άρα, ο άνθρωπος σε παλαιές εποχές δεν πλούτιζε τα εφόδιά του. (Πανελλαδικές Εξετάσεις 2004)

ΤΟ ΔΟΚΪΜΙΟ

Ι. ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ

Διαγραμματική παρουσίαση

Δοκιμιογράφος → πειθώ → αναγνώστης

Η πειθώ χρησιμοποιείται ως τρόπος επηρεασμού του αναγνώστη:

άμεσα ή έμμεσα, είτε μέσω των προτάσεων / απόψεων είτε μέσω της κατάθεσης ιδεών για την αντιμετώπιση ενός θέματος.

A. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	B. Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ	Γ.Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ
<p>1.Είδος πεζού λόγου(προσεγγίζει άλλοτε τη λογοτεχνία και άλλοτε κινείται ανάμεσα στην επιστήμη και τη φιλοσοφία)</p> <p>2.Έκταση συνήθως μέση</p> <p>3.Πομπός – δοκιμιογράφος (Ανθρώποι των γραμμάτων ,των τεχνών, της επιστήμης, λογοτέχνης,</p>	<p>Το δοκίμιο αποτελεί μία κατάθεση ιδεών, προσωπικών απόψεων του συγγραφέα για θέματα προβληματισμού, διαχρονικά. Ο δοκιμιογράφος ως τρόπο επηρεασμού του αναγνώστη χρησιμοποιεί την πειθώ, άμεσα ή έμμεσα έχοντας πρόθεση να πείσει με προτάσεις για την αντιμετώπιση ενός θέματος είτε καταθέτοντας ιδέες για το θέμα αυτό .</p>	<p>Ως προς τη γραμματική Ακολουθεί τους κανόνες μιας λογιότερης γραμματικής, με:</p> <ul style="list-style-type: none"> • τεχνικές μετάβασης και συνοχής • μόρια, εκφράσεις που φανερώνουν : <p>α)τη θέση του συγγραφέα (πιθανώς, ενδεχομένως, βεβαίως κ.α)</p> <p>β) την οπτική του</p>

<p>επιστήμονας, δημοσιογράφος)</p> <p>4. Δέκτης</p> <p>(το ευρύτερο κοινό, ο «μέσος» μορφωμένος άνθρωπος).</p> <p>5. Έργο του δοκιμιογράφου</p> <p>α. Έκφραση προσωπικών σκέψεων και συναισθημάτων.</p> <p>β. Ανάλυση και ερμηνεία ενός θέματος με ευπρόσιτο τρόπο.</p> <p>γ. Διαχρονική προσέγγιση ενός θέματος χωρίς εξαγωγή συμπερασμάτων</p> <p>6. Θέμα</p> <p>Ευρεία θεματολογία με κοινωνικό χαρακτήρα: Αισθητικό, ηθικό, κοινωνικό, πολιτικό, επιστημονικό, φιλοσοφικό με</p>	<p>Συγκεκριμένα ο δοκιμιογράφος :</p> <ul style="list-style-type: none"> • προσεγγίζει ένα θέμα, χωρίς να στοχεύει σε εύκολο επηρεασμό του αναγνώστη. • εκθέτει, αποσαφηνίζει και υποστηρίζει με επιχειρήματα, τεκμήρια και παραδείγματα ιδέες του. • διατυπώνει προσωπικές απόψεις – προτάσεις. • προβληματίζει • διδάσκει • αποφεύγει το δογματισμό • δεν εξαντλεί το θέμα ούτε καταλήγει σε οριστικά συμπεράσματα. 	<p>γωνία (κοινωνική, πολιτική, νομική κ.α)</p> <p>Ως προς της σύνταξη:</p> <ul style="list-style-type: none"> • χρήση του υποτακτικού λόγου – σύνθετη δομή των προτάσεων. • λεξιλόγιο αφηρημένων εννοιών • λογική, κυριολεκτική χρήση της γλώσσας ή μεταφορική, συγκινησιακή. • επιστημονική, λογοκρατική διατύπωση ή λογοτεχνική. • προφορικότητα στην έκφραση, οικειότητα στο ύφος με στόχο την επικοινωνία με τον αναγνώστη.
--	---	--

7. Σκοπός του
δοκιμιογράφου

α. να πληροφορήσει

β. να διδάξει

γ. να τέρψει

δ. να πείσει

8. Αποφυγή του
διδακτισμού και του
δογματισμού.

ιδιαιτεραματα.gr

Δ. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

Εμφανίζει ποικιλία μορφών:

α) Δοκίμια που έχουν αυστηρή

λογική οργάνωση

- προσεγγίζουν τον επιστημονικό λόγο
- έχουν αποδεικτικό χαρακτήρα

Πρόλογος : παρουσίαση του θέματος και διατύπωση της θέσης του συγγραφέα.

Κύριο μέρος : διασαφήνιση της κύριας ιδέας ή απόδειξη της θέσης.

Επίλογος : αναφορά σε ό, τι έχει αποδειχθεί ή παρουσίαση της αρχικής θέσης.

β) Δοκίμια που έχουν ελεύθερη ή

συνειρμική οργάνωση

- προσεγγίζουν τη λογοτεχνία
- έχουν στοχαστικό χαρακτήρα
  - συνειρμική σύνδεση των επιμέρους ιδεών με το κεντρικό θέμα.
  - έμφαση στον τρόπο διατύπωσης του λόγου.
  - ανάπτυξη προβληματισμού.

ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

Το δοκίμιο, συνδυάζοντας στοιχεία του επιστημονικού και του λογοτεχνικού λόγου σε διαφορετικές αναλογίες κάθε φορά, άλλοτε προσεγγίζει την επισημότητα ή τη φιλοσοφία όσον αφορά στη γλώσσα και την οργάνωσή του και άλλοτε τη λογοτεχνία με διατυπώσεις ποιητικές και χαλαρή συνοχή. Αν και υπάρχουν πολλές διαβαθμίσεις ανάμεσα στις δύο μορφές, εντούτοις, με βάση κάποια κριτήρια, διακρίνουμε δύο γενικές κατηγορίες του δοκιμίου: το αποδεικτικό και το στοχαστικό δοκίμιο.

	ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ	ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ	ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ
Χ Α Ρ Α Κ Τ Η Ρ Ι Σ Τ Ι Κ Α	ΣΚΟΠΟΣ	Απόδειξη-πειθώ (εκλαϊκευμένη ανάλυση επιστημονικών θεμάτων, πληροφόρηση, ερμηνεία, απόδειξη)	Ελεύθερος στοχασμός (ελεύθερη περιδιάβαση στον χώρο των ιδεών, διατύπωση προσωπικών απόψεων με στόχο την ανάπτυξη προβληματισμού και την αισθητική συγκίνηση)
	ΟΡΓΑΝΩΣΗ	Λογική Πρόλογος: παρουσίαση του θέματος και διατύπωση της θέσης του συγγραφέα. Κύριο μέρος : διασαφήνιση της κύριας ιδέας ή απόδειξη της θέσης. Επίλογος : αναφορά σε ό, τι έχει αποδειχθεί ή παρουσίαση της αρχικής θέσης. ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΟΥΧΙΑ	Συνειρμική Σύνδεση συνειρμική των επιμέρους ιδεών και νοημάτων (διαδοχική αυτόματη ανάκληση των ιδεών), χωρίς σχέση απόδειξης ανάμεσα στα μέρη (παράγραφοι-ενότητες)

<p>ΟΠΤΙΚΗ</p>	<p>Αντικειμενική</p> <p>Παρουσίαση τεκμηριωμένων απόψεων γενικά αποδεκτών</p>	<p>Υποκειμενική</p> <p>Προσωπικές κρίσεις, παρατηρήσεις και διαπιστώσεις οι οποίες στηρίζονται στην εμπειρία και στη φαντασία. Δηλώνονται με λέξεις όπως: κατά τη γνώμη μου, νομίζω, ίσως, θα μπορούσε, είναι πιθανόν κ.α</p>
<p>ΤΡΟΠΟΣ ΠΕΙΘΟΥΣ</p>	<p>Επίκληση στη λογική του δέκτη</p> <p>Κυριαρχεί η επιχειρηματολογία (επιχειρήματα-τεκμήρια), χωρίς να αποκλείονται άλλες τεχνικές πειθούς.</p> <p>Επιστημονικός λόγος - αποδεικτικός χαρακτήρας</p>	<p>Επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη</p> <p>Κυριαρχεί η πρόκληση συναισθημάτων με τη χρήση ποιητικού λόγου, χωρίς να αποκλείονται άλλες τεχνικές.</p> <p>Λογοτεχνικός λόγος - στοχαστικός χαρακτήρας.</p>
<p>ΓΛΩΣΣΑ</p>	<p>Δηλωτική/αναφορική</p> <p>Κυριολεξία και ακρίβεια στη διατύπωση. Ειδικό λεξιλόγιο, λόγιες λέξεις και εκφράσεις.</p>	<p>Ποιητική/συνυποδηλωτική</p> <p>Σχήματα λόγου και εικόνες που περισσότερο υποβάλλουν παρά πείθουν. Προφορικότητα στην έκφραση, μεταφορική και συγκινησιακή γλώσσα.</p>

ΥΦΟΣ	Επίσημο Αυστηρό	Προσωπικό Οικείο, άμεσο
------	--------------------	----------------------------

1. Πώς τεκμηριώνουμε ότι ένα δοκίμιο είναι αποδεικτικό;

Ένα κείμενο ανήκει στο αποδεικτικό δοκίμιο, επειδή:

- προσεγγίζει τον επιστημονικό λόγο
- έχει λογική οργάνωση, δηλαδή στο κείμενο εμφανίζεται η μορφή του προλόγου - κύριου μέρους - επιλόγου. Ο συγγραφέας παραθέτει τη βασική θέση στον πρόλογο, αποσαφηνίζει και αποδεικνύει τη θέση του στο κύριο μέρος και συνδέει το αποδεικτικό υλικό με την αρχική του θέση στον επίλογο.
- οι απόψεις παρουσιάζονται από αντικειμενική σκοπιά, σε άμεση σχέση με την πραγματικότητα.
- κυριαρχεί η αναφορική λειτουργία της γλώσσας (δήλωση - κυριολεξία)
- έχει ως στόχο να πληροφορήσει, να αναλύσει, να ερμηνεύσει, να πείσει για το θέμα που πραγματεύεται το δοκίμιο.
- ως τρόπος πειθούς χρησιμοποιείται η επίκληση στη λογική με επιχειρήματα και τεκμήρια που πιστοποιούν τη θέση του δοκιμιογράφου.

Για τα παραπάνω επισημαίνουμε συγκεκριμένα χωρία μέσα από το κείμενο.

2. Πως τεκμηριώνουμε ότι ένα δοκίμιο είναι στοχαστικό;

Ένα κείμενο ανήκει στο στοχαστικό δοκίμιο, επειδή:

- προσεγγίζει το λογοτεχνικό λόγο.
- έχει συνειρμική οργάνωση, δηλαδή γύρω από το κεντρικό θέμα γίνεται διαδοχική αυτόματη ανάκληση των ιδεών (συνειρμική σύνδεση).
- υπάρχει έντονος υποκειμενισμός π.χ. *«Σκέφτομαι και τρομάζω μ' αυτά που σκέφτομαι και λέω πως είναι η μοναξιά που με κάνει να τα βλέπω όλα μ' αυτήν τη σκληρή ματιά»*
- Κυριαρχεί η ποιητική λειτουργία της γλώσσα (συνυποδηλωτική χρήση, μεταφορές, εικόνες κ.λ.π) π.χ. *«Η μοναξιά, αυτή η φάουσα που, δίχως να θέλω με σκέπασε σα σφικτός κισσός, η λάμια που κουβαλάω στο αίμα μου μέσα η αχόρταγη, ο σκοτεινός μου έρωτας...»*
- Έχει ως στόχο την ελεύθερη περιδιάβαση στο χώρο των ιδεών με τη διατύπωση προσωπικών απόψεων που αναπτύσσουν τον προβληματισμό, χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια πειθούς.
- Ως τρόπος πειθούς χρησιμοποιείται η επίκληση στο συναίσθημα.

Για τα παραπάνω επισημαίνουμε συγκεκριμένα χωρία μέσα από το κείμενο, στα οποία γίνεται εμφανής η προσπάθεια πρόκλησης συναισθημάτων.

Ε. ΔΟΚΙΜΙΟ–ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ–ΟΜΙΛΙΑ, ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ–ΕΠΙΣΤΟΛΗ

1) ΔΟΚΙΜΙΟ ΚΑΙ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Το ημερολόγιο, ως είδος αυτοβιογραφίας, στο οποίο ο συγγραφέας καταγράφει-χρονολογικά-βιώματα, συναισθήματα και προσωπικές σκέψεις της καθημερινότητας, χαρακτηρίζεται από :

- χρονικούς και τοπικούς προσδιορισμούς
- καταγραφή της προσωπικής ζωής του συγγραφέα
- χρήση α` ενικού προσώπου (προσωπικός τόνος)
- εξομολογητικό ύφος και έντονο υποκειμενισμό
- συνειρμική οργάνωση του λόγου

Το δοκίμιο σε ορισμένες περιπτώσεις προσεγγίζει το ημερολόγιο. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή ο δοκιμιογράφος δεν παρουσιάζει τα γεγονότα της καθημερινής ζωής του, αλλά καταγράφει στοιχεία της πνευματικής του πορείας και ζωής.

2) ΔΟΚΙΜΙΟ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑ–ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ

Το δοκίμιο μερικές φορές υιοθετεί το ύφος μίας ομιλίας-συνομιλίας. Πρόκειται δηλαδή για μια πρόσκληση στον αναγνώστη για συζήτηση και συνεργασία, αφού τον καλεί να καταθέσει τις αναζητήσεις και τις απόψεις του πάνω σε διάφορα θέματα.

Γ) ΔΟΚΙΜΙΟ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Η επιστολή αποτελεί κείμενο γραπτής επικοινωνίας μεταξύ δύο ανθρώπων (αποστολέας - παραλήπτης).

Μερικές φορές το δοκίμιο παρουσιάζει κοινά στοιχεία με μία επιστολή και παίρνει το ύφος της συνομιλίας. Πιο συγκεκριμένα ο δοκιμιογράφος:

- εκφράζεται σε α` ενικό πρόσωπο
- διακρίνεται από αυθορμητισμό και εξομολογητικό τόνο
- αυτοσχεδιάζει και περιπλανάται ελεύθερα από το ένα θέμα στο άλλο
- καταθέτει προσωπικές ιδέες/απόψεις
- υιοθετεί ύφος οικείο ή επίσημο ανάλογα με τον αποδέκτη

ΔΟΚΙΜΙΟ-ΑΡΘΡΟ-ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ

Α.ΤΟ ΑΡΘΡΟ

Το άρθρο είναι δημοσίευμα σε εφημερίδα ή περιοδικό και πραγματεύεται ένα ειδικό θέμα της τρέχουσας επικαιρότητας (επιστημονικό, πολιτικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, οικονομικό κ.α), που ενδιαφέρει την κοινή γνώμη.

Τα άρθρα διακρίνονται σε δύο κατηγορίες :

α. γενικού ενδιαφέροντος, που άπτονται της επικαιρότητας, δημοσιεύονται σε εφημερίδες ή περιοδικά ποικίλης ύλης και κατανέμονται με βάση τη σημαντικότητα του γεγονότος που πραγματεύονται σε

- κύρια άρθρα: δημοσιεύονται στην πρώτη σελίδα και εκφράζουν τη θέση της εφημερίδας για το σημαντικότερο γεγονός της ημέρας, όπως αυτό αξιολογείται. Είναι ανυπόγραφα ή ενυπόγραφα και συντάσσονται από τον εκδότη, το διευθυντή, τον αρχισυντάκτη ή από ειδικό συνεργάτη (αρθρογράφο) που βρίσκεται μεταξύ των πρώτων στην ιεραρχία της εφημερίδας.
- άρθρα ποικίλου περιεχομένου (οικονομικού, πολιτικού, κοινωνικού), στα οποία αναλύονται και σχολιάζονται οι κυριότερες ειδήσεις από δημοσιογράφους.
- άρθρα τακτικών ή περιστασιακών συνεργατών της εφημερίδας (π.χ επιστημόνων, πολιτικών, συγγραφέων, καλλιτεχνών), στα οποία εκφράζονται απόψεις πάνω σε ποικίλα θέματα της επικαιρότητας. Τα άρθρα αυτά αποτελούν «σταθερά» της εφημερίδας και δημοσιεύονται κάτω από τίτλους, όπως : «ιδέες», «γνώμες», ή πλασιώνουν θεματικές ενότητες, όπως : «υγεία», «κοινωνία» κ.α

β) επιστημονικά άρθρα, που παρακολουθούν τις εξελίξεις της επιστήμης σε διάφορους τομείς, δημοσιεύονται σε ειδικά έγκριτα επιστημονικά περιοδικά, άπτονται της επιστημονικής έρευνας, διευρύνουν τον επιστημονικό διάλογο και απευθύνονται σε κοινό με ειδικές γνώσεις σε κάποιον τομέα.

ΔΟΚΙΜΙΟ ΚΑΙ ΑΡΘΡΟ

α) ομοιότητες

- πραγματεύονται θέματα γενικού ενδιαφέροντος
- έχουν κοινωνικό χαρακτήρα
- απευθύνονται στο ευρύ κοινό (άρθρα γενικού ενδιαφέροντος)
- εκφράζουν τον προβληματισμό του δοκιμιογράφου ή αρθρογράφου και διευρύνουν τον προβληματισμό του αναγνώστη.

β) διαφορές

- το άρθρο παρέχει πληροφόρηση για γεγονότα, καταστάσεις κ.λ.π. , στοιχείο που δεν υπάρχει στο δοκίμιο
- το άρθρο έχει επικαιρικό χαρακτήρα, δηλαδή αναφέρεται σε ένα επίκαιρο γεγονός το οποίο ο αρθρογράφος σχολιάζει ή και ερμηνεύει. Αντίθετα το δοκίμιο δεν έχει επικαιρικό χαρακτήρα. Ακόμα και όταν αφορούνται από κάποιο σύγχρονο γεγονός, ανάγεται στο διαχρονικό και το γενικό.

- το άρθρο έχει πιο ξεκάθαρο χαρακτήρα από αυτόν του δοκιμίου, επειδή απέχει από τη λογοτεχνία και κινείται είτε στον χώρο της ερμηνευτικής δημοσιογραφίας είτε της επιστήμης. Σε αντίθεση, το δοκίμιο κινείται ανάμεσα στην επιστήμη ή στη φιλοσοφία και τη λογοτεχνία. Η σύνταξή του δηλαδή είναι λιγότερο ελεύθερη από αυτή της λογοτεχνίας και πιο προσωπική από εκείνη που χαρακτηρίζει μία πληροφοριακή ανακοίνωση.
- στο άρθρο χρησιμοποιείται η αναφορική λειτουργία της γλώσσας, όμως αυτό δε συμβαίνει σε όλα τα δοκίμια.
- το άρθρο έχει ουδέτερο ύφος και δεν έχει το προσωπικό και οικείο τόνο που χαρακτηρίζει συχνά το δοκίμιο.
- το άρθρο έχει μικρότερη έκταση (συντομότερο) σε σχέση με το δοκίμιο.
- πολλές φορές, όμως, το άρθρο παρουσιάζει πληρότητα ως προς την παράθεση και τεκμηρίωση των εννοιών και τον πλούτο των αναφορών του, με αποτέλεσμα η διάκριση σε σχέση με το δοκίμιο να είναι δύσκολη.

Η ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ

Η επιφυλλίδα είναι ένα μη ειδησεογραφικό κείμενο σε εφημερίδα ή περιοδικό, το οποίο :

- αναφέρεται σε διάφορα θέματα (φιλολογικά, επιστημονικά, καλλιτεχνικά, κοινωνικά, πολιτικά κ.α)
- συντάσσεται από ειδικό πρόσωπο στο θέμα που πραγματεύεται
- δημοσιεύεται σε ορισμένη θέση της εφημερίδας και συνήθως χωρίζεται από την υπόλοιπη ύλη με ολοσέλιδη ή μικρή γραμμή. Στο παρελθόν κατείχε τη θέση του κάτω άκρου της σελίδας.
- μπορεί να έχει ως αφορμή επίκαιρο θέμα. Δε μένει, όμως, σε αυτό αλλά προχωρεί σε παρατηρήσεις και σκέψεις διαχρονικές, γενικότερου ενδιαφέροντος, παρουσιάζει δηλαδή δοκιμακό χαρακτήρα.
- η διαφορά μεταξύ επιφυλλίδας και άρθρου είναι δυσδιάκριτη, όταν σχολιάζει την επικαιρότητα. Είναι, συνήθως, μικρότερης έκτασης από το άρθρο, γι' αυτό και χαρακτηρίζεται ως ένα είδος σύντομου άρθρου.
- στο παρελθόν επιφυλλίδα ονομαζόταν και ένα λυχνικό ανάγνωσμα, συνήθως μυθιστόρημα, το οποίο δημοσιευόταν σε συνέχειες στην εφημερίδα.

ΑΡΘΡΟ ΚΑΙ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ

Διαφορές

- το άρθρο παρέχει πληροφόρηση για γεγονότα, καταστάσεις κ.λ.π, στοιχείο που δεν χαρακτηρίζει την επιφυλλίδα.
- το άρθρο έχει επικαιρικό χαρακτήρα. Αντίθετα, ο επιφυλλιδογράφος, ακόμα κι αν αφορμάται από ένα επίκαιρο γεγονός προεκτείνεται σε σκέψεις και παρατηρήσεις διαχρονικές, γενικότερου ενδιαφέροντος.
- ο επιφυλλιδογράφος είναι ειδικά καταρτισμένος στο θέμα που πραγματεύεται, κάτι που δεν ισχύει για τον αρθρογράφο συνήθως.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΔΟΚΙΜΙΟΥ-ΑΡΘΡΟΥ-ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑΣ

ΚΡΙΤΗΡΙΟ	ΔΟΚΙΜΙΟ	ΑΡΘΡΟ	ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ	ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΣ Διαχρονική προσέγγιση των θεμάτων. Η επικαιρότητα - όποτε υπάρχει - είναι απλώς η αφορμή.	ΕΠΙΚΑΙΡΙΚΟΣ Αναφορά σε γεγονότα της επικαιρότητας.	ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΣ Μπορεί να έχει ως αφορμή ένα επίκαιρο θέμα, αλλά δε μένει σε αυτό και προχωρεί σε παρατηρήσεις διαχρονικού χαρακτήρα.
ΧΩΡΟΣ	Λογοτεχνία, επιστήμη, φιλοσοφία (αποδεικτικό/στοχαστικό)	Ερμηνευτική δημοσιογραφία, επιστήμη.	Προσεγγίζει άλλοτε τον χώρο του δοκιμίου και άλλοτε

			του άρθρου.
ΠΟΜΠΟΣ	ΔΟΚΙΜΙΟΓΡΑΦΟΣ Από τον χώρο των τεχνών, των γραμμάτων και των επιστημών.	ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΟΣ Δημοσιογράφος ή συνεργάτης (τακτικός/περιστασιακός) της εφημερίδας (πολιτικός, καλλιτέχνης, ακαδημαϊκός).	ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΟΓΡΑΦΟΣ Ειδικός πάνω στο θέμα.
ΘΕΜΑ	ΕΥΡΕΙΑ ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ Αναφέρεται σε αισθητικά, ηθικά, κοινωνικά, πολιτικά, επιστημονικά, φιλοσοφικά θέματα με κοινωνικό χαρακτήρα.	ΕΠΙΚΑΙΡΟ ΘΕΜΑ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ Αναφέρεται σε οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά, επιστημονικά και σε ποικίλα θέματα της επικαιρότητας.	ΕΥΡΕΙΑ ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ Αναφέρεται σε φιλολογικά, επιστημονικά, καλλιτεχνικά, κοινωνικά, πολιτικά θέματα.
ΕΚΤΑΣΗ	ΜΕΣΗ Έχει μεγαλύτερη έκταση από το δημοσιογραφικό άρθρο.	ΜΙΚΡΗ Σύντομοτερο από το δοκίμιο.	ΜΙΚΡΗ Έχει την έκταση ενός σύντομου άρθρου.
ΓΛΩΣΣΑ	ΑΝΑΦΟΡΙΚΗ/ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ Ανάλογα με το είδος του, άλλοτε κυριαρχεί η αναφορική λειτουργία της γλώσσας (αποδεικτικό δοκίμιο) και άλλοτε η ποιητική (στοχαστικό δοκίμιο).	ΑΝΑΦΟΡΙΚΗΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ Απέχει από τη λογοτεχνία και κυριαρχεί η αναφορική λειτουργία της γλώσσας.	ΑΝΑΦΟΡΙΚΗ/ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ Προσεγγίζει άλλοτε τη γλώσσα του στοχαστικού δοκιμίου (ποιητική) και άλλοτε του άρθρου (αναφορική).
ΥΦΟΣ	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	ΤΥΠΙΚΟ/ΑΠΡΟΣΩΠΟ	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

**οργάνωση του
κειμένου
η παράγραφος**

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ – Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Η παράγραφος αποτελεί το βασικό δομικό τμήμα ενός κειμένου. Σε αυτήν ο συγγραφέας αναπτύσσει, εξηγεί, ερμηνεύει ή αποδεικνύει ένα αυτοτελές θέμα – μία από τις ιδέες / επιχειρήματα – του κειμένου. Έτσι, η παράγραφος έχει διττό χαρακτήρα. Αποτελεί μία νοηματική ενότητα και ταυτόχρονα τμήμα ενός συνόλου, δηλαδή του ευρύτερου κειμένου στο οποίο ανήκει.

A. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ – ΜΕΘΟΔΟΙ

Η ανάπτυξη ενός θέματος απαιτεί ως πρώτο στάδιο την κατανόησή του. Απαραίτητη προϋπόθεση για την πληρότητα της ανάπτυξης αποτελεί η συγκέντρωση επαρκούς υλικού σχετικού με το θέμα, ώστε να εξασφαλίζεται η ανάλυση του πολύπλευρα και ολοκληρωμένα.

Οι μέθοδοι ανάλυσης ενός θέματος είναι :

1. Ορισμός, από τη σημασία της έννοιας επισημαίνουμε τα στοιχεία από τα οποία συνίσταται.
2. Διαίρεση, κατάτμηση της έννοιας στα μέρη που την αποτελούν.
3. Διευκρίνιση, χρήση ειδικών-συγκεκριμένων παραδειγμάτων για τη διερεύνηση του θέματος.

4. Σύγκριση και αντίθεση, παράθεση ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ εννοιών ως προς τον τόπο, τον χρόνο, τον τρόπο, τα χαρακτηριστικά κ.α
5. Αιτιολογική ανάλυση, προσδιορισμός των λόγων - αιτιών, που συμβάλλουν στη δημιουργία ενός φαινομένου/προβλήματος.
6. Ανάλυση διαδικασίας, τρόπος λειτουργίας της έννοιας, ιστορική αναδρομή.

Μέσω της ανάλυσης, ο συγγραφέας προετοιμάζει την ανάπτυξη του θέματος, καταδεικνύει το σκοπό για τον οποίο αναπτύσσει το θέμα, παραθέτοντας όλα τα επιμέρους στοιχεία που κρίνονται απαραίτητα για την κατανόηση και την τεκμηρίωσή του.

B. Η ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Μετά την ανάλυση του θέματος και τη της συγκέντρωση των στοιχείων ακολουθεί η διαδικασία της σύνθεσης του κειμένου, η οποία συνίσταται από την :

α) Οργάνωση των κύριων και δευτερευουσών ιδεών, των κύριων και δευτερευουσών πληροφοριών, με λογική αλληλουχία.

β) Οριοθέτηση της σχέσης ανάμεσα στις κύριες και τις δευτερεύουσες ιδέες, πληροφορίες (κύριες και

δευτερεύουσες) και ανάμεσα στις δευτερεύουσες ιδέες και πληροφορίες.

Αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής είναι η διαμόρφωση ενός αρχιτεκτονημένου συνόλου με αρχή, μέση και τέλος, με διακριτή τη σχέση μεταξύ των μερών και μεταξύ των λεπτομερειών ως προς το σύνολο. Οριοθετούνται δηλαδή τα μέρη που αποτελούν ένα κείμενο.

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- **Πρόλογος**, εμπεριέχει το θέμα και τη θέση του συγγραφέα.
- **Κύριο μέρος**, αποτελείται από την ανάπτυξη και την ανάλυση των θέσεων του συγγραφέα.
- **Επίλογος**, συνίσταται από το συμπέρασμα ή την ανακεφαλαίωση της πραγμάτευσης ενός θέματος.

II. Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

- Συνιστά το βασικό δομικό τμήμα ενός κειμένου
- Έχει διττό χαρακτήρα :
  1. αποτελεί αυτοτελή νοηματική ενότητα
  2. αποτελεί τμήμα του ευρύτερου κειμένου, στο οποίο ανήκει.

A) Η ΔΟΜΗ/ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

1. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

- Κεντρική ιδέα της παραγράφου
- Προσδιορίζει τον τρόπο ανάπτυξης της.
- Βρίσκεται συνήθως στην αρχή, άλλοτε στη μέση και σπάνια στο τέλος της παραγράφου.

2. ΣΧΟΛΙΑ Ή ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

Επιμέρους ιδέες και στοιχεία που αποδεικνύουν ή σχολιάζουν τη θεματική περίοδο.

3. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Συμπέρασμα που ολοκληρώνει το νόημα της παραγράφου. Βρίσκεται στο τέλος ή παραλείπεται.

B) Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

1. Στην αρχή της παραγράφου (Ανάπτυξη παραγωγικά, γενικό → λεπτομέρειες)

1) Στην αρχή της παραγράφου, στην πρώτη περίοδο. Στην περίπτωση αυτή, η ανάπτυξη της παραγράφου γίνεται παραγωγικά, από το γενικό στις ειδικές λεπτομέρειες και αναφορές.

π.χ «Αυτά σημαίνουν ότι, βαθμιαία, ολόκληρος ο πλανήτης γίνεται ένας ενιαίος χώρος. Ό, τι δηλαδή κάνει κάθε άνθρωπος, όπου γης, μπορεί να επηρεάσει τη ζωή και το μέλλον των άλλων ανθρώπων στον υπόλοιπο πλανήτη....».

ΠΡΟΣΟΧΗ!!!

Μερικές φορές η πρώτη περίοδος της παραγράφου έχει το ρόλο μίας εισαγωγής ή σύνδεσης με την προηγούμενη παράγραφο. Έτσι, η θεματική περίοδος βρίσκεται στη δεύτερη ή και στην τρίτη περίοδο της παραγράφου.

π.χ

*«Ένα μέρος της εξέτασης και τους συμπεράσματος εξαρτάται από τους ορισμούς που υιοθετούνται. **Ας δεχτούμε ότι ο πολιτισμός ορίζεται ως το σύνολο των ιδεών, ενεργειών και επιτευγμάτων που μία κοινωνία έχει αναπτύξει και επιτύχει με σκοπό την ευημερία των μελών της.** Η ανάπτυξη της ιατρικής και των*

φαρμάκων, η σύνθεση και δημοσίευση ενός ποιήματος, μια έκθεση ζωγραφικής, μια καλή συνταγή μαγειρικής και η παραγωγή ενός νέου κρασιού είναι παραδείγματα στοιχείων του πολιτισμού.»

2. Στη μέση της παραγράφου

(Γέφυρα ανάμεσα στα μέρη της παραγράφου).

(Συμπέρασμα για το τμήμα της παραγράφου που προηγείται και απόδειξη για αυτό που ακολουθεί.

(Διαχωρίζει αντίθετες έννοιες).

Όταν η θεματική περίοδος βρίσκεται στη μέση της παραγράφου, λειτουργεί ως συμπέρασμα για το τμήμα της παραγράφου που προηγείται και ταυτόχρονα ως απόδειξη για το τμήμα που ακολουθεί. Επίσης, όταν στην παράγραφο αναπτύσσονται αντίθετες έννοιες, η θεματική περίοδος βρίσκεται στη μέση διαχωρίζοντάς τες.

π.χ

«Το γεγονός ότι «ένας σκύλος δάγκωσε έναν άνθρωπο» δεν αποτελεί είδηση. Δεν ενδιαφέρει κανέναν, εκτός αν ο άνθρωπος είναι κάποιο διάσημο πρόσωπο. Αν όμως έτυχε και «ένας άνθρωπος δάγκωνε ένα σκύλο», αυτό αποτελεί εξαιρετικά σπάνια είδηση που μπορεί να

περάσει ακόμη και στα πρωτοσέλιδα, άσχετα αν ο άνθρωπος είναι εντελώς άσημος και ο σκύλος ημίαιμος ...*Το κοινό διεγείρεται, όταν ακούει για πράγματα που αποκλίνουν από την καθημερινότητα και ξεχωρίζουν.* Η είδηση ότι ένας πρωτοκλασάτος υπουργός έκανε πολιτικές δηλώσεις στους δημοσιογράφους δεν ενδιαφέρει ιδιαίτερα τους πολίτες, εκτός αν οι δηλώσεις είναι βαρυσήμαντες . Σίγουρα, ωστόσο, θα προσέλκυε ασυγκρίτως μεγαλύτερο ενδιαφέρον μία είδηση που θα παρουσίαζε τον υπουργό, με το μαγικό του, να παίζει αμέριμνος ρακέτες σε μία παραλία».

3. Στο τέλος της παραγράφου

(Έχει τη θέση της κατακλείδας. Ανάπτυξη επαγωγικά, λεπτομέρειες → γενικό)

Η θεματική περίοδος βρίσκεται στο τέλος της παραγράφου, όταν η ανάπτυξη γίνεται επαγωγικά, δηλαδή από τις λεπτομέρειες στο γενικό. Στην περίπτωση αυτή, η θεματική περίοδος έχει τη θέση της κατακλείδας.

π.χ

«Οι περισσότεροι χρησιμοποιούμε μανιωδώς τη τεχνολογία, αλλά παραπονιόμαστε πως καταλύει τις παραδοσιακές αξίες μας. Ακόμη βλέπουμε τηλεόραση περισσότερο από τους άλλους Ευρωπαίους, αλλά την

κατηγορούμε ότι μας κάνει αντικοινωνικούς. Δηλώνουμε υποστηρικτές των κατατρεγμένων Κούρδων, αλλά δε θέλουμε να τους δούμε εγκατεστημένους στη γειτονιά μας. *Φαίνεται ότι αυτό που γενικόλογα ονομάζουμε 'πρόβλημα ταυτότητας' στη σημερινή Ελλάδα είναι μία διάσταση ανάμεσα στον τρόπο ζωής και τις ιδέες μας.»*

Γ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΛΑΓΙΟΤΙΤΛΩΝ

- Άντληση του θέματος από τη θεματική περίοδο.
- Λιτή διατύπωση ως προς τη σύνταξη (Ελλειπτική πρόταση)

Δ. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Η παράγραφος αναπτύσσεται συνήθως με τους εξής τρόπους:

- α) με παραδείγματα
- β) με σύγκριση και αντίθεση
- γ) με αιτιολόγηση
- δ) με ορισμό και διασάφηση του ορισμού
- ε) με διαίρεση
- στ) με αίτια και αποτελέσματα
- ζ) με αναλογία
- η) με συνδυασμό μεθόδων

1. Ανάπτυξη παραγράφου με παραδείγματα

Στα σχόλια παρουσιάζονται χαρακτηριστικά παραδείγματα που βοηθούν τον αναγνώστη να κατανοήσει ευκρινέστερα το γενικό, αφηρημένο ή ασαφές περιεχόμενο της θεματικής περιόδου. Τα παραδείγματα αναφέρονται στην καθημερινή ζωή, τις αντιλήψεις που επικρατούν ή την ιστορία και επιβεβαιώνουν τη θεματική περίοδο. Γι' αυτό πρέπει να επιλέγουμε τα πιο αντιπροσωπευτικά, αποκαλυπτικά και οικεία παραδείγματα. Για να εισάγουμε τα παραδείγματα,

χρησιμοποιούμε συνήθως λέξεις/φράσεις, όπως : π.χ, για παράδειγμα, χαρακτηριστικό παράδειγμα, λόγου χάρη κ.α

π.χ

«Τα επαγγέλματα στα οποία μπορεί να εφαρμοστεί η τηλεργασία είναι πολλά. *Για παράδειγμα, η παρουσία ενός γραφίστα ή ενός δημοσιογράφου* σήμερα δεν είναι απαραίτητη, αφού μπορούν να δουλεύουν από το σπίτι τους χρησιμοποιώντας τον προσωπικό τους υπολογιστή. Επιπλέον, με τον ίδιο τρόπο μπορούν να εργάζονται και όσοι *απασχολούνται στον χώρο του ηλεκτρονικού εμπορίου, της οικονομίας, στην παροχή πληροφοριών ακόμη και στην εκπαίδευση.* Η τηλεργασία, επομένως, ανατρέπει τις παραδοσιακές μορφές εργασίας και απαιτεί την προσαρμογή μας στα νέα δεδομένα»

2. Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση

Όταν η θεματική περίοδος εμπεριέχει σύγκριση προσώπων, φαινομένων, πραγμάτων ή ιδεών, επισημαίνουμε στα σχόλια τις ομοιότητες και τις διαφορές τους. Στη θεματική περίοδο παρουσιάζονται οι δύο όροι της σύγκριση - αντίθεσης .

Η παράγραφος που αναπτύσσεται με τη συγκεκριμένη μέθοδο εμφανίζει δύο τρόπους οργάνωσης των σχολίων

α) Παράθεση των χαρακτηριστικών του α` όρου και στη συνέχεια των αντίθετων του β` όρου.

β) Παρουσίαση ένα προς ένα, των αντίθετων χαρακτηριστικών του α` και β` όρου .

Για την εξασφάλιση της συνοχής στην παράγραφο χρησιμοποιούνται σύνδεσμοι και φράσεις, όπως: αντίθετα, όμως, ωστόσο, αν και, μολοντι, από τη μια...από την άλλη...κ.α

α. Χαρακτηριστικά του α` όρου - αντίθετα του β` όρου

π.χ

«Μέσα στην ιστορική πορεία του πνεύματος *δύο αντίθετα ρεύματα* υφαίνουν με την ορμή τους την κίνηση των ιδεών. *Το ένα ωθεί ακάθεκτα προς τα εμπρός*, προς κάτι ανείπωτο ακόμη, κάτι που δεν έχει άνετα σαρκωθεί στη σκέψη και στη διατύπωση, δεν έχει πραγματοποιηθεί, αλλά θέλγει σαν πυρετώδης αναμονή. *Το άλλο αντιστέκεται* και προσπαθεί με σύνεση και περίσκεψη να κρατήσει το με αγώνες πραγματοποιημένο, το δοκιμασμένο, στη θετική και σίγουρη κατάκτηση που λαμπροκοπά σαν ώριμος καρπός».

β. Αντίθετα χαρακτηριστικά του α` και β` όρου, ένα προς ένα

π.χ

«Η ρητορική του πολιτικού λόγου χρησιμοποιεί *αντίθετες τακτικές*, ανάλογα αν ανήκει στο κόμμα που κυβερνά ή στα κόμματα της αντιπολίτευσης. Είναι πλήρως *καταξιώτικη* στον πολιτικό λόγο του κυβερνώντος κόμματος και εντελώς *απαξιώτικη* στο λόγο της αντιπολίτευσης. Τα πάντα *έχουν καλώς* στον κυβερνητικό πολιτικό λόγο· τα πάντα *βαίνουν κατά κρημνών* σύμφωνα με τον πολιτικό λόγο της αντιπολίτευσης . Ο κυβερνητικός λόγος μιλάει *καταξιώτικα* για *σημαντικό έργο* που έχει συντελεστεί, *για γνώση των θεμάτων και για πείρα, για επιτυχείς χειρισμούς* κ.λ.π Ο αντιπολιτευτικός λόγος, είναι προβλέψιμα *απαξιώτικός* : *ανυπαρξία έργου από το κυβερνών κόμμα, άγνοια των θεμάτων, απειρία, ανικανότητα χειρισμών* κ.λ.π»

3. Ανάπτυξη με αιτιολόγηση

Η *θεματική περίοδος* αποτελεί *κρίση / άποψη* η οποία *τεκμηριώνεται* με την *παράθεση πειστικών επιχειρημάτων στα σχόλια*. Συνήθως στο συγκεκριμένο τρόπο ανάπτυξης της παραγράφου χρησιμοποιούνται *διαρθρωτικές λέξεις* που δηλώνουν *αιτιολόγηση* : *επειδή, γιατί, εφόσον, καθόσον, αφού, καθώς* κ.α

Σε περίπτωση *απουσίας των διαρθρωτικών λέξεων*, η *σύνδεση της θεματικής περιόδου με τα σχόλια / λεπτομέρειες υποκρύπτει ένα εννοούμενο «γιατί» ή «πως»*, το οποίο γίνεται αντιληπτό, *εάν μετατρέψουμε τη θεματική περίοδο σε ερώτηση*.

π.χ

«Στη Δημοκρατία κάθε άνθρωπος είναι σεβαστός. *Γιατί* η πολιτεία που ο ίδιος με ελεύθερη συγκατάθεση όρθωσε, υποκύπτει και κυβερνάται σύμφωνα με το συνταγματικό χάρτη που ο ίδιος, με τους ελεύθερα εκλεγμένους αντιπροσώπου του σύνταξε. *Γιατί* ο πολίτης κάθε τόσο, σε καθορισμένη προθεσμία ερωτάται, αν θέλει και ποιους θέλει να τον κυβερνήσουν ως εκπρόσωποί του. *Γιατί* είναι το πολίτευμα του διαλόγου, όπου ολόκληρη η ζωή μίας κοινωνίας πυργώνεται προς την επιτέλεση μίας ιστορικής αποστολής με πλήρη σεβασμό προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες, που χωρίς αυτά, άνθρωπος αυθεντικός δε νοείται».

4. Ανάπτυξη με ορισμό και διασάφηση του ορισμού

Στη *θεματική περίοδο* ορίζεται η *οριστέα έννοια*. Συγκεκριμένα ο ορισμός της έννοιας ξεκινά από την *ένταξή της στο γένος*, δηλαδή *στο πλησιέστερο σύνολο στο οποίο ανήκει* και ολοκληρώνεται με την *ειδοποιό διαφορά*, δηλαδή *το γνώρισμα που την ξεχωρίζει από τα*

άλλα είδη του ίδιου γένους. Σχηματικά ο ορισμός έχει ως εξής :

ΟΡΙΣΤΕΑ ΕΝΝΟΙΑ = ΓΕΝΟΣ + ΕΙΔΟΠΟΙΟΣ ΔΙΑΦΟΡΑ

π.χ Δημοκρατία είναι το πολίτευμα (στο οποίο) την εξουσία ασκεί ο λαός

Ο ορισμός στη θεματική περίοδο δημιουργεί στον αναγνώστη το ερώτημα «τι είναι;» ή «τι εννοείται με αυτό;», το οποίο διασαφηνίζεται και συμπληρώνεται στα σχόλια. Για παράδειγμα ο προηγούμενος ορισμός της Δημοκρατίας (το πολίτευμα στο οποίο την εξουσία ασκεί ο λαός) δημιουργεί ερωτήματα ως προς το τι ακριβώς είναι πολίτευμα και με ποιο τρόπο εξασφαλίζεται η λαϊκή εξουσία.

π.χ

Συνήθως μιλώντας για Δημοκρατία εννοούμε το πολίτευμα στο οποίο η εξουσία απορρέει και ασκείται από το λαό. Πρόκειται δηλαδή για εκείνο το σύστημα πολιτικής οργάνωσης στο οποίο ο λαός συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων που καθορίζουν τη ζωή του. Η συμμετοχή αυτή στην εποχή μας πραγματοποιείται μέσω αιρετών αντιπροσώπων. Οι τελευταίοι είναι υποχρεωμένοι να κινούνται στα πλαίσια των νόμων και του δημοκρατικού συντάγματος, ώστε να αποφεύγεται η αυθαιρεσία. Παράλληλα, υπάρχουν θεσπισμένοι μηχανισμοί ελέγχου (Βουλή, Τύπος κ.λ.π), ενώ η διάκριση

των εξουσιών προστατεύει από ενδεχόμενα φαινόμενα αυταρχισμού της εξουσίας.

Είδη ορισμού

Τα είδη του ορισμού είναι δύο:

1.ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ	Είναι ο ορισμός στον οποίο παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της οριστέας έννοιας.
2.ΣΥΝΘΕΤΙΚΟΣ Η ΓΕΝΕΤΙΚΟΣ	Είναι ο ορισμός στον οποίο αναλύεται η διαδικασία γένεσης ενός φαινομένου.

Παραδείγματα

1. Οι παραλογές είναι πολυστιχα δημοτικά τραγούδια, που αφηγούνται κυρίως δραματικές περιπέτειες και χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα από το παραμυθικό στοιχείο.(αναλυτικός ορισμός)
2. Έκλειψη ηλίου είναι το φαινόμενο κατά το οποίο η Σελήνη παρεμβάλλεται ανάμεσα στον ήλιο και στην γη, με συνέπεια ορισμένες περιοχές να δέχονται λιγότερο φως. (συνθετικός ή γενετικός ορισμός)

5. Ανάπτυξη με διαίρεση

Στη θεματική πρόταση διακρίνουμε τη διαιρετέα έννοια (γένος) και τα μέρη της (είδη), δηλαδή τα στοιχεία από τα οποία αποτελείται ένα αντικείμενο ή μια ιδέα/ έννοια. Η διαίρεση γίνεται με βάση κάποιο κριτήριο (διαιρετική βάση). Για παράδειγμα, η εκπαίδευση στη χώρα μας (διαιρετέα έννοια) διακρίνεται σε βασική, μέση και ανώτατη (είδη) με κριτήριο τη βαθμίδα (διαιρετική βάση).

Στα σχόλια παρουσιάζεται αναλυτικά με τη σειρά κάθε μέρος (είδος) που προήλθε από τη διαίρεση. Για την εξασφάλιση της συνοχής, στα σχόλια χρησιμοποιούνται λέξεις - φράσεις, όπως : πρώτον - δεύτερον - τέλος, το ένα -το άλλο κ.α

π.χ

«Η αγορά εργασίας συχνά παρουσιάζει τρία προβλήματα ταυτόχρονα, ήτοι ανεργία, υποαπασχόληση και ετεροαπασχόληση. Με άλλα λόγια, παρατηρούμε ταυτόχρονα άτομα που επιθυμούν να εργαστούν και δε βρίσκουν κανενός είδους εργασία (άνεργοι), άτομα που προκειμένου να είναι άνεργα προτιμούν να εργαστούν ορισμένες ώρες ή ορισμένες ημέρες (υποαπασχολούμενοι), και άτομα που αναγκάζονται να εργαστούν σε θέσεις εργασίας των οποίων το περιεχόμενο είναι άσχετο εν όλω ή εν μέρει, με τις σπουδές τους ή τις ειδικεύσεις τους (ετεροαπασχολούμενοι).»

6. Ανάπτυξη με αίτιο και αποτελέσματα

Η θεματική περίοδος διατυπώνεται έτσι, ώστε να παρουσιάζονται σε αυτήν το αίτιο ή τα αίτια και το αποτέλεσμα ή τα αποτελέσματα που προκαλούνται. Στα σχόλια εξηγείται η διαδικασία μετάβασης από το αίτιο στα αποτελέσματα.

π.χ

Η επιτάχυνση και το βάθος της κινητικότητας την τελευταία δεκαετία (αποτελέσματα) είναι πρωτόγνωρα σημεία των καιρών και η αιτία της διαδικασίας αυτής είναι ένας συνδυασμός νομικών και οικονομικών παραγόντων (αίτια). Η δημιουργία μίας ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς διευκόλυνε την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών και ανθρώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έκτοτε έχει αυξηθεί κατακόρυφα ο αριθμός των Ευρωπαίων που αποκτούν πτυχίο εκτός τόπου καταγωγής τους και πολλοί εξ αυτών παραμένουν στη νέα τους πατρίδα, για να εργασθούν, έστω προσωρινά. Αυτήν τη στιγμή η διεθνής παιδεία είναι απαραίτητη για ταλαντούχους νέους και οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, που δρουν συμπληρωματικά σχεδόν σε όλους τους τομείς της πολιτικής, όλο και συχνότερα αναζητούν αυτήν τη διεθνή διάσταση.

7. Ανάπτυξη με αναλογία

Στη θεματική περίοδο παραλληλίζονται / παρομοιάζονται δύο όροι, δηλαδή παρουσιάζεται μια αναλογία μεταξύ πραγμάτων, καταστάσεων κ.α. Η αναλογία είναι κυριολεκτική ή μεταφορική. Στην κυριολεκτική αναλογία παρομοιάζονται πράγματα που έχουν βασικές ομοιότητες, ενώ στη μεταφορική παραλληλίζονται εντελώς διαφορετικοί όροι.

Στα σχόλια χρησιμοποιούνται εκτεταμένες παρομοιώσεις που επιβεβαιώνουν την αναλογία. Στον εντοπισμό της συγκεκριμένης μεθόδου ανάπτυξης μπορούν να βοηθήσουν οι λέξεις : σαν, όπως, έτσι κ.α

π.χ

«Πόσες φορές δε θα ακούσετε να παρομοιάζουν το σήκωμα μερικών ανθρώπων χωρίς αξία - χωρίς αληθινά φτερά, χωρίς εσωτερική δύναμη- με το πέταγμα ενός κουρελόχαρτου, που ένα ευνοϊκό αεράκι μπόρεσε να το ανεβάσει για λίγες στιγμές μεσούρανα μες στο φως και τη δόξα ενός ηλιοβασιλέματος. Αλλά όπως, μόλις πάψει να φυσά το αεράκι, το κουρελόχαρτο πέφτει στον τζιγκο, στο δρόμο, στην σκόνη, στη λάσπη, έτσι πέφτει κι ο ψευτοανεβασμένος άνθρωπος μόλις του λείπει η εξωτερική δύναμη, η προστασία που τον σήκωσε απ' τα χαμηλά. Κι όπως μας γελά το κουρελόχαρτο πως είναι ένα ζωντανό κι άσπρο πουλί, με μακριές δυνατές φτερούγες, έτσι μας γελά, όταν βρίσκεται στο ύψος του,

κι ο ανάξιος άνθρωπος πως κάτι είναι. Ύστερα, με το άδοξο πέσιμό του βλέπουμε πως δεν ήταν τίποτα και πως τόσο καιρό μας γελούσε...»

8. Ανάπτυξη με συνδυασμό μεθόδων

Η παράγραφος δεν αναπτύσσεται πάντοτε με έναν από τους προηγούμενους τρόπους. Συχνότερα χρησιμοποιούνται περισσότερες από μια μέθοδοι. Στην περίπτωση αυτή η ανάπτυξη περιλαμβάνει συνδυασμό μεθόδων. Οι συγκεκριμένοι τρόποι ανάπτυξης εντοπίζονται με την επισήμανση των αντίστοιχων χωρίων/λέξεων φράσεων. Για παράδειγμα, η επόμενη παράγραφος αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων: ορισμό (στη θεματική περίοδο) και παραδείγματα (στα σχόλια). Στη διαπίστωση αυτή συμβάλλουν και οι λέξεις «ορίζεται» και «παραδείγματα».

π.χ

«Ας δεχτούμε ακόμη ότι η τεχνολογία ορίζεται ως το σύνολο των μεθόδων, τις οποίες οι άνθρωποι χρησιμοποιούν, για να πετύχουν τους σκοπούς τους και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Το μαχαίρι με το οποίο κόβουμε το ψωμί, το τηλέφωνο με το οποίο επικοινωνούμε εξ αποστάσεως, το ηλεκτρικό φως με το οποίο φωτίζουμε το θέατρο, το πιεστήριο με το οποίο τυπώνουμε τα βιβλία, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής με τον

οποίο κάνουμε αριθμητικές πράξεις και το όπλο με το οποίο σκοτώνουμε είναι παραδείγματα των στοιχείων της τεχνολογίας ».

Ιδιαίτερα μαθηματα.gr

Ε. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Κάθε παράγραφος ως αυτοτελής νοηματική ενότητα πρέπει να διέπεται από εκείνα τα χαρακτηριστικά (αρετές), ώστε να συμβάλλει ως μέρος του όλου στον επιδιωκόμενο σκοπό του εκάστοτε κειμένου.

Τα χαρακτηριστικά / αρετές σύμφωνα με τα οποία αξιολογείται η παράγραφος είναι :

1.ΕΝΟΤΗΤΑ

2.ΑΛΛΗΛΟΥΧΙΑ / ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ / ΣΥΝΟΧΗ

3.ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1. ΕΝΟΤΗΤΑ

Σε κάθε παράγραφο οι επιμέρους ιδέες πρέπει να αναφέρονται στην κεντρική ιδέα, δηλαδή να συνδέονται νοηματικά, ώστε η παράγραφος να αποτελεί μια αυτοτελή ενότητα.

2.ΑΛΛΗΛΟΥΧΙΑ /ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ /ΣΥΝΟΧΗ

ΑΛΛΗΛΟΥΧΙΑ: αναφέρεται στη λογική διάταξη των προτάσεων / ιδεών σε μία παράγραφο, ώστε να εξασφαλίζεται η νοηματική ακολουθία. Η διάταξη αυτή μπορεί να είναι παραγωγική (από το γενικό στο ειδικό) ή

επαγωγική (από το ειδικό στο γενικό). Επίσης, η παρουσίαση των ιδεών μπορεί να γίνεται με κριτήρια τον χρόνο, τον χώρο, το σημαντικό κ.α

Η αλληλουχία εξασφαλίζεται με τη:

α) **ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ**: αναφέρεται στην εσωτερική σύνδεση των ιδεών / νοημάτων και επιτυγχάνεται με την χρήση διαφόρων νοηματικών σχέσεων, όπως : αιτιολόγησης, αιτίου-αποτελέσματος, σύγκρισης - αντίθεσης, προϋπόθεσης, ανάλυσης κ.α

β) **ΣΥΝΟΧΗ**: αναφέρεται στην εξωτερική σύνδεση των προτάσεων / περιόδων της παραγράφου.

Η συνοχή εξασφαλίζεται με :

1. τη χρήση διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων, που δηλώνουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις και λειτουργούν ως «γέφυρες» ανάμεσα στις περιόδους,
2. την επανάληψη λέξεων,
3. τη χρήση αντωνυμιών, συνωνύμων ή ερωταποκρίσεων.

Οι διαρθρωτικές λέξεις / φράσεις δηλώνουν :

Αιτιολόγηση εξαιτίας, επειδή, γιατί, αφού, μια και, μια που, που, ένας ακόμη

λόγος, καθώς, αυτό οφείλεται / εξηγείται / ερμηνεύεται / αιτιολογείται

Αποτέλεσμα γι' αυτό το λόγο, ως επακόλουθο, κατά συνέπεια, αποτέλεσμα/ απόρροια / απότοκο όλων αυτών, και γι' αυτό, ώστε, έτσι που, λοιπόν

κ.α.

Αντίθεση-εναντίωση αλλά. μα, όμως, και όμως, παρά, μόνο, παρόλο που, ωστόσο, εντούτοις, μάλιστα, έπειτα, μολαταύτα, εξάλλου, αντίθετα, σε αντίθεση, απεναντίας, διαφορετικά, ειδικά, ειδική, αλλιώς, αλλιώςίκα, από την άλλη πλευρά, πάλι, ενώ, αν και, και αν, μολοντί, αντίστροφα, ενάντια, στον αντίποδα, ακόμη κι αν, παρ' όλα αυτά, δε συμβαίνει όμως το ίδιο, όχι μόνο...αλλά και, όχι μόνο...αλλά και να, και που, και ας, όχι μόνο δεν...μα ούτε, όχι μόνο...παρά, όχι μόνο να μην...αλλά ούτε και να, όχι μόνο να μη... αλλά να κ.τ.λ

Χρονική σχέση αρχικά, προηγουμένως, στη συνέχεια, πρώτα, ύστερα, πριν, εντωμεταξύ, έπειτα, τέλος, όταν, καθώς, όποτε, μόλις, αργότερα κ.τ.λ

Ένας όρος, προϋπόθεση αν, εκτός αν, σε περίπτωση που, με την προϋπόθεση, σε περίπτωση που κ.τ.λ

Επεξήγηση δηλαδή, αυτό σημαίνει, ειδικότερα, με άλλα λόγια, ήτοι, συγκεκριμένα, με όσα είπα προηγουμένως εννοούσα, για να γίνω πιο σαφής, (για να με καταλάβετε) θα σας το παρουσιάσω με άλλο τρόπο

Έμφαση το σημαντικότερο απ' όλα, το κυριότερο, είναι αξιοσημείωτο ότι, αξίζει να σημειωθεί πως, εκείνο που προέχει, θα έπρεπε να τονιστεί ότι, αξιοπρόσεκτο είναι πως, ιδιαίτερα σημαντικό είναι, πρέπει ακόμη να σημειωθεί, θα ήθελα να τονίσω το έξης.../να επιστήσω την προσοχή κ.τ.λ

Παράδειγμα- λόγου χάρη, π.χ., για παράδειγμα κ.τ.λ

διευκρίνιση

Σύγκριση- ή...ή, είτε...είτε, ούτε...ούτε

διάζευξη

Απαρίθμηση πρώτο..δεύτερο, κατάρχην, τελικά, το επόμενο επιχείρημα/θέμα

επιχειρημάτων, που θα μας απασχολήσει κ.τ.λ

εισαγωγή μίας

καινούριας

ιδέας

Διάρθρωση του κειμένου το άρθρο /η μελέτη/ η εισήγηση/ η ομιλία μου χωρίζεται σε...μέρη:

στο πρώτο κ.τ.λ

Συμπέρασμα, για να συνοψίσουμε, συγκεφαλαιώνοντας/ επιλογικά/συμπέρασμα-

ανακεφαλαίωση τικά θα λέγαμε ότι, λοιπόν, τελικά, συνάγεται το συμπέρασμα,ανακεφαλαιώνοντας κ.τ.λ

Γενίκευση γενικά, τις περισσότερες φορές, ευρύτερα κ.τ.λ

Προσθήκη ακόμη, επιπλέον, επίσης, επιπρόσθετα, έπειτα, εκτός απ` αυτό

Ταξινόμηση αφενός -αφετέρου, από τη μια-από την άλλη κ.τ.λ

/διαίρεση

Τοπική σχέση εδώ, εκεί, μέσα, έξω, κοντά, μακριά, πάνω, κάτω κ.τ.λ

Αναλογία όπως... έτσι, σαν, ομοίως, ανάλογη είναι η περίπτωση

/ομοιότητα κάτι ανάλογο συμβαίνει και με... κ.τ.λ

3. ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η πληρότητα ανάπτυξης μίας παραγράφου εξασφαλίζεται με την παράθεση επαρκών αποδεικτικών λεπτομερειών, ώστε αυτή να αποτελεί μία ολοκληρωμένη ενότητα και η βασική ιδέα, που βρίσκεται συνήθως στη θεματική της περιόδο, να στηρίζεται σε ειδικές αναφορές ή αιτιολογήσεις.

ΣΤ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Τέσσερις είναι οι άξονες σύμφωνα με τους οποίους αξιολογείται ένα κείμενο :

- α) ως προς το περιεχόμενο
- β) ως προς τη δομή/ διάρθρωση
- γ) ως προς τη χρήση της γλώσσας
- δ) ως προς την αποτελεσματικότητα του κειμένου

Μέσω αυτών αποτιμούνται:

- ο Η επάρκεια / καταλληλότητα του υλικού ως προς την ανάπτυξη / σκοπό του θέματος και η ποιοτική αξιολόγηση των ιδεών με κριτήρια την τεκμηρίωση και την πρωτοτυπία.
- ο Η οργάνωση του υλικού και η λογική σύνδεση μεταξύ κύριων και δευτερευόντων στοιχείων.
- ο Η ακρίβεια και η σαφήνεια του τρόπου έκφρασης.
- ο Η επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

Συγκεκριμένα, αξιολογούνται / ελέγχονται :

1. Ως προς το περιεχόμενο

- ο Η ενότητα, δηλαδή η άμεση του περιεχομένου με την κεντρική ιδέα / πυρήνα του κειμένου. Εξασφαλίζεται με τη νοηματική συνάφεια μεταξύ κύριων και δευτερευουσών ιδεών και με τη σύνδεση κύριας ιδέας - αποδεικτικού υλικού της κάθε παραγράφου με το θέμα.
- ο Η πληρότητα, δηλαδή η επαρκής / ολοκληρωμένη ανάπτυξη του θέματος.
- ο Η τεκμηρίωση των θέσεων, δηλαδή η χρήση ορθών επιχειρημάτων και τεκμηρίων.

2. Ως προς τη δομή / διάρθρωση των σκέψεων

- ο Η λογική αλληλουχία των νοημάτων, δηλαδή η σειρά με την οποία παρουσιάζονται οι ιδέες (κύριες και δευτερεύουσες), καθώς και η σωστή διάταξή τους.

Η αλληλουχία επιτυγχάνεται:

- α) με τη σαφή διάκριση των τμημάτων του κειμένου (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) και των επιμέρους τμημάτων του κύριου μέρους.

β) με τη σωστή διάταξη των νοημάτων (χρονολογικά, χωρικά, σύμφωνα με τη σπουδαιότητα / σημασία).

Διάταξη / διευθέτηση της ύλης

- Στα αφηγηματικά κείμενα οι λεπτομέρειες παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά, δηλαδή με τη σειρά που εκτυλίσσονται τα γεγονότα.
- Στα περιγραφικά κείμενα η ύλη διευθετείται πάνω σε τοπικό άξονα, δηλαδή οι λεπτομέρειες παρουσιάζονται σύμφωνα με τη σημασία της θέσης τους στον χώρο.
- Στα αποδεικτικά κείμενα ακολουθείται η λογική σειρά, δηλαδή σύμφωνα με τη σπουδαιότητα που παρουσιάζουν οι λεπτομέρειες.

Συνεκτικότητα - συνοχή κειμένου

Ως προς τη λογική αλληλουχία των νοημάτων αξιολογείται επίσης :

α) Η συνεκτικότητα του κειμένου, δηλαδή η νοηματική συνάφεια / λογική σχέση ανάμεσα στις προτάσεις, τις περιόδους και τις παραγράφους του κειμένου. Η εσωτερική αυτή σύνδεση των νοημάτων επιτυγχάνεται με σχέσεις : ανάλυσης, επεξήγησης, σύγκρισης - αντίθεσης,

εναντίωσης, πρόσθεσης, προϋπόθεσης, αιτίου - αποτελέσματος, χρόνου, συμπεράσματος, αιτιολόγησης.

β) Η συνοχή του κειμένου, δηλαδή η εξωτερική σύνδεση των νοημάτων (προτάσεων, περιόδων, παραγράφων, τμημάτων του κειμένου).

Τρόποι επίτευξης της συνοχής του κειμένου

Συγκεκριμένα, η συνοχή ενός κειμένου εξασφαλίζεται με τους παρακάτω τρόπους :

1) Μεταβατικές / διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις (δες σελ.

2) Συμπλεκτικούς και διαζευκτικούς συνδέσμους

: και, ούτε, ή ', είτε.

3) Ερωταπόκριση.

4) Οργάνωση του λόγου στον άξονα του χρόνου ή του χώρου.

5) Αντωνυμίες που αναφέρονται σε ουσιαστικά των προηγούμενων προτάσεων.

6) Επαναλήψεις λέξεων ή προτάσεων.

7) Διατήρηση ενιαίου ύφους (χρήση ίδιας έγκλισης και ίδιου ρηματικού προσώπου).

3. Ως προς την χρήση της γλώσσας

- ο Η ακρίβεια, δηλαδή η χρήση λέξεων που αποδίδουν τις σκέψεις του συγγραφέα με πιστότητα.
- ο Η σαφήνεια, δηλαδή ο απόλυτα κατανοητός τρόπος διατύπωσης.
- ο Ο λεκτικός και εκφραστικός πλούτος.
- ο Η τήρηση των μορφοσυντακτικών κανόνων, δηλαδή η αποφυγή γραμματικών και συντακτικών λαθών / σφαλμάτων.
- ο Η σωστή χρήση των σημείων στίξης.
- ο Η καταλληλότητα του ύφους, δηλαδή η επιλογή του λεξιλογίου, του τρόπου σύνταξης ανάλογα με το είδος του κειμένου.

4. Ως προς την αποτελεσματικότητα του κειμένου

Η πιστότητα του κειμένου (περιεχόμενο, διάρθρωση, ύφος) με βάση τον σκοπό που έχει συνταχθεί.

18.

περίληψη

18

Η ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η περίληψη αποτελεί μία οργανωμένη και ολοκληρωμένη παρουσίαση των κύριων ιδεών/απόψεων του συγγραφέα και αποβλέπει στην πληροφόρηση του δέκτη για το περιεχόμενο ενός κειμένου. Είναι μία μορφή πύκνωσης του λόγου και προϋποθέτει τη σε βάθος κατανόηση του κειμένου και τη διάκριση των σημαντικών πληροφοριών από τις δευτερεύουσες. Απαιτεί συνοχή και συνεκτικότητα ως προς τη σύνταξη, ορθή χρήση της γλώσσας και υιοθέτηση κατάλληλου ύφους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ι. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

(0-25 μονάδες)

A. Περιεχόμενο (μονάδες 0-12)	B. Γλώσσα/ έκφραση/ ύφος (μονάδες 0-8)	Γ. Δομή (μονάδες 0-5)
1. Κατανόηση του κειμένου. 2. Εντοπισμός του θέματος. 3. Παράθεση των κύριων πληροφοριών	1. Τήρηση γραμματικών και συντακτικών κανόνων. 2. Υιοθέτηση κατάλληλου ύφους.	1. Νοηματική αλληλουχία (λογική, χρονολογική μεταξύ των περιόδων). 2. Λογική διάταξη των ιδεών. 3. Συνοχή και

/ιδεών.		συνεκτικότητα.
---------	--	----------------

II. ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ	
ΒΗΜΑ 1^ο Επεξεργασία του ευρύτερου κειμένου	ΒΗΜΑ 2^ο Επεξεργασία ανά παράγραφο
1.Μελέτη του κειμένου. 2.Αναζήτηση της δομής του κειμένου (πρόλογος-κύριο μέρος-επίλογος).Εντοπισμός του θέματος και της βασικής θέσης του συγγραφέα. 3.Προσδιορισμός των ευρύτερων νοηματικών ενοτήτων και επισήμανση της μεθόδου ανάλυσής τους.	1.Εντοπισμός της βασικής ιδέας κάθε παραγράφου και των κύριων σημείων της. 2.Διαγραμματική παρουσίαση του κειμένου (επιμέρους τμήματα,παράγραφοι,κύριες ιδέες). 3.Σύνταξη πλαγιότιτλου για κάθε παράγραφο.

ΒΗΜΑ 3 ^ο ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ		
A. Περιεχόμενο	B. Γλώσσα/ έκφραση/ ύφος	Γ. Δομή
1. Αρχή περίληψης: θέμα κειμένου-θέση	1. Χρήση συνωνύμων, ταυτόσημων όρων, παθητικής κυρίως σύνταξης, πλάγιος	1. Σύνδεση περιόδων με λογική ή

<p>συγγραφέα.</p> <p>2. Συνέχεια: παρουσίαση των κύριων ιδεών κάθε παραγράφου.</p>	<p>λόγος, μονολεκτικοί τύποι, μετοχές, ονοματικά σύνολα.</p> <p>2. Σύνδεση κυρίως παρατακτική, ασύνδετο σχήμα.</p> <p>3. Υιοθέτηση ύφους ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση.</p>	<p>χρονολογική σειρά.</p> <p>2. Συνοχή και συνεκτικότητα που εξασφαλίζονται με</p> <ul style="list-style-type: none"> - διαρθρωτικές λέξεις - επανάληψη λέξεων/συνώνυμα - αντωνυμίες ή προσδιοριστικές λέξεις/φράσεις - φράσεις που καταδεικνύουν τη λογική σχέση μεταξύ των περιόδων.
---	--	---

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

A. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ (0-12 ΜΟΝΑΔΕΣ)

ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- α) κατανόηση του κειμένου.
- β) προσδιορισμός του θέματος.
- γ) παρουσίαση των σημαντικών πληροφοριών/ιδεών.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- α) ανεπαρκής κατανόηση του κειμένου.
- β) μη ολοκληρωμένη καταγραφή των θέσεων του συντάκτη / συγγραφέα.
- γ) παρουσίαση των δευτερευουσών πληροφοριών/ιδεών.

Β. ΓΛΩΣΣΑ/ΕΚΦΡΑΣΗ/ΥΦΟΣ (0-8 ΜΟΝΑΔΕΣ)

ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- α) τήρηση των γραμματικών κανόνων και ορθότητα στη σύνταξη.
- β) υιοθέτηση ύφους ανάλογα με τον δέκτη /την επικοινωνιακή κατάσταση.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- α) γραμματικά και συντακτικά σφάλματα, λεκτική πενία.
- β) παράθεση αυτόστων περιόδων ή φράσεων του κειμένου.

Γ. ΔΟΜΗ (0-5 ΜΟΝΑΔΕΣ)

ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- α) λογική/χρονολογική σύνδεση μεταξύ των περιόδων.

β)λογική διάταξη των ιδεών του κειμένου.

γ) συνοχή (εξωτερική σύνδεση των περιόδων) και συνεκτικότητα (εσωτερική σύνδεση).

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

α) έλλειψη νοηματικής αλληλουχίας.

β) άτακτη παρουσίαση ιδεών.

γ) απουσία σύνδεσης, εξωτερικά μεταξύ των περιόδων και εσωτερικά μεταξύ των ιδεών.

Ιδία Γραμματοπλάτυση

II.ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

Για να συντάξουμε την περίληψη ενός κειμένου (πύκνωση κειμένου), ακολουθούμε την εξής μεθοδολογία - βήματα-, ξεκινώντας από το γενικό προς το ειδικό.

Βήμα 1^ο : επεξεργασία του ευρύτερου κειμένου.

Βήμα 2^ο : επεξεργασία ανά παράγραφο.

Βήμα 3^ο : σύνθεση της περίληψης.

Βήμα 1^ο : επεξεργασία του ευρύτερου κειμένου

1. Διαβάζουμε προσεκτικά το κείμενο, ερμηνεύουμε τις τυχόν άγνωστε λέξεις και κατανοούμε μεταφορικές εκφράσεις.
2. Αναζητούμε τη δομή του κειμένου, δηλαδή τον πρόλογο, το κύριο μέρος και τον επίλογο. Ταυτόχρονα, εντοπίζουμε το θέμα που πραγματεύεται το κείμενο και τη βασική θέση του συγγραφέα, δηλαδή την τοποθέτησή του/ οπτική απέναντι στο θέμα. Συνήθως, βρίσκεται στον πρόλογο του κειμένου (στην πρώτη και σπάνια στη δεύτερη παράγραφο). Μερικές, όμως, φορές η θέση του συγγραφέα εντοπίζεται στο τέλος του κειμένου ,

ανάλογα με τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί (παραγωγική: από το γενικό στο ειδικό ή επαγωγική: από το ειδικό στο γενικό). Σπανιότερα, η βασική θέση εντοπίζεται στο κύριο μέρος του κειμένου. Κάποιες φορές η θέση του συγγραφέα δεν είναι ευκρινής στο κείμενο- βρίσκεται σε λανθάνουσα μορφή/εννοείται- ενώ άλλοτε παρουσιάζεται περισσότερες από μία φορές.

3. Προσδιορίζουμε τις ευρύτερες νοηματικές ενότητες του κειμένου.

πχ

1^η ενότητα: αρνητικές συνέπειες της καταστροφής του περιβάλλοντος.

2^η ενότητα : προτάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος.

Συγχρόνως επισημαίνουμε τη μέθοδο ανάλυσης που εμφανίζεται στην παρουσίαση των νοηματικών ενότητων, δηλαδή τη σειρά καταγραφής των απόψεων/ιδεών- αίτια-αποτελέσματα- προϋποθέσεις, πλεονεκτήματα- μειονεκτήματα, σημαντικά-ασήμαντα, χρονολογική σειρά.

Βήμα 2^ο : επεξεργασία ανά παράγραφο.

1. Εντοπίζουμε σε κάθε παράγραφο τη βασική ιδέα, η οποία συνήθως βρίσκεται στη θεματική περίοδο και τις δευτερεύουσες ιδέες που την αναλύουν/αιτιολογούν.
2. Παρουσιάζουμε διαγραμματικά το κείμενο, δηλαδή τα επιμέρους τμήματά του και τις παραγράφους που αναλογούν σε αυτά με τις σημαντικότερες ιδέες τους. Ταυτόχρονα εντοπίζουμε τη νοηματική σχέση, δηλαδή τη σύνδεση/σχέση μεταξύ των παραγράφων (συμπλήρωση, αντίθεση, εναντίωση, αιτιολόγηση, προϋπόθεση, έμφαση κ.α).
3. Συντάσσουμε έναν πλαγιότιτλο για κάθε παράγραφο.

Βήμα 3^ο: σύνθεση της περίληψης.

1. Το κείμενο της περίληψης παρουσιάζεται σε μία ενιαία παράγραφο με τέτοιο τρόπο, ώστε να υπάρχει μια αναλογική σχέση μεταξύ των περιόδων της περίληψης και των παραγράφων του κειμένου, σύμφωνα πάντοτε με τις κύριες ιδέες που προβάλλονται. Αποτελεί, δηλαδή, ένα νέο κείμενο με νοηματική αυτοτέλεια, αυτονομία, ενότητα και περιεκτικότητα.

Η έκταση της περίληψης ορίζεται συνήθως σε 100-120 λέξεις (με απόκλιση 5-10 λέξεων).

Πως γράφουμε περίληψη

α) περιεχόμενο

1. Στην αρχή της περίληψης γράφουμε το θέμα του κειμένου και τη βασική θέση του συγγραφέα.
2. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε με λογική σύνδεση και διάταξη τις σημαντικότερες ιδέες κάθε παραγράφου. Αν μία ιδέα εμπεριέχεται σε περισσότερες από μία παραγράφους, παρουσιάζουμε τα κύρια σημεία της ενιαία.

β) γλώσσα /έκφραση/ ύφος

1. Χρησιμοποιούμε συνώνυμα και ταυτόσημους όρους για την απόδοση του περιεχομένου του κειμένου αποφεύγοντας την περιγραφή αυτούσιων περιόδων από αυτό. Σε περίπτωση χρήσης κάποιου ειδικού λεξιλογίου/επιστημονικών όρων του κειμένου, οι λέξεις αυτές μπορούν να δίνονται μέσα σε εισαγωγικά.
2. Επιλέγουμε ενεργητική σύνταξη (τονίζεται το υποκείμενο) ή παθητική (τονίζεται το γεγονός/ το αποτέλεσμα της ενέργειας του υποκειμένου), η οποία συνήθως ενδείκνυται.
3. Μετατρέπουμε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο και αποδίδουμε το διάλογο σε τρίτο πρόσωπο.

4. Χρησιμοποιούμε μονολεκτικούς τύπους αντί περιφραστικών, π.χ η εξάρτηση του ενός από τον άλλο → η αλληλεξάρτηση.

5. Επιλέγουμε μετοχές έναντι δευτερευουσών προτάσεων, ονοματικά σύνολα αντί ρηματικών για συντομία του λόγου, χρησιμοποιώντας ασύνδετο σχήμα και παρατακτική, κυρίως, σύνδεση.

6. Υιοθετούμε κατάλληλο ύφος (σοβαρό, επίσημο, οικείο κ.α) με πληροφοριακό χαρακτήρα ανάλογα με το επικοινωνιακό πλαίσιο, δηλαδή τον δέκτη στον οποίο απευθυνόμαστε.

γ. δομή

1. Διατυπώνουμε τις περιόδους με λογική σύνδεση ή χρονολογική σειρά.

2. Προσπαθούμε να εξασφαλίσουμε τη συνοχή των περιόδων και τη συνεκτικότητα, ώστε το κείμενο να μην αποτελεί παράθεση ασύνδετων λογικά απόψεων.

Τρόποι εξασφάλισης της συνοχής του κειμένου

1. Διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν χρόνο, αντίθεση ή αλλαγή οπτικής γωνίας, φυσική συνοχή, αποτέλεσμα κ.α

Αιτιολόγηση εξαιτίας, επειδή, γιατί, αφού, μια και, μια που, που, ένας ακόμη λόγος, καθώς, αυτό οφείλεται / εξηγείται / ερμηνεύεται / αιτιολογείται

Αποτέλεσμα γι` αυτό το λόγο, ως επακόλουθο, κατά συνέπεια, αποτέλεσμα/ απόρροια / απότοκο όλων αυτών, και γι αυτό, ώστε, έτσι που, λοιπόν

κ.α.

Αντίθεση –εναντίωση αλλά. μα, όμως, και όμως, παρά, μόνο, παρόλο, ωστόσο, εντούτοις, μάλιστα, έπειτα, μολαταύτα, εξάλλου, αντίθετα, σε αντίθεση, απεναντίας, διαφορετικά, ειδάλλως, ειδημή, αλλιώς, αλλιώςτικά, από την άλλη πλευρά, πάλι, ενώ, αν και, και αν, μολονότι, αντίστροφα, ενάντια, στον αντίποδα, ακόμη κι αν, παρ` όλα αυτά, δε συμβαίνει όμως το ίδιο,

όχι μόνο...αλλά και, όχι μόνο...αλλά και να, και που, και ας, όχι μόνο δεν...μα ούτε, όχι μόνο...παρά, όχι μόνο να μην...αλλά ούτε και να, όχι μόνο να μη... αλλά να κ.τ.λ

Χρονική σχέση αρχικά, προηγουμένως, στη συνέχεια, πρώτα, ύστερα, πριν, εντωμεταξύ, έπειτα, τέλος, όταν, καθώς, όποτε, μόλις, αργότερα κ.τ.λ

Ένας όρος ή προϋπόθεση αν, εκτός αν, σε περίπτωση που, με την προϋπόθεση, σε περίπτωση που κ.τ.λ

Επεξήγηση δηλαδή, αυτό σημαίνει, ειδικότερα, με άλλα λόγια, ήτοι, συγκεκριμένα, με όσα είπα προηγουμένως εννοούσα, για να γίνω πιο σαφής, (για να με καταλάβετε) θα σας το παρουσιάσω με άλλο τρόπο

Έμφαση το σημαντικότερο απ' όλα, το κυριότερο, είναι αξιοσημείωτο ότι, αξίζει να σημειωθεί πως, εκείνο που προέχει, θα έπρεπε να τονιστεί ότι, αξιοπρόσεκτο είναι πως, ιδιαίτερα σημαντικό είναι, πρέπει ακόμη να σημειωθεί, θα ήθελα να τονίσω το έξης.../να επιστήσω την προσοχή κ.τ.λ

Παράδειγμα- διευκρίνιση λόγου χάρη,π.χ., για
παράδειγμα κ.τ.λ

Σύγκριση- ή...ή, είτε...είτε, ούτε...ούτε
διάζευξη

Απαρίθμηση επιχειρημάτων, εισαγωγή μιας
καινούριας ιδέας πρώτο..δεύτερο, καταρχήν, τελικά, το
επόμενο επιχείρημα/θέμα που θα μας απασχολήσει κ.τ.λ

Διάρθρωση του κειμένου το άρθρο /η μελέτη/ η
εισήγηση/ η ομιλία μου χωρίζεται σε...μέρη:
στο πρώτο κ.τ.λ

Συμπέρασμα- ανακεφαλαίωση , για να συνοψίσουμε,
συγκεφαλαιώνοντας/επιλογικά/
συμπερασματικά θα λέγαμε ότι, λοιπόν,
τελικά,συνάγεται το
συμπέρασμα,ανακεφαλαιώνοντας κ.τ.λ

Γενίκευση γενικά, τις περισσότερες φορές, ευρύτερα
κ.τ.λ

Προσθήκη ακόμη, επιπλέον, επίσης, επιπρόσθετα, έπειτα, εκτός απ` αυτό

Ταξινόμηση/διαίρεση αφενός -αφετέρου, από τη μια- από την άλλη κ.τ.λ

Τοπική σχέση εδώ, εκεί, μέσα, έξω, κοντά, μακριά, πάνω, κάτω κ.τ.λ

Αναλογία /ομοιότητα όπως... έτσι, σαν, ομοίως, ανάλογη είναι η περίπτωση, κάτι ανάλογο συμβαίνει και με... κ.τ.λ

2. Επανάληψη λέξεων της προηγούμενης περιόδου ή χρήση συνωνύμων π.χ. εκπαίδευση, παιδεία, αγωγή, σχολείο κ.λ.π

3. Αντωνυμίες ή προσδιοριστικές λέξεις ή φράσεις, όπως : αυτός, αυτή, αυτό το γεγονός, η τελευταία κ.α

4. Φράσεις που καταδεικνύουν τη λογική σχέση μεταξύ των περιόδων : η παραπάνω αιτία οδηγεί αναπόφευκτα..., ως αποτέλεσμα των παραπάνω..., το γεγονός αυτό έχει ως συνέπεια...

Σφάλματα στη σύνθεση της περίληψης

1. Η αντιγραφή αυτούσιων φράσεων ή περιόδων του κειμένου.
2. Η μίμηση του ύφους του συγγραφέα .
3. Ο σχολιασμός και η αξιολόγηση των θέσεων του συγγραφέα.
4. Η χρήση στατιστικών στοιχείων, παραδειγμάτων και ειδικών αναφορών.
5. Η χρήση βραχυγραφιών, αρθρικών λέξεων, αποσιωπητικών.
6. Η γενίκευση που δεν επισημαίνει τις βασικές ιδέες του κειμένου.

Τρόποι παραδείγματα έναρξης της περίληψης

Ενεργητική σύνταξη

- ο συγγραφέας/ συντάκτης του άρθρου / κειμένου, επισημαίνει/ διαπιστώνει/ τονίζει/ υποστηρίζει/ προτείνει/ παρουσιάζει/ διευκρινίζει/ διατυπώνει...
- Το θέμα/ ζήτημα/ πρόβλημα που απασχολεί/ προβληματίζει/ ανησυχεί τον συγγραφέα είναι...
- Στο συγκεκριμένο κείμενο ο συγγραφέας πραγματεύεται/ προσεγγίζει/ διατυπώνει την άποψη/ προβάλλει την άποψη ...

Παθητική σύνταξη

- Το κείμενο / άρθρο αναφέρεται /πραγματεύεται ...
- Σύμφωνα με το κείμενο / άρθρο διατυπώνεται / προβάλλεται / παρουσιάζεται / επισημαίνεται/ διαπιστώνεται / διευκρινίζεται...
- Στο συγκεκριμένο κείμενο / άρθρο διατυπώνεται / αναλύεται / αντικρούεται / ερμηνεύεται / τονίζεται η άποψη ότι ...

Κείμενο: Εργαζόμενοι από το σπίτι

Στην εποχή της ταχύτητας που ζούμε οι αλλαγές είναι αναμενόμενες σε πολλούς τομείς. Έτσι και στον εργασιακό χώρο παρατηρούνται όχι μόνο καινούργια επαγγέλματα αλλά και διαφορετικές μορφές εργασίας και σχέσεις μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων. Ο λόγος γίνεται για την τηλεργασία, η οποία έχει κάνει την εμφάνιση της και στην Ελλάδα και, όπως πιστεύουν πολλοί, μπορεί όχι μόνο να συμβάλει στη μείωση της ανεργίας αλλά και να αποφέρει στους εργαζομένους και στους εργοδότες μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη απ' ό,τι η συμβατική εργασία.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η τηλεργασία μπορεί να οριστεί ως η μορφή εργασίας που εκτελείται από ένα άτομο κυρίως ή σε ένα σημαντικό μέρος της, σε τοποθεσίες εκτός του παραδοσιακού εργασιακού χώρου, για έναν εργοδότη ή πελάτη, και η οποία περιλαμβάνει τη χρήση των τηλεπικοινωνιών και προηγμένων τεχνολογιών πληροφόρησης ως ένα ουσιαστικό και κεντρικό χαρακτηριστικό της εργασίας. Οι δύο βασικοί τρόποι τηλεργασίας είναι είτε κάποιος να είναι υπάλληλος σε έναν εργοδότη είτε ελεύθερος επαγγελματίας. Στην πρώτη περίπτωση, ο εργαζόμενος είναι μόνιμα συνδεδεμένος με το δίκτυο των εργοδοτών, η εργασιακή του ζωή είναι πολύ περισσότερο ελεγχόμενη μέσω της τεχνολογίας και έχει πολύ λιγότερη ευελιξία

ως προς τον τρόπο που θα οργανώσει τον εργάσιμο χρόνο του. Στη δεύτερη περίπτωση, ο εργαζόμενος είναι πολύ περισσότερο ελεύθερος να καθορίσει τον ρυθμό εργασίας του εκτελώντας την εργασία του στον προσωπικό του υπολογιστή και συνδεδεμένος μόνο, όταν είναι απαραίτητο, με το δίκτυο της επιχείρησης, το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί σε πολλά επαγγέλματα.

Η αύξηση των τηλεργαζομένων στην Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα σιγά σιγά οφείλεται στα οφέλη που υπόσχεται. Όσον αφορά τους εργαζομένους μειώνονται ο χρόνος και οι απαιτούμενες δαπάνες για τη μεταφορά τους προς και από τον χώρο εργασίας. Οι λιγότερες επαγγελματικές ανταλλαγές που συνάπτουν είναι ένα σημαντικό πλεονέκτημα, γιατί έχουν ως αποτέλεσμα να έχουν περισσότερο χρόνο άρα και χρήμα. Και οι εργοδότες ωφελούνται, εφόσον έχει παρατηρηθεί αύξηση της παραγωγικότητας. Από την άλλη πλευρά, όμως, η τηλεργασία έχει παρουσιάσει και αρνητικές επιδράσεις για τους εργαζομένους στο σπίτι όπως κοινωνική απομόνωση, δυσκολίες προσαρμογής, ειδικά στον οικογενειακό χώρο, όταν υπάρχουν παιδιά, υψηλό αρχικό κόστος εξοπλισμού και κόστος πρόσβασης για τους αυτοαπασχολούμενους στην τηλεργασία, λιγότερες ευκαιρίες για προαγωγή, απώλεια προνομίων και δικαιωμάτων (π.χ. διακοπές, άδεια λόγω ασθένειας) κ.ά.

Φυσικά η τηλεργασία δεν είναι για τον καθέναν. Υπάρχουν κάποια σημεία που πρέπει να προσέξουν και οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει με τον ίδιο προσεκτικό τρόπο που κάνουν την επιλογή προσωπικού να επιλέξουν ποιες δραστηριότητες θα μπορούσαν να γίνουν μέσω τηλεργασίας και ποιο προσωπικό έχει τη γνώση, την ικανότητα και τα κίνητρα, όπως επίσης και το κατάλληλο κλίμα στο σπίτι, ώστε να μπορέσει αποτελεσματικά να αποδώσει μακριά από τον χώρο εργασίας. Όσο λάθος είναι να ισχυριστούμε ότι ο εργαζόμενος αποδίδει καλύτερα, όταν εργάζεται υπό επίβλεψη 8π.μ.- 4μ.μ. στον χώρο εργασίας, άλλο τόσο είναι λάθος ο ισχυρισμός ότι η πλήρης μεταφορά της εργασίας στο σπίτι ή σε κάποιο περιφερειακό κέντρο εργασίας θα αυξήσει την παραγωγικότητα. Το βασικό κλειδί της επιτυχίας είναι η προσεκτική επιλογή και το ποσοστό μεταξύ τηλεργασίας και παραδοσιακού τρόπου εργασίας. Από τον ημερήσιο τύπο (Διασκευή)

Νεοελληνική Γλώσσα Γενικής Παιδείας Β' Λυκείου 2

μικροκείμενα

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΚΡΟΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

I. ΑΝΑΠΤΗΞΗ Ή ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΙΔΕΑΣ / ΑΠΟΨΗΣ	II. ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ
<p>1. Επισήμανση της κύριας έννοιας / ιδέας και των δευτερευουσών.</p> <p>2. Σύνταξη παραγράφου</p> <p>Θεματική περίοδος : θέση, κύρια ιδέα/άποψη.</p> <p>Σχόλια ή λεπτομέρειες : αποδεικτικό υλικό.</p> <p>Κατακλείδα: συμπέρασμα.</p> <p>3. Επιδίωξη ενότητας, αλληλουχίας, συνεκτικότητας, συνοχής και πληρότητας της παραγράφου.</p>	<p>Ανασκευή - αναίρεση ενός επιχειρήματος και ανάπτυξη της αντίθετης άποψης.</p> <p>1. Επισήμανση του αδύνατου σημείου του επιχειρήματος.</p> <p>2. Σύνθεση της παραγράφου</p> <ul style="list-style-type: none"> • Θεματική περίοδος : θέση που πρέπει να αναιρεθεί. • Σχόλια ή λεπτομέρειες : αποδεικτικό υλικό / αντίθετη άποψη. • Κατακλείδα: τελική θέση / συμπέρασμα. <p>3. Εξασφάλιση ενότητας, αλληλουχίας, συνεκτικότητας, συνοχής και πληρότητας της παραγράφου.</p>

I. ΑΝΑΠΤΥΞΗ Ή ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΙΔΕΑΣ / ΑΠΟΨΗΣ

Για τη δημιουργία μικροκειμένων ανάπτυξης ή σχολιασμού μίας ιδέας / άποψης ή ενός γνωστικού / αποφθέγματος ακολουθούμε τους παρακάτω τρόπους εργασίας . Συγκεκριμένα:

1. Διαβάζουμε προσεκτικά τη θέση (άποψη, γνωμικό) που μας δίνεται να αναπτύξουμε. Επισημαίνουμε την κύρια έννοια / ιδέα και τις δευτερεύουσες έννοιες.
2. Εφαρμόζουμε όσα γνωρίζουμε για την ανάπτυξη της παραγράφου, έτσι ώστε η δομή της να εμφανίζει τα συνθετικά της τμήματα (θεματική περίοδος, σχόλια - λεπτομέρειες , κατακλείδα).
  - ο Διατυπώνουμε τη θέση με τη μορφή θεματικής περιόδου (αυτούσια ή εμπλουτισμένη : π.χ Είναι γεγονός ότι...)
  - ο Παραθέτουμε το αποδεικτικό υλικό που εξηγεί ή αναλύει τη θέση στα σχόλια / λεπτομέρειες.
  - ο Τέλος, καταγράφουμε/ αναδιατυπώνουμε τη θέση μας ως συμπέρασμα στην κατακλείδα.

Αν ζητηθεί η ανάπτυξη της παραγράφου να γίνει με συγκεκριμένη μέθοδο (π.χ αιτιολόγηση), χρησιμοποιούμε για τη συνοχή των περιόδων της παραγράφου τις ανάλογες λέξεις ή φράσεις στα σχόλια / λεπτομέρειες (π.χ γιατί, αφού, επειδή, καθώς κ.α)

3. Επιζητούμε να παρουσιάζει η παράγραφος όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που την καθιστούν ένα ολοκληρωμένο κείμενο.

- ο Ενότητα των επιμέρους ιδεών με την κύρια ιδέα.
- ο Αλληλουχία / λογική διάταξη των προτάσεων / ιδεών.
- ο Συνεκτικότητα / εσωτερική σύνδεση των ιδεών / νοημάτων.
- ο Συνοχή / εξωτερική σύνδεση των προτάσεων / περιόδων.
- ο Πληρότητα / παράθεση επαρκών αποδεικτικών στοιχείων.

II. ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

Ανασκευή ενός επιχειρήματος σημαίνει αναίρεση, η οποία στηρίζεται σε ένα αδύνατο σημείο της επιχειρηματολογίας και ταυτόχρονα τεκμηριωμένη ανάπτυξη της αντίθετης άποψης.

Μεθοδολογική προσέγγιση

Για τη δημιουργία μικροκειμένων ανασκευής επιχειρημάτων ακολουθούμε την παρακάτω μέθοδο εργασίας. Συγκεκριμένα:

1. Διαβάζουμε προσεκτικά το επίχειρημα και επισημαίνουμε το αδύνατο σημείο της

επιχειρηματολογίας του . π.χ Η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος οφείλεται αποκλειστικά στην ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Η λέξη «αποκλειστικά» είναι το αδύνατο σημείο του παραδείγματος.

2. Συνθέτουμε μια παράγραφο στην οποία είναι εμφανή τα συνθετικά της τμήματα (Θεματική περίοδος - Σχόλια / λεπτομέρειες/ Κατακλείδα).

- ο Διατυπώνουμε το επιχείρημα με τη μορφή της θεματικής περιόδου (αυτόσιο ή εμπλουτισμένο) π.χ Ισχυρίζονται πολλοί ότι η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος οφείλεται αποκλειστικά στην ανάπτυξη της τεχνολογίας.

- ο Παραθέτουμε το αποδεικτικό υλικό που αναιρεί το επιχείρημα στα σχόλια / λεπτομέρειες . π.χ Ωστόσο, η τεχνολογία δεν έχει βούληση ή ορθή ή εσφαλμένη χρήση της αποτελεί ευθύνη του ανθρώπου..

- ο Τέλος, καταγράφουμε την τελική θέση ως συμπέρασμα στην κατακλείδα. π.χ Αποκλειστική, λοιπόν, ευθύνη για την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος φέρει ο άνθρωπος και μόνο.

3. Επιδιώκουμε η παράγραφος να αποτελεί ένα ολοκληρωμένο κείμενο με κύρια χαρακτηριστικά την ενότητα, την αλληλουχία, τη συνεκτικότητα, τη συνοχή και την πληρότητα των ιδεών.

**η γλώσσα του
κειμένου**

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1) Μορφοσυντακτική δομή του κειμένου

A. Ρηματικά ή ονομαστικά σύνολα

↓
συγκεκριμένο

πυκνότητα λόγου, γενικό και αφηρημένο

B. Ρηματικά πρόσωπα

α` ενικό πρόσωπο: προσωπικός, εξομολογητικός τόνος, αμεσότητα, οικειότητα.

β` ενικό πρόσωπο: αμεσότητα, οικειότητα-παραραινετικό/διδασκτικό ύφος.

γ` ενικό πρόσωπο: αντικειμενικότητα, παρουσίαση μίας ιδέας/άποψης ως γενικά αποδεκτής.

α` πληθυντικό πρόσωπο : αμεσότητα, συλλογικότητα (κοινή οπτική γωνία πομπού και δέκτη).

β` πληθυντικό πρόσωπο: παραραινιση, αμεσότητα, οικειότητα πομπού και δέκτη.

γ` πληθυντικό πρόσωπο: αντικειμενικότητα, γενικά αποδεκτές απόψεις .

Γ) Ρηματικοί χρόνοι

Δηλώνουν κάτι που γίνεται/έγινε/θα γίνει στο παρόν, παρελθόν ή μέλλον.

Ενεστώτας : παρόν εξακολουθητικά, επανάληψη.

Παρατατικός : παρελθόν εξακολουθητικά ή με επανάληψη.

Στιγμιαίος Μέλλοντας : μέλλον χωρίς συνέχεια ή επανάληψη.

Εξακολουθητικός Μέλλοντας : μέλλον με αδιάκοπη συνέχεια ή επανάληψη.

Αόριστος : παρελθόν είτε διήρκεσε πολύ είτε λίγο.

Παρακείμενος : παρελθόν και παραμένει συντελεσμένο στο παρόν.

Υπερσυντέλικος : παρελθόν και είχε τελειώσει, πριν γίνει κάτι άλλο.

Συντελεσμένος Μέλλοντας : μέλλον και θα έχει τελειώσει, πριν γίνει κάτι άλλο.

Δ) Ρηματικές εγκλίσεις

Οι ρηματικές εγκλίσεις φανερώνουν :

Οριστική : βέβαιο, πραγματικό, πιθανό/δυνατό.

Υποτακτική : επιθυμία, ενδεχόμενο, προτροπή, απορία, προσταγή (ας, να, για να, όταν, αν, πριν, μόλις, μη/μην).

Προστακτική : προσταγή, προτροπή, απαγόρευση, ευχή.

E) Η σύνδεση των προτάσεων

Παρατακτική : συνδέει ισοδύναμες προτάσεις, κύριες ή δευτερεύουσες όμοιες.

Καθιστά τον λόγο απλό, λιτό και άμεσο, δίχως επεξηγήσεις, αιτιολογήσεις.

Συμπλεκτικοί : και (κι), ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ.

Διαζευκτικοί/διαχωριστικοί : ή, είτε.

Αντιθετικοί : αλλά, μα, όμως, ωστόσο, μόνο, μολαταύτα, εξάλλου, (οι αντιθετικοί σύνδεσμοι ενώ, αν και, μολονότι χρησιμοποιούνται κανονικά στην υποτακτική σύνδεση)

Συμπερασματικοί : λοιπόν, ώστε, άρα, επομένως .

Επεξηγηματικοί : δηλαδή

Υποτακτική : συνδέει προτάσεις ανόμοιες, κύριες με δευτερεύουσες ή δευτερεύουσες ανόμοιες με την χρήση υποτακτικών συνδέσμων. Καθιστά το λόγο πυκνό, σύνθετο. Δηλώνει ικανότητα στην έκφραση και ενισχύει την παραστατικότητα και πειστικότητα του λόγου.

Ειδικοί: πως, ότι, που.

Αιτιολογικοί: γιατί, επειδή, αφού.

Χρονικοί : όταν, όπως, καθώς, σαν, αφού, αφότου, πριν, μόλις, προτού, ώσπου, ωστόσο, όποτε, όσο, που, άμα.

Υποθετικοί: αν, εάν (και οι χρονικοί σύνδεσμοι σαν, άμα, με σημασία υποθετικού συνδέσμου).

Εναντιωματικοί : αν και, ενώ, μολονότι.

Τελικοί: για να, να.

Αποτελεσματικοί : ώστε (να), που.

Διστακτικοί: μη(ν), μήπως .

Αναφορικές προτάσεις

Αναφέρονται σε κύριο ή δευτερεύοντα όρο μίας άλλης πρότασης .

αναφορικές ονοματικές : λειτουργούν ως ονοματικοί προσδιορισμοί (υποκείμενο, αντικείμενο, επεξήγηση, παράθεση κ.α), εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες ο οποίος, όποιος, οποιοσδήποτε, όσος, που (όταν αναφέρεται σε ονόματα) κ.λ.π

αναφορικές επιρρηματικές : προσδιορίζουν έναν επιρρηματικό προσδιορισμό και εισάγονται με αναφορικά επιρρήματα :

τοπικά : όπου, οπουδήποτε, που (όταν αναφέρονται σε επιρρηματικό προσδιορισμό)

χρονικά : όποτε, οποτεδήποτε

τροπικά : όπως, καθώς

ποσοτικά : όσο, οσοδήποτε

Z) Ενεργητική σύνταξη -Παθητική σύνταξη

Ενεργητική σύνταξη → τονίζει το υποκείμενο μιας ενέργειας

Παθητική σύνταξη → τονίζεται το γεγονός / αποτέλεσμα μιας ενέργειας

Μετατροπή Ε.Σ → Π.Σ

Υποκείμενο → Ποιητικό αίτιο

Αντικείμενο → Υποκείμενο

Το αντίστροφο ισχύει για την μετατροπή της παθητικής σύνταξης σε ενεργητική.

H) Ευθύς και πλάγιος λόγος

Ευθύς λόγος → απόδοση των λόγων κάποιου από τον ίδιο.

Πλάγιος λόγος : Απόδοση των λόγων κάποιου από άλλο/ τρίτο πρόσωπο.

(Εξάρτηση από λεκτικό, αισθητικό, γνωστικό, προτροπικό, κλευστικό ή ερωτηματικό ρήμα)

Μετατροπή ευθύ λόγου σε πλάγιο

- Κύριες προτάσεις κρίσεως → ειδικές
- Κύριες προτάσεις επιθυμίας → βουλευτικές
- Ευθείες ερωτήσεις → πλάγιες ερωτήσεις

Θ) Τα σημεία στίξης

Τελεία:

- τίθεται στο τέλος μίας φράσης με ολοκληρωμένο νόημα
- υποδεικνύει ότι πρέπει να γίνει διακοπή της φωνής

Άνω τελεία:

- σημειώνεται για να δηλώσει μικρότερη διακοπή από την τελεία και μεγαλύτερη από το κόμμα
- τίθεται εντός μίας περιόδου, για να διαχωρίσει προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους σε σχέση επεξήγησης, συμπλήρωσης ή αντίθεσης προσδίδοντας έμφαση στο λόγο

Κόμμα :

- το κόμμα αποτελεί το πιο συχνό σημείο στίξης και δηλώνει μία μικρή διακοπή της φωνής
- συνδέει ασύνδετες λέξεις που ανήκουν στο ίδιο μέρος του λόγου
- χρησιμοποιείται πριν και μετά την κλητική προσφώνηση

- πριν και μετά τις δευτερεύουσες προτάσεις (εκτός από τις ειδικές, πλάγιες ερωτηματικές, ενδοιαστικές και βουλευτικές).

Ερωτηματικό :

- αποτελεί σχολιαστικό σημείο στίξης
- ο συγγραφέας εκφράζει δηλώνει προβληματισμό, απορία και επιδιώκει να αφυπνίσει, να κινητοποιήσει, να προκαλέσει το ενδιαφέρον του δέκτη και να διεγείρει συναισθήματα, προσδίδοντας στο λόγο έμφαση, ζωντάνια και παραστατικότητα.

Θαυμαστικό :

- αποτελεί σχολιαστικό σημείο στίξης
- τίθεται μετά από επιφωνήματα και φράσεις έκπληξης, θαυμασμού, χαράς, απορίας .
- δηλώνεται και η υπερβολή

Διπλή τελεία :

- σημειώνεται πριν από φράσεις αυτούσιες
- πριν από ρήσεις, γνωμικά, παροιμίες
- πριν από απαρίθμηση
- ή όταν παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα μίας πράξης, ενός φαινομένου ή ενός προβλήματος

Παρένθεση :

- εμπεριέχει λέξη ή φράση που επεξηγεί ή συμπληρώνει τα γραφόμενα.

Αποσιωπητικά:

- αποτελούν σχολιαστικό σημείο στίξης
- φανερώνουν έκφραση ανησυχίας, αμφισβήτησης, ειρωνείας και υπαινιγμού
- έκφραση που δεν ολοκληρώθηκε από τον πομπό εξαιτίας διακοπής ή ιδιαίτερης συγκίνησης

Παύλα :

- χρησιμοποιείται στο διάλογο (αλλαγή του προσώπου που μιλάει).

Διπλή παύλα :

- εμπεριέχει φράση ή πρόταση που επεξηγεί ή συμπληρώνει τα γραφόμενα.

Εισαγωγικά :

- χρησιμοποιούνται για επανάληψη αυτούσιων λόγων
- ειρωνική/ απαξιωτική αναφορά
- μεταφορική χρήση έννοιας .

Κάθετη γραμμή (/):

- τίθεται ανάμεσα σε συνώνυμες λέξεις ή με παράπλησιο σημασιολογικό περιεχόμενο προσδίδοντας έμφαση στο λόγο.

Ι) Χαρακτηριστικά μικρών ή μακρών περιόδων λόγου

Μικρές περιόδοι : λόγος απλός, κατανόηση νοημάτων, έμφαση και ζωντάνια.

Μακρές περιόδοι : πολύπλοκη οργάνωση και ευχέρεια στη χρήση της γλώσσας, διασάφηση της σχέσης των εννοιών, σύνθετο ύφος .

Κ) Η σημασία των λέξεων / λεξιλογικές επισημάνσεις

Συνώνυμα : (σχεδόν) ίδια σημασία

Αντώνυμα : (σχεδόν) αντίθετη σημασία

Ταυτόσημα : ακριβώς ίδια σημασία

Ομόρριζα : όμοια ρίζα

Παράγωγα : θέμα άλλης λέξης και κατάληξη

Ομώνυμα : ομόηχες λέξεις με διαφορετική σημασία

Παράρριζα : λέξεις που μοιάζουν ως προς τον γραμματικό τύπο, τον τονισμό ή την προφορά αλλά έχουν διαφορετική σημασία.

Σημείωση

Για την αναζήτηση λέξεων που ανήκουν στις παραπάνω κατηγορίες στηρίζομαστε στην ετυμολογία των λέξεων (απλές λέξεις → ρίζα, σύνθετες λέξεις → συνθετικά τους στοιχεία, α` και β` συνθετικό) και στα συμφραζόμενα.

- Σχηματισμός σύνθετης λέξης με βάση τα συνθετικά μέρη μιας άλλης λέξης
π.χ τροποποιώ < τρόπος + ποιώ : δύστροπος, αρτοποιός
- Σχηματισμός πρότασης από λέξη
Σύνταξη πρότασης με ολοκληρωμένο νόημα
π.χ δημοκρατία : συνήθως, μιλώντας για δημοκρατία εννοούμε το πολίτευμα στο οποίο η εξουσία απορρέει και ασκείται από τον λαό.
- Επεξήγηση μιας λέξης με περιφραστική μορφή
π.χ κοινωνικοποίηση : η ομαλή ένταξη του ατόμου στο κοινωνικό περιβάλλον

Διαφοροποιήσεις ως προς τη σημασία των λέξεων

- Ζεύγη λέξεων
άμεσα: χωρίς τη μεσολάβηση προσώπου ή πράγματος, απευθείας .
αμέσως : χωρίς χρονική καθυστέρηση, τώρα.
αδιακριτα : χωρίς διακριτικότητα.
αδιακρίτως : χωρίς εξαιρέσεις .
απλά: με απλό τρόπο.
απλώς : μόνο

- Κυριολεκτική ή μεταφορική χρήση μίας λέξης

II) Λειτουργίες της γλώσσας

Αναφορική λειτουργία

- δηλωτική χρήση / κυριολεκτική σημασία των λέξεων
- απευθύνεται στη λογική του δέκτη
- σκοπός ή πληροφόρηση

π.χ

Ο πομπός χρησιμοποιεί λέξεις ή φράσεις με την κυριολεκτική τους σημασία (δηλωτική χρήση της γλώσσας)

Η γλώσσα λειτουργεί με λογικό τρόπο, δηλαδή απευθύνεται στη λογική του δέκτη

Ο πομπός αποσκοπεί στην πληροφόρηση

Παράδειγμα

«Το σχολείο οφείλει να παρέχει στους νέους επαγγελματικό προσανατολισμό και πληροφόρηση για τα επαγγέλματα και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας»

Ποιητική λειτουργία

- συνυποδηλωτική χρήση / μεταφορική σημασία των λέξεων

- απευθύνεται στο συναίσθημα του δέκτη
- σκοπός ή διέγερση συναισθημάτων

Ο πομπός χρησιμοποιεί λέξεις ή φράσεις με τη μεταφορική τους σημασία - εικόνες, παρομοιώσεις κ.λ.π. (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας)

Η γλώσσα λειτουργεί με συνειρμικό τρόπο. δηλαδή απευθύνεται στο συναίσθημα του δέκτη

Ο πομπός αποσκοπεί στη διέγερση συναισθημάτων με συγκινησιακά φορτισμένο λόγο

Παράδειγμα

«Μέσα σ` αυτό το μεταβατικό και ρευστό τοπίο λάμπει η ελπίδα ότι ο άνθρωπος θα τιθασεύσει τον εαυτό του και θα χρησιμοποιήσει τη νέα γνώση, για να ζεσταθεί και όχι να αυτοπυρποληθεί»

Δήλωση   Συνυποδήλωση

πικρός καφές → πικρά δάκρυα

ζεστό νερό → ζεστή αγκαλιά

το φως του ήλιου → το φως της γνώσης

οι ρίζες του δέντρου → οι πολιτισμικές ρίζες του έθνους μας

III) Το ύφος του κειμένου

Κάθε κείμενο (δοκίμιο, άρθρο, επιστολή, απομνημονεύματα κ.α) ανάλογα με το είδος του, παρουσιάζει διαφορετικό ύφος. Έχοντας ως κριτήρια τη σύνταξη, τη σύνδεση των προτάσεων, το λεξιλόγιο, τα σχήματα λόγου, την πρόθεση του συντάκτη/συγγραφέα- κριτήρια με τα οποία γίνεται και η αιτιολόγηση του ύφους του κειμένου- μπορούμε να το αξιολογήσουμε ως :

- επίσημο, σοβαρό, τυπικό
- λιτό, απλό, φυσικό, οικείο, ανεπιτήδευτο
- παραστατικό, γλαφυρό, λυρικό
- αλληγορικό
- πυκνό σε νοήματα, μεστό
- σύνθετο, εξεζητημένο, επιτηδευμένο
- επιστημονικό, στοχαστικό
- στομφώδες
- εξομολογητικό
- προτρεπτικό, διδακτικό
- χιουμοριστικό, σκωπτικό
- ειρωνικό, καυστικό, σαρκαστικό, δηκτικό

**ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ
πλαίσιο**

ΑΡΘΡΟ

- δημοσιεύεται σε εφημερίδα(σχολική ή τοπική) ή περιοδικό
- έχει σύντομο τίτλο και περιεκτικό (καυστικό, ουδέτερο, επιδοκιμαστικό, αποδοκιμαστικό), ανάλογα με το περιεχόμενο του κειμένου
- το θέμα είναι επίκαιρο
- χρησιμοποιείται λόγος με μικρές περιόδους και ακολουθείται η ενεργητική σύνταξη σε χρόνο ενεστώτα
- αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- όταν πρόκειται να δημοσιευτεί σε **σχολικό έντυπο** → χρήση α` ενικού και πληθυντικού προσώπου ύφος → οικείο, απλό
- όταν πρόκειται να δημοσιευτεί σε **εφημερίδα** → χρήση γ` ενικού και πληθυντικού προσώπου ύφος → σοβαρό, επίσημο, τυπικό, αντικειμενικό, απρόσωπο
- Έχει τριμερή δομή
Πρόλογος : αφόρμηση - παρουσίαση του θέματος και της θέσης του αρθρογράφου
Κύριο μέρος : Σχολιασμός και ερμηνεία του θέματος / προβλήματος
Επίλογος : Συμπεράσματα, προτάσεις

ΕΠΙΣΤΟΛΗ (Φιλική ή επίσημη)

Χαρακτηριστικά φιλικής επιστολής

- λόγος : άμεσος
- ύφος : απλό, οικείο, ανεπιτήδευτο
- χρήση α` και β` ενικού προσώπου
- ΔΟΜΗ

Προσφώνηση απλή ή εμπλουτισμένη με επίθετα

Αποτελεί βασικό συστατικό της επιστολής. Τίθεται πάνω αριστερά.

π.χ Αγαπητέ φίλε

Πρόλογος : αναφέρεται η αφορμή και ο σκοπός

Θα ήθελα ...ενόψει (εξαιτίας / αφορμή)...να (σκοπός)...

Κύριο μέρος : ανάλυση του θέματος της επιστολής

Επίλογος : ανακεφαλαίωση του θέματος

Αποφώνηση

Αποτελεί βασικό συστατικό της επιστολής, Τίθεται κάτω δεξιά.

π.χ Με εκτίμηση/με αγάπη

Χαρακτηριστικά επίσημης επιστολής

- λόγιο λεξιλόγιο
- ύφος : σοβαρό, τυπικό, αυστηρό
- χρήση γ` ενικού και πληθυντικού προσώπου
- ΔΟΜΗ

Προσφώνηση εμπλουτισμένη με επίθετα

Αποτελεί βασικό συστατικό της επιστολής. Τίθεται πάνω αριστερά.

π.χ Αξιότιμε κύριε υπουργέ/δήμαρχε...

Πρόλογος : αναφέρεται η αφορμή και ο σκοπός

Με την επιστολή μου αυτή θα ήθελα ενόψει (αφορμή)...να αναφερθώ στο ζήτημα (σκοπός)

Κύριο μέρος : ανάλυση του θέματος, λόγιο λεξιλόγιο

Επίλογος : ανακεφαλαίωση του θέματος

Αποφώνηση: αποτελεί βασικό συστατικό της επιστολής . Τίθεται κάτω δεξιά.

Εκφράζονται συνήθως ευχαριστίες

π.χ Με εκτίμηση/Ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΟΜΙΛΙΑ/ΔΙΑΛΕΞΗ,ΕΙΣΗΓΗΣΗ/ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Πρόκειται για κείμενο το οποίο απευθύνεται σε κοινό, όπως : γονείς, και συμμαθητές, μέλη του δημοτικού συμβουλίου, μέλη της Βουλής των Εφήβων, μέλη ενός συνεδρίου κ.λ.π. Ως εκ τούτου η προσφώνηση, ή αποφώνηση, το ύφος του κειμένου συνδέονται άμεσα με την επικοινωνιακή περίσταση.

Η δομή που ακολουθείται είναι η εξής :

Προσφώνηση: Αγαπητοί συμμαθητές και γονείς ...

Αγαπητοί συνδημότες...

Αξιότιμοι κύριοι...

Κύριοι σύνεδροι...

Πρόλογος : θέμα και θέση του πομπού

Κύριο μέρος: ανάλυση του θέματος

χρήση α` και γ` ενικού και α`, β`, γ` πληθυντικού προσώπου

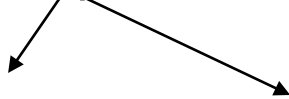
ύφος : άμεσο, παραστατικό, ζωντανό, οικείο ή σοβαρό ανάλογα με τον αποδέκτη

Επίλογος : ανακεφαλαίωση/προτάσεις/προοπτικές

Αποφώνηση: Ευχαριστώ για την προσοχή σας / Σας ευχαριστώ.

ΔΟΚΙΜΙΟ

Τα είδη του δοκιμίου είναι δύο

αποδεικτικό   στοχαστικό

α. Το **αποδεικτικό δοκίμιο** (δοκίμιο πειθούς), στο οποίο ο συγγραφέας επιδιώκει να πείσει, να αναλύσει ή να ερμηνεύσει ένα θέμα.

Χαρακτηριστικά του αποδεικτικού δοκιμίου

Κείμενο με τριμερή δομή, στο οποίο ο συγγραφέας επιδιώκει να πείσει, να αναλύσει, να ερμηνεύσει ένα θέμα.

Πρόλογος : αναφορά στο θέμα και παρουσίαση της βασικής θέσης του συγγραφέα.

Κύριο μέρος : ανάλυση, απόδειξη της θέσης με σαφήνεια και πληρότητα

Επίλογος : συμπέρασμα, προτάσεις ή προοπτικές.

Αναφορική λειτουργία της γλώσσας

χρήση γ` ενικού και πληθυντικού προσώπου

Ύφος: σοβαρό

Τρόπος πειθούς :επίκληση στη λογική

Μέσα πειθούς : επιχειρήματα και τεκμήρια

β. Το στοχαστικό δοκίμιο, στο οποίο ο συγγραφέας περιδιαβαίνει ελεύθερα στον χώρο των ιδεών, αναπτύσσοντας τις σκέψεις του συνειρμικά και χρησιμοποιώντας την ποιητική λειτουργία της γλώσσας και την επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ/ΔΙΑΛΟΓΟΣ/ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ/ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ

Συνέντευξη

Συνομιλία προσώπων με τη μορφή ερωτήσεων και απαντήσεων. Το ύφος του κείμενικού είδους είναι απλό, φυσικό και ανεπιτήδευτο. Γίνεται χρήση του β` πληθυντικού προσώπου (ερωτήσεις) και α` ενικού προσώπου (απαντήσεις). Ως τρόπος πειθούς χρησιμοποιείται κυρίως η επίκληση στη λογική και ως μέσα πειθούς επιχειρήματα και τεκμήρια.

Διάλογος

Συζήτηση μεταξύ δύο ή περισσότερων προσώπων για ένα θέμα/ζήτημα. Το ύφος, η γλώσσα και το ρηματικό πρόσωπο εξαρτώνται από επικοινωνιακή περίσταση.

Ημερολόγιο

Καταγραφή προσωπικών βιωμάτων χρονολογικά, με αναφορές συχνά και σε κοινωνικά θέματα. Χρησιμοποιείται το α` ενικό πρόσωπο, ενώ το ύφος είναι εξομολογητικό, απλό, φυσικό και ανεπιτήδευτο.

Διακήρυξη

Καταγραφή και επίσημη κοινοποίηση θέσεων και αποφάσεων με αφορμή ένα θέμα/ζήτημα. Κύρια συστατικά της είναι ο τίτλος, ο φορέας, η αφορμή και οι θέσεις των συντακτών (φορέα). Το ύφος είναι τυπικό και γίνεται χρήση α` και γ` πληθυντικού προσώπου.

ερωτήσεις
πάνω στη
θεωρία

Τράπεζα θεμάτων

1. Να εντοπίσετε το είδος του συλλογισμού/επιχειρήματος ως προς την πορεία σκέψης του συγγραφέα (παραγωγικός, επαγωγικός, αναλογικός).

Για να ελέγξουμε το είδος του συλλογισμού σε μια παράγραφο, εξετάζουμε την πορεία της σκέψης του συγγραφέα. Αν ο συλλογισμός είναι παραγωγικός (από το γενικό στο ειδικό), αν είναι επαγωγικός (από το ειδικό στο γενικό) και αν είναι αναλογικός (από το ειδικό στο ειδικό). Δεν ξεχνάμε να τεκμηριώνουμε την απάντησή μας.

2. Να εξετάσετε το είδος του συλλογισμού ως προς το είδος των προτάσεων (κατηγορικός-διαζευκτικός-υποθετικός).

Γράφουμε την απάντηση και στη συνέχεια τεκμηριώνουμε με συγκεκριμένες αναφορές.

- Αν οι προτάσεις / προκείμενες είναι κατηγορικές προτάσεις (έχουν ρήμα και κατηγορούμενο), ο συλλογισμός είναι κατηγορικός.
- Αν στις προκείμενες υπάρχει τουλάχιστον μία διαζευκτική πρόταση, ο συλλογισμός είναι διαζευκτικός.
- Αν στις προκείμενες υπάρχει μία τουλάχιστον υποθετική πρόταση, ο συλλογισμός είναι υποθετικός.

3. Να εντοπίσετε το είδος του συλλογισμού στην (πρώτη) παράγραφο.

Πρέπει να επισημάνουμε το είδος του συλλογισμού με κριτήριο και την πορεία της σκέψης του συγγραφέα

(παραγωγική, επαγωγική, αναλογική) και το είδος των προτάσεων (κατηγορικός, υποθετικός, διαζευκτικός).

4. Να εξετάσετε τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα (παραγωγική, επαγωγική) σε ολόκληρο το κείμενο.

Δηλώνουμε το είδος της συλλογιστικής πορείας και στη συνέχεια αιτιολογούμε τη θέση μας βασισμένοι σε χωρία του κειμένου. Για να διακρίνουμε το είδος της συλλογιστικής πορείας, εξετάζουμε τον πρόλογο, τους πλαγιότιτλους των παραγράφων του κύριου μέρους και τον επίλογο.

- Στην παραγωγική συλλογιστική πορεία ο συγγραφέας ξεκινά από μία γενική ιδέα και καταλήγει σε ειδικό συμπέρασμα. Το θέμα και η βασική θέση παρουσιάζεται στον πρόλογο και στη συνέχεια αναλύει επιμέρους πτυχές / πλευρές του θέματος.
- Στην επαγωγική συλλογιστική πορεία ο συγγραφέας εξάγει στον επίλογο το γενικό συμπέρασμα, απόρροια επιμέρους στοιχείων / παραδειγμάτων που έχει εξετάσει στο κύριο μέρος.

5. Να επισημάνετε το είδος των τεκμηρίων.

Παρουσιάζουμε τα αποσπάσματα του κειμένου στα οποία περιέχονται τεκμήρια και τα χαρακτηρίζουμε ως προς το είδος τους. Ως τεκμήρια θεωρούνται : παραδείγματα, γεγονότα, αποτελέσματα / πορίσματα ερευνών, στατιστικά στοιχεία, γενικές αλήθειες, αυθεντίες, γνωμικά.

6. Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση των αποτελεσμάτων έρευνας και στατιστικών στοιχείων;

Αποτελούν τεκμήρια που ενισχύουν την αποδεικτική δύναμη των θέσεων του συγγραφέα και την πειστικότητα των επιχειρημάτων του.

7. Να επισημάνετε τα αποδεικτικά μέσα που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο κείμενο.

Ως αποδεικτικά μέσα θεωρούνται μόνο τα τεκμήρια και τα επιχειρήματα. Επομένως, το ζητούμενο αυτό αφορά μόνο έναν τρόπο πειθούς, την επίκληση στη λογική.

8. Να αξιολογήσετε τον παρακάτω συλλογισμό ως προς την ορθότητά του.

Χαρακτηρίζουμε το συλλογισμό ως ορθό ή μη ορθό και αιτιολογούμε τη θέση μας. Για να αξιολογήσουμε την ορθότητα ενός συλλογισμού, ελέγχουμε την αλήθεια και την εγκυρότητα του. Για να έχει αλήθεια ένας συλλογισμός, πρέπει οι προτάσεις να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, να αποτελούν δηλαδή γενικά αποδεκτές απόψεις, με βάση την κοινή λογική και την εμπειρία. Για να είναι έγκυρο το συμπέρασμα, πρέπει να απορρέει με λογική αναγκαιότητα από τις προκείμενες. Όταν ένας συλλογισμός διαθέτει εγκυρότητα, οι προκείμενες είναι αληθείς, είναι και ορθός. Τότε λέμε ότι ο συλλογισμός αποτελεί απόδειξη.

9. Να συμπληρώσετε το παρακάτω επιχείρημα γράφοντας τη δεύτερη προκείμενη η οποία εννοείται.

προκείμενη Α` : Κάθε κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι υποχρεωμένο να εφαρμόζει το Ευρωπαϊκό Δίκαιο.

προκείμενη Β` : .....

Συμπέρασμα: Επομένως, η Ελλάδα δεσμεύεται να εφαρμόζει το Ευρωπαϊκό Δίκαιο.

Μελετάμε το συλλογισμό, εξετάζουμε τη συλλογιστική πορεία και συμπληρώνουμε την κατάλληλη πρόταση, ώστε να είναι ορθός, δηλαδή να διαθέτει εγκυρότητα. Στο παράδειγμα ο συλλογισμός είναι παραγωγικός και η δεύτερη προκείμενη είναι : «Η Ελλάδα είναι κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.»

10. Στην (πρώτη) παράγραφο ο συγγραφέας παραθέτει ένα επιχείρημα. Να παρουσιάσετε την τυπική δομή του επιχειρήματος (προκείμενες - συμπέρασμα).

Είναι δύσκολο να διακρίνουμε σε μία παράγραφο τα μέρη ενός επιχειρήματος (προκείμενες και συμπέρασμα), επειδή συνοδεύονται από δευτερεύουσες ιδέες / απόψεις, οι οποίες τα εξηγούν / αναλύουν. Μελετάμε, επομένως, προσεκτικά την παράγραφο και προσπαθούμε να εντοπίσουμε τον τρόπο οργάνωσης της και τη συλλογιστική πορεία (παραγωγική - επαγωγική-

αναλογική). Εντοπίζουμε ποια πρόταση αποτελεί το συμπέρασμα / κατάληξη του επιχειρήματος και ποιες αποτελούν την πρώτη και τη δεύτερη προκείμενη, ώστε ο συλλογισμός να είναι ορθός (απόδειξη).

11. Να εντοπίσετε τον τρόπο πειθούς που χρησιμοποιεί ο δοκιμιογράφος στην παράγραφο.

Καταγράφουμε το συγκεκριμένο τρόπο πειθούς και δικαιολογούμε την επιλογή μας.

α) αν υπάρχει επίκληση στη λογική, επισημαίνουμε τα συγκεκριμένα μέσα πειθούς (επιχειρήματα, τεκμήρια) που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας. Χαρακτηριστικό αυτού του τρόπου πειθούς είναι επίσης η κυριολεκτική / αναφορική λειτουργία της γλώσσα και η λογική οργάνωση των ιδεών.

β) αν υπάρχει επίκληση στο συναίσθημα, επιβεβαιώνουμε την απάντησή μας εντοπίζοντας τα συγκεκριμένα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας : περιγραφή, αφήγηση, ποιητική γλώσσα, συγκινησιακά φορτισμένο λόγο, ειρωνεία, χιούμορ, ρητορικά ερωτήματα.

γ) αν υπάρχει επίκληση στην αυθεντία, αναφέρουμε το συγκεκριμένο πρόσωπο που ο συγγραφέας επικαλείται ως αυθεντία.

δ) αν υπάρχει επίκληση στο ήθος του πομπού, καταγράφουμε τα σημεία στα οποία ο πομπός, με

θετικούς χαρακτηρισμούς στο πρόσωπό του, επιδιώκει να ενισχύσει την αξιοπιστία των λόγων του.

ε) αν υπάρχει επίθεση στο ήθος του αντιπάλου, εντοπίζουμε τα συγκεκριμένα σημεία στα οποία ο συγγραφέας επιδιώκει να υποβαθμίσει την αξιοπιστία του αντιπάλου με αρνητικούς χαρακτηρισμούς.

12. Ένας τρόπος πειθούς που χρησιμοποιείται στο κείμενο είναι η επίκληση στο συναίσθημα. Να αναφέρετε μέσα πειθούς με τα οποία επιτυγχάνεται η συγκεκριμένη επίκληση.

Εντοπίζουμε στο κείμενο σημεία στα οποία ο συγγραφέας επιδιώκει να διεγείρει στην ψυχή του αναγνώστη κάποια επιθυμητά συναισθήματα, όπως : φόβο, ανησυχία, ενθουσιασμό, προσδοκία, αισιοδοξία, μίσος, συμπάθεια, χαρά, ένοχη, ντροπή κ.λ.π

Μέσα επίκλησης στο συναίσθημα είναι :

- η περιγραφή
- η αφήγηση
- η ποιητική χρήση της γλώσσας με εικόνες και σχήματα λόγου
- ο συγκινησιακά φορτισμένος λόγος
- η ειρωνεία και το χιούμορ
- τα ρητορικά ερωτήματα

13. Να εντοπίσετε ένα χωρίο του κειμένου στο οποίο ο συγγραφέας επικαλείται την αυθεντία και να εξηγήσετε τη σκοπιμότητα αυτής της επιλογής.

Επισημαίνουμε το σημείο του κειμένου στο οποίο ο συγγραφέας αναφέρεται σε κάποιο σημαντικό πρόσωπο που θεωρείται αυθεντία, από τον χώρο της επιστήμης, της διανόησης και του πολιτισμού.

Η αναφορά σε τέτοια πρόσωπα, που αποτελούν αυθεντίες στον χώρο τους και έχουν καθολική αναγνώριση, ενισχύει τις απόψεις του πομπού, δηλώνει την ευρυμάθειά του και παράλληλα δημιουργεί στο δέκτη ανυπέρβλητη δυσκολία να αμφισβητήσει τις απόψεις που προβάλλονται.

Τα μέσα επίκλησης στην αυθεντία είναι:

- γνώμες ειδικών/επιστημόνων
- απόψεις ανθρώπων των γραμμάτων και του πολιτισμού
- ρήσεις αρχαίων σοφών
- γνωμικά, αποφθέγματα

14. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου ο συγγραφέας προβάλλει το ήθος του. Ποιος είναι ο σκοπός του και ποια μέσα χρησιμοποιεί;

Επισημαίνουμε σημεία στα οποία ο πομπός αυτοπροβάλλεται θετικά, παρουσιάζει δηλαδή τον εαυτό του ως αξιόπιστο, συνεπή, καλοπροαίρετο, σοβαρό και

υπεύθυνο, με σκοπό να προκαλέσει θετική εντύπωση στο δέκτη, να ενισχύσει την αξιοπιστία του και την πειστικότητα των επιχειρημάτων του.

Μέσα επίκλησης στο ήθος του πομπού είναι :

- **αυτοπροβολή:** θετικοί χαρακτηρισμοί με συχνή χρήση πρώτου ενικού προσώπου.
- **αναφορά σε θετικές ενέργειες ή συμπεριφορές** στην ιδιωτική ή δημόσια ζωή, που αποδεικνύουν και προβάλλουν το ήθος του.
- **προβολή της προσωπικότητάς του,** των αρχών ή της ιδεολογίας του.
- **αξιόπιστος λόγος.**

15. Σε ορισμένα σημεία του κειμένου ο συγγραφέας επιτίθεται στο ήθος του αντιπάλου. Να παρουσιάσετε τα αντίστοιχα αποσπάσματα και να επισημάνετε τα μέσα που χρησιμοποιεί και τον σκοπό του.

Εντοπίζουμε τα αντίστοιχα χωρία στα οποία ο πομπός επιτίθεται στο ήθος του αντιπάλου. Τα μέσα που χρησιμοποιεί είναι συνήθως η αρνητικοί χαρακτηρισμοί στο ήθος και την προσωπική ή δημόσια ζωή του αντιπάλου. Με τον τρόπο αυτό ο πομπός, επειδή βρίσκεται σε αδυναμία να στηρίξει με επιχειρήματα τις απόψεις του ή να ανασκευάσει τεκμηριωμένα τις απόψεις του αντιπάλου, προσπαθεί να τον μειώσει ηθικά, ώστε να εξουδετερώσει την πειστικότητα των επιχειρημάτων του. Επιδιώκει, δηλαδή, να παρουσιάσει

τον αντίπαλο ως κακοπροαίρετο, ανεύθυνο, ανειλικρινή, ασυνεπή και τελικά αναξιόπιστο.

16. Να εντοπίσετε το είδος του επαγωγικού συλλογισμού και να τον αξιολογήσετε.

Χαρακτηρίζουμε το είδος του επαγωγικού συλλογισμού και εξετάζουμε, αν η επαγωγή είναι τέλεια ή ατελής. Η τέλεια επαγωγή δίνει βέβαιο συμπέρασμα (απόδειξη), ενώ η ατελής πιθανό. Τα είδη/οι μορφές του επαγωγικού συλλογισμού είναι:

1. **Με γενίκευση.** Στην περίπτωση αυτή ελέγχουμε αν η γενίκευση είναι επιτρεπτή και ασφαλής (τέλεια επαγωγή) ή αν είναι βεβαιωμένη και επισφαλής (ατελής επαγωγή).
2. **Με αίτιο-αποτέλεσμα.** Ελέγχουμε αν υπάρχει λογική ή απλώς χρονολογική σχέση ανάμεσα στο αίτιο και το αποτέλεσμα. Προσέχουμε επίσης μήπως μία ειδικότερη αιτία παρουσιάζεται ως κύρια και μοναδική (υπεραπλούστευση της σχέσης αιτίου-αποτελέσματος). Τέλος, εξετάζουμε αν η αιτία είναι επαρκής και αναγκαία, για να προκληθεί το αποτέλεσμα.
3. **Με αναλογία.** Στην αναλογία ελέγχουμε αν και οι ομοιότητες που προβάλλονται ανάμεσα στα δύο μέρη της αναλογίας είναι σχετικές με το θέμα και επαρκείς.

17. Να εξετάσετε αν ο (παρακάτω) συλλογισμός είναι παραλογικός ή παραλογισμός .

Παραλογικός λέγεται ο συλλογισμός που, αν και αντιβαίνει στον ορθό λόγο και δεν έχει αλήθεια και αποδεικτική αξία μπορεί να επηρεάσει τον δέκτη, επειδή εξωτερικά φαίνεται έγκυρος.

18. Να εξετάσετε, αν (ο παρακάτω) συλλογισμός αποτελεί σόφισμα.

Σόφισμα αποτελεί ένας παραλογικός συλλογισμός, όταν οφείλεται σε πρόθεση εξαπάτησης του δέκτη από τον πομπό.

19. Να επισημάνετε τα χαρακτηριστικά του κειμένου που επιβεβαιώνουν ότι ανήκει στον επιστημονικό λόγο. Ποιους τρόπους πειθούς εντοπίζεται στο κείμενο;

Επισημαίνουμε στο κείμενο τα χαρακτηριστικά του επιστημονικού λόγου. Αυτά είναι:

- Ειδική ορολογία: λεξιλόγιο που συνδέεται αποκλειστικά με συγκεκριμένη επιστήμη.
- Παραπομπή σε βιβλιογραφία: αναφορά σε βιβλία, έργα ή απόψεις άλλων ειδικών, σχετικών με το συγκεκριμένο θέμα.
- Αναφορική λειτουργία της γλώσσας : κυριολεκτική χρήση της γλώσσας / δήλωση, με στόχο την

ανάλυση/ απόδειξη και όχι τον εντυπωσιασμό και τη συναισθηματική φόρτιση.

- **Αντικειμενικότητα** : αποδίδεται η πραγματικότητα και αποφεύγονται αυθαίρετες ή επισφαλείς υποκειμενικές εκτιμήσεις.
- **Αυστηρά λογική οργάνωση** : παρουσιάζεται αρχικά η βασική θέση και ύστερα αναλύεται και αιτιολογείται.
- **Αποδεικτικότητα** : οι απόψεις στηρίζονται σε λογική επιχειρηματολογία.

Στα επιστημονικά κείμενα ο συγγραφέας μετέρχεται αποκλειστικά ως τρόπος πειθούς την επίκληση στη λογική και ως μέσα πειθούς χρησιμοποιεί :

- **επιχειρήματα** : λογικοί συλλογισμοί με βάση επιστημονική μεθοδολογία.
- **τεκμήρια** : πορίσματα ερευνών, στατιστικά στοιχεία.
- **αυθεντίες** : παραπομπές σε απόψεις ειδικών , σε βιβλιογραφία.

20. Να εξηγήσετε τις διαφημιστικές τεχνικές / τρόπους πειθούς που χρησιμοποιούνται στο παρακάτω απόσπασμα διαφημιστικού κειμένου / μηνύματος.

Επισημαίνουμε στο κείμενο ορισμένες από τις παρακάτω τεχνικές πειθούς του διαφημιστικού λόγου:

- Συνειρμό ιδεών
- Λανθάνοντα αξιολογικό χαρακτήρα
- Επίκληση στη λογική με επιχειρήματα (ή σοφίσματα) και τεκμήρια

- Παρουσίαση των ιδιοτήτων ενός προϊόντος
- Επίκληση στο συναίσθημα με σκοπό την πρόκληση συγκεκριμένων συναισθημάτων (φόβου, ενοχών, ικανοποίησης, χαράς κ.λ.π)
- Επίκληση στην αυθεντία (ειδικός, δημοφιλές πρόσωπο)

Χρήσιμο θα ήταν να εντοπίσουμε στο κείμενο και ορισμένα από τα παρακάτω χαρακτηριστικά του διαφημιστικού λόγου :

- Λεκτικός πληθωρισμός, πλεονασμοί επιθέτων, επιρρημάτων, παραθετικών,
- επιτήδευση,
- σλόγκαν, συνθηματολογικός και ελλειπτικός λόγος,
- ασάφεια και ακυρολεξία,
- «λεκτικά τέρατα» που υποδηλώνουν υπερβολή.

21. Ποιοι τρόποι και ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιούνται στο πολιτικό κείμενο που σας δόθηκε; Να εντοπίσετε στο κείμενο χαρακτηριστικά του πολιτικού λόγου.

Σε ένα κείμενο πολιτικού λόγου χρησιμοποιούνται οι γνωστοί τρόποι πειθούς και τα αντίστοιχα μέσα. Πιο συγκεκριμένα, εντοπίζουμε στο κείμενο που έχει δοθεί του εξής τρόπους και μέσα πειθούς :

- Επίκληση στη λογική : επιχειρήματα και τεκμήρια.
- Επίκληση στο συναίσθημα : συναισθηματικά φορτισμένος λόγος, αφήγηση, περιγραφή, ποιητική

γλώσσα με εικόνες και σχήματα λόγου, ειρωνεία, χιούμορ, ρητορικά ερωτήματα.

- **Επίκληση το ήθος του ομιλητή** : θετικοί χαρακτηρισμοί σε πρώτο πρόσωπο που επιβεβαιώνουν την αξιοπιστία, την εντιμότητα και την ακεραιότητα του πομπού.
- **Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου**: αρνητικοί χαρακτηρισμοί που αναφέρονται στην πολιτική πρακτική και το ήθος του αντιπάλου, με στόχο τη μείωση της αξιοπιστίας του.
- **Επίκληση την αυθεντία** : αναφορά σε σημαντικά, πολιτικά κυρίως, πρόσωπα της ιστορίας.

Τα χαρακτηριστικά του πολιτικού λόγου είναι:

- λεκτικός πληθωρισμός, πλεονασμοί, κατάχρηση συνωνύμων και επαναλήψεις λέξεων.
- διατύπωση βεβαιωτική - θαυμαστική - δεοντολογική.
- ρητορεία - έντονη συναισθηματική φόρτιση.

22. Να εξετάσετε αν το απόσπασμα του πολιτικού κειμένου που σας δόθηκε ανήκει στον χώρο της προπαγάνδας.

Για να απαντήσουμε σωστά σε αυτή την ερώτηση θα πρέπει να ελέγξουμε αν στο κείμενο υπάρχουν τα χαρακτηριστικά του προπαγανδιστικού πολιτικού λόγου ή αν αποτελεί απλώς ένα κείμενο πολιτικού λόγου που χρησιμοποιεί τη θεμιτή στρατηγική της πειθούς και όχι τη στρατηγική της προπαγάνδας.

Τα χαρακτηριστικά του προπαγανδιστικού λόγου είναι :

- Κινδυνολογία και εκφοβιστικές τεχνικές : ο πολιτικός επιδιώκει την πρόκληση φόβου, επινοώντας και περιγράφοντας δήθεν επερχόμενους κινδύνους.
- Χρήση εννοιών με τεράστια ηθική διάσταση, όπως ο λαός, πατρίδα, έθνος, δημοκρατία, δικαιοσύνη, οι οποίες δυσκολεύουν την κριτική λειτουργία του δέκτη, αφού δίνουν την εντύπωση αυτοαπόδεικτων αληθειών.
- Αλλοίωση της σημασίας των λέξεων και παραπειστικός λόγος : πολλές φορές οι λέξεις χρησιμοποιούνται με διαφορετικό ή και αντίθετο περιεχόμενο από το πραγματικό. Το γεγονός αυτό προκαλεί σύγχυση στον δέκτη ο οποίος αδυνατεί να κατανοήσει τη διαφορά.

23. Από ποια στοιχεία αποδεικνύεται ότι το παρακάτω απόσπασμα / κείμενο ανήκει στο είδος του δοκιμίου;

Δες θεωρία.

24. Σε ποιο είδος κειμένου (δοκίμιο, άρθρο, επιφυλλίδα) ανήκει το απόσπασμα που σας δόθηκε; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Δες θεωρία.

25. Σε ποιο είδος δοκιμίου (αποδεικτικό ή στοχαστικό) ανήκει το κείμενο;

Δες θεωρία.

26. Για κάθε παράγραφο του κειμένου να δώσετε έναν πλαγιότιτλο.

Μελετάμε προσεκτικά κάθε παράγραφο και δίνουμε έναν τίτλο με σύντομη, επιγραμματική και λιτή διατύπωση. Χρησιμοποιούμε ελλειπτικές προτάσεις (ονοματικά και προθετικά σύνολα χωρίς ρήμα), ενώ ως προς την έκταση του πλαγιότιτλου προσπαθούμε να μην υπερβούμε τις δέκα λέξεις ή τη μία γραμμή. Η θεματική περίοδος και σπανιότερα η κατακλείδα θα μας βοηθήσει τη σύνθεση του πλαγιότιτλου, αφού εμπεριέχουν συνήθως τη βασική ιδέα. Ο τίτλος πρέπει να εκφράζει με σαφήνεια το συνολικό τμήμα της παραγράφου και όχι ένα μόνο τμήμα της.

27. Να εξετάσετε τη δομή / τα δομικά στοιχεία της παραγράφου.

Δες θεωρία.

28. Να επισημάνετε τον τρόπο / τους τρόπους με τους οποίους οργανώνεται ο λόγος στην παράγραφο.

Δες θεωρία.

29. Να εντοπίσετε τις διαρθρωτικές λέξεις που εξασφαλίζουν τη συνοχή της παραγράφου και να επισημάνετε ποια νοηματική σχέση δηλώνει καθεμιά από αυτές.

Δες θεωρία.

30. Να εξετάσετε τη συνοχή της παραγράφου.

Συνοχή είναι η εξωτερική σύνδεση των ιδεών μιας παραγράφου. Αυτή επιτυγχάνεται με διαρθρωτικές / μεταβατικές λέξεις, επανάληψη λέξεων, ερωταπόκριση, αντωνυμίες που προσδιορίζουν προηγούμενα ουσιαστικά ή με οργάνωση του λόγου στον άξονα του χρόνου ή του χώρου. Έτσι, για να ελέγξουμε τη συνοχή της παραγράφου, προσπαθούμε να επισημάνουμε τις διαρθρωτικές λέξεις / φράσεις που συνδέουν τις περιόδους ή τις προτάσεις και εξηγούμε τι δηλώνει καθεμιά από τις λέξεις / φράσεις αυτές.

31. Με ποια νοηματική σχέση συνδέονται (η πρώτη) και (η δεύτερη) παράγραφος του κειμένου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Η νοηματική σχέση αφορά τη συνεκτικότητα του κειμένου, δηλαδή την εσωτερική σύνδεση των ιδεών. Για να εντοπίσουμε τη νοηματική σχέση, επισημαίνουμε τη νοηματική συνάφεια μεταξύ των ιδεών και τη νοηματική

ακολουθία που υπάρχει μεταξύ των παραγράφων. Η συνεκτικότητα μεταξύ των παραγράφων εξασφαλίζεται συχνά με διάφορες σχέσεις (αιτίου - αποτελέσματος, αντίθεσης, συμπλήρωσης / προσθήκης, αιτιολόγησης, επεξήγησης κ.α), οι οποίες γίνονται φανερές και από τη χρήση αντίστοιχων διαρθρωτικών λέξεων / φράσεων (αντίθετα, επιπρόσθετα, ...κ.α). Τέλος, η σύνδεση των παραγράφων μπορεί να βασίζεται στον άξονα του χρόνου ή του χώρου.

32. Πως συνδέονται (η πρώτη) και (η δεύτερη) παράγραφος του κειμένου;

Για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα, εξετάζουμε:

α) τη συνοχή, δηλαδή την εξωτερική σύνδεση των δύο παραγράφων με διαρθρωτικές / μεταβατικές λέξεις.

β) τη συνεκτικότητα, δηλαδή την εσωτερική σύνδεση των ιδεών επισημαίνοντας τη νοηματική σχέση των παραγράφων.

33. Το κείμενο είναι λογικά ή συνειρμικά οργανωμένο; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

α) Όταν θέλουμε να πιστοποιήσουμε ότι ένα κείμενο είναι λογικά οργανωμένο, ελέγχουμε τη νοηματική αλληλουχία ανάμεσα στα μέρη του κειμένου. Στα λογικά οργανωμένα κείμενα, όπως τα αποδεικτικά δοκίμια, επισημαίνουμε

ότι ο συγγραφέας στον πρόλογο παρουσιάζει τη βασική ιδέα, στο κύριο μέρος την αναλύει ή την αιτιολογεί και στον επίλογο επαναδιατυπώνει, ενισχύει ή συμπληρώνει τη βασική θέση με προτάσεις.

β) Στα κείμενα με ελεύθερη οργάνωση, όπως τα στοχαστικά δοκίμια, τονίζουμε ότι υπάρχει βεβαίως ένα κεντρικό θέμα, αλλά ο συγγραφέας αναπτύσσει τις ιδέες του συνειρμικά, όπως δηλαδή η μία ιδέα ανακαλεί αυτόματα στη σκέψη κάποια άλλη, χωρίς να ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τη λογική σύνδεση και την οργάνωση των περιόδων.

34. Να σχολιάσετε τη διάρθρωση /αρχιτεκτονική του κειμένου.

Το ερώτημα αυτό αναφέρεται στη δομή/οργάνωση ενός κειμένου. Όπως γνωρίζουμε, στα αποδεικτικά δοκίμια η διάρθρωση των σκέψεων είναι λογική, δηλαδή οι απόψεις του συγγραφέα παρουσιάζονται με λογική διάταξη. Τα κείμενα με λογική διάρθρωση χαρακτηρίζονται από συνοχή και συνεκτικότητα. Για να απαντήσουμε ολοκληρωμένα, πρέπει λοιπόν να επισημάνουμε τα μέρη (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) και τις νοηματικές ενότητες του κειμένου (αίτια - συνέπειες - προτάσεις κλπ) και να καταδείξουμε τη συνοχή και τη συνεκτικότητα του κειμένου.

Στα **στοχαστικά δοκίμια** η οργάνωση είναι ελεύθερη και οι σκέψεις αναπτύσσονται συνειρμικά, όπως δηλαδή η μία ιδέα ανακαλεί αυτόματα στη σκέψη μία άλλη. Στην περίπτωση αυτή αναφέρουμε το θέμα του δοκιμίου και επισημαίνουμε ότι ο συγγραφέας καταθέτει τις απόψεις και τους προβληματισμούς του με συνειρμικό τρόπο, με βάση τις προσωπικές εμπειρίες και τα βιώματά του, περιδιαβαίνοντας ελεύθερα στον χώρο των ιδεών.

35. Να εντοπίσετε στην (πρώτη) παράγραφο τις εκφράσεις του μεταφορικού και εικονοπλαστικού λόγου που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας και να εξηγήσετε ποια συναισθήματα διεγείρουν στον αναγνώστη.

Ελέγχουμε τη γλώσσα του κειμένου, εντοπίζουμε τα σημεία στα οποία χρησιμοποιείται με τη συνυποδηλωτική λειτουργία της και γράφουμε τις μεταφορές και τις εικόνες. Στη συνέχεια αναφέρουμε τα συναισθήματα τα οποία επιδιώκει να προκαλέσει απορία, ανησυχία, αγωνία ή προβληματισμό, να αφυπνίσει και να ευαισθητοποιήσει τον εφησυχασμένο δέκτη, να τον «βγάλει» από τις βεβαιότητες του.

36. Τι επιδιώκει ο συγγραφέας με την χρήση των ερωτημάτων ;

Για να απαντήσουμε σε αυτή την ερώτηση επισημαίνουμε τα συγκεκριμένα ερωτήματα που θέτει ο συγγραφέας και τον σκοπό της χρήσης τους. Συνήθως ο ποιητής με τα ερωτήματά του επιδιώκει να προκαλέσει αγωνία ή προβληματισμό, να αφυπνίσει και να ευαισθητοποιήσει το εφησυχασμένο δέκτη, να τον «βγάλει» από τις βεβαιότητές του.

37. Να εξηγήσετε το λόγο που ο συγγραφέας χρησιμοποιεί α` πληθυντικό πρόσωπο.

Εντοπίζουμε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου στα οποία είναι έντονη η χρήση α` πληθυντικού προσώπου και εξηγούμε την πρόθεση / το σκοπό του συγγραφέα. Η χρήση αυτού του προσώπου δίνει αμεσότητα, καθιστά το ύφος πιο οικείο, ζωντανό και παραστατικό και παρέχει στον αναγνώστη το αίσθημα της συμμετοχής στις απόψεις του συγγραφέα. Όταν ο συγγραφέας αναφέρεται σε κάποιο πρόβλημα, με την χρήση α` πληθυντικού προσώπου τονίζει την καθολικότητα των απόψεων, τη συνυπευθυνότητα του αναγνώστη για το πρόβλημα και την ανάγκη δραστηριοποίησης του για την αντιμετώπισή του.

38. Να σχολιάσετε τη γλώσσα του κειμένου.

Δες θεωρία.

39. Να σχολιάσετε το ύφος του κειμένου.

Δες θεωρία.

40. Με ποια μέσα ο συγγραφέας καθιστά το λόγο του πιο κατανοητό, παραστατικό και οικείο στον αναγνώστη;

Τα μέσα που χρησιμοποιεί είναι τα εξής .

- το φυσικό και απλό ύφος
- η σαφήνεια και η ακρίβεια στο λόγο
- ο διάλογος
- το πρώτο ενικό πρόσωπο
- τα παραδείγματα
- οι αναλογίες / παρομοιώσεις
- οι ερωταποκρίσεις
- η χρήση του ευθύ λόγου κ.α

41. Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με την χρήση παραδειγμάτων;

Τα παραδείγματα βοηθούν τον αναγνώστη να κατανοήσει ευκρινέστερα το γενικό και αφηρημένο νόημα των θεωρητικών συλλήψεων / απόψεων του συγγραφέα. όταν είναι εύστοχα και αντιπροσωπευτικά, διευκολύνουν την προσέγγιση του νοήματος και καθιστούν το κείμενο πιο

προσιτό και κατανοητό, εφόσον αναφέρονται σε οικεία μας πράγματα.

42. Πως δικαιολογείται η συχνή χρήση των παρενθέσεων;

Αναφέρουμε χωρία του κειμένου που βρίσκονται μέσα σε παρενθέσεις και επισημαίνουμε ότι με αυτές ο συγγραφέας επεξηγεί / διασαφηνίζει / διευκρινίζει ή συμπληρώνει απόψεις που έχει διατυπώσει και θεωρεί ότι χρειάζονται αποσαφήνιση.

43. Πως δικαιολογείται η χρήση εισαγωγικών σε ορισμένες λέξεις / φράσεις του κειμένου;

Σημειώνουμε τα εισαγωγικά, για να :

- ο μεταφέρουμε αυτούσια τα λόγια κάποιου
- ο προσδώσουμε ειρωνικό τόνο
- ο χρησιμοποιήσουμε μία λέξη / φράση με τη μεταφορική σημασία
- ο χρησιμοποιούμε λέξεις που ανήκουν σε ένα ειδικό λεξιλόγιο

44. Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με την χρήση των παρομοιώσεων και των αναλογιών;

Εντοπίζουμε στο κείμενο τις παρομοιώσεις και τις αναλογίες και εξηγούμε ποιες έννοιες ή καταστάσεις παρομοιάζονται. Οι παραλληλισμοί επιτρέπουν την

ευκολότερη κατανόηση και ερμηνεία ενός φαινομένου ή μίας κατάστασης, όταν γίνονται σε σχέση με κάτι πρακτικό, οικείο και τελικά εύληπτο.

45. Να εντάξετε τη λέξη «...» σε δύο προτάσεις, μία με τη δηλωτική και μία με της συνυποδηλωτική της σημασία.

Συνθέτουμε δύο προτάσεις, χρησιμοποιώντας τη λέξη πρώτα με την κυριολεκτική και στη συνέχεια με τη μεταφορική της σημασία.

46. Σε ένα κείμενο επιστημονικού λόγου συναντάμε συχνά ένα ειδικό λεξιλόγιο, δηλαδή ειδικούς όρους που χρησιμοποιούνται από μία συγκεκριμένη επιστήμη. Να γράψετε πέντε ειδικούς όρους που περιέχονται στο κείμενο που σας δόθηκε.

Επισημαίνουμε και καταγράφουμε λέξεις χαρακτηριστικές, οι οποίες χρησιμοποιούνται σε κάποιο επιστημονικό πεδίο.

47. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις λέξεις που σας δίνονται.

Για να βρούμε πιο εύκολα συνώνυμο, μπορούμε να σκεφτούμε τη λέξη ενταγμένη σε κάποια δική μας πρόταση ή να προσέξουμε το γλωσσικό πλαίσιο στο

οποίο είναι ενταγμένη στο κείμενο και στη συνέχεια να προσπαθήσουμε να την αντικαταστήσουμε με κάποια συνώνυμη.

48. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις με τη σημασία που υπάρχουν στο κείμενο.

Το συνώνυμο που ζητείται πρέπει να έχει τη συγκεκριμένη σημασία που έχει και στο κείμενο.

49. Χρησιμοποιώντας καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις να γράψετε μία δική σας πρόταση, ώστε να δηλώνεται με ακρίβεια η σημασία της λέξης.

50. Να βρείτε τα συνθετικά μέρη των λέξεων : «τεχνοτροπία», «δημιουργία» και να σχηματίσετε νέες σύνθετες με το δεύτερο συνθετικό.

τεχνοτροπία: τέχνη + τρόπος = τροποποίηση...

δημιουργία : δήμος + έργο = άνεργος ...

51. Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική (ή την παθητική σύνταξη σε ενεργητική).

Δες θεωρία.

52. Ανάπτυξη παραγράφου σε 60-80 λέξεις .

ματα.gr

γραμματικοί κανόνες

57

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Βασικοί ορθογραφικοί κανόνες

[Από τη «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ», αναπροσαρμογή της «Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής» του Μανόλη Τριανταφυλλίδη, που διδάσκεται σε όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης.]

ΟΙ ΛΕΞΕΙΣ

Γράφονται με μία λέξη:

α) τα αριθμητικά από το 13 ως το 19:

δεκατρία, δεκατέσσερα, δεκαπέντε, δεκαέξι (δεκάξι), δεκαεφτά (δεκαεπτά), δεκαοχτώ (δεκαοκτώ), δεκαεννέα (δεκαεννιά) , αλλά: είκοσι ένα, είκοσι πέντε, τριάντα τρία, ενενήντα (εννιά) , εκατόν ένας, εκατό μία, εκατόν ένα, εκατόν τριάντα πέντε κτλ.

β) οι αντωνυμίες καθένας - καθεμιά - καθένα, καθετί, κατιτί, οποιοσδήποτε, οσοσδήποτε, οτιδήποτε.

γ) τα άκλιτα απαρχής, απεναντίας, απευθείας, αφότου, αφού, δηλαδή, διαμιάς, ειδώλλως, ειδεμή, ενόσω, εντάξει, ενώ, εξαιτίας, εξάλλου, εξ αρχής, εξισου, επικεφαλής, επιτέλους, καθαυτό, καθεξής, καλημέρα, καλη-νύχτα, καλησπέρα, καληώρα, καταγής, κατευθείαν, κιάλας, μεμιάς, μολατούτα, μόλο (που), μολονό-τι,

ολημέρα, οληνύχτα, ολωσδιόλου, οπουδήποτε, οπωσδήποτε, προπάντων, υπόψη, ωστόσο.

δ) η πρόθεση σε (σ') με τη γενική και την αιτιατική του άρθρου: σου, στις, στον, στην, στο, στων, στους, στις, στα.

• Γράφεται όμως χωριστά και με αντίστροφο η αντωνυμία σου: σ' το δίνω, σ' το έστειλα.

• Γράφονται με δύο λέξεις:

καλώς όρισε, καλώς τον (την, το), μετά χαράς, τέλος πάντων, και οι λόγιες εκφράσεις: εν μέρει, κατ' εξοχήν κ. ά.

• Γράφονται με μία ή με δύο λέξεις, κατά την περιστάση και κατά διαφορετικό τονισμό: πάρα κάτω — παρακάτω, πάρα πέρα — παραπέρα, πάρα πάνω — παραπάνω, τόσοσ δα — τοσοσδά και τα παρόμοια.

Ποιες λέξεις γράφονται με κεφαλαίο το πρώτο γράμμα

Γράφονται με κεφαλαίο στην αρχή:

1 . Τα κύρια ονόματα:

Απόστολος, Μαρία, Σεφέρης, Ελύτης, Ελλάδα, Θεσσαλονίκη, Ακρόπολη, Όλυμπος κτλ.

2. Τα εθνικά:

Έλληνας, Ρωμαίοι, Σερραίοι, Σουλιώτισσες κτλ.

3. Τα ονόματα των μηνών, των ημερών της εβδομάδας και των εορτών: Νοέμβριος, Παρασκευή, Χριστούγεννα, Πάσχα, Σαρακοστή.

4. Οι λέξεις Θεός, Χριστός, Άγιο Πνεύμα, Παναγία και τα συνώνυμα τους: Πανάγαθος, Παντοδύναμος, Θεία Πρόνοια, Μεγαλόχαρη κτλ.

5. Τα ονόματα των έργων της λογοτεχνίας και της τέχνης: ο «Προμηθεύς Δεσμώτης» του Αισχύλου, οι «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» του Σολωμού, ο Παρθενώνας, ο πίνακας «Το Κρυφό Σχολειό» του Γύζη κ.τ.λ.

Ποιες λέξεις γράφονται με μικρό το πρώτο γράμμα:

1. Λέξεις που παράγονται από κύρια ονόματα και από εθνικά: ομηρικά έπη, πλατωνικοί διάλογοι, σολωμική ποίηση, ελληνική σημαία, χριστουγεννιάτικο δώρο, πασχαλινό αργί, μαρτιάτικη λιακάδα, αυγουσιάτικο φεγγάρι, σαββατιάτικα, ελληνικός, αγγλικός

2. Τα επίθετα που σημαίνουν οπαδούς θρησκευμάτων: χριστιανός, μωαμεθανός, βουδιστής, καθολικός, διαμαρτυρόμενος κτλ.

ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΣ

Κατά το συλλαβισμό των λέξεων ακολουθούμε τους παρακάτω κανόνες:

1. Ένα σύμφωνο ανάμεσα σε δύο φωνήεντα συλλαβίζεται με το δεύτερο φωνήεν: έ-χω, μα-θή-μα-τα, πα-ρά-πο-νο.

2. Δύο σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα συλλαβίζονται με το δεύτερο φωνήεν, όταν αρχίζει από αυτά τα σύμφωνα ελληνική λέξη: λά-σπη (σπίθα), έ-θνος (θνητός), υ-πο-πιος (πτώμα), ά-φθο-νος (φθόγγος), έ-βγαλα (βγαίνω), έ-τσι (τσαρούχι), τζι-τζι-κας (τζάμι), α-τμός (τμήμα).

• Αλλιώς χωρίζονται και το πρώτο σύμφωνο πάει με το προηγούμενο φωνήεν, και το δεύτερο με το ακόλουθο: περ-πατώ, έρ-χομαι, βαθ-μός, δάφ-νη, τάγ-μα, θάλασ-σα, θάρ-ρος, άλ-λος, αγ-γελος, φεγ-γάρι.

3. Τρία ή περισσότερα σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν, όταν αρχίζει ελληνική λέξη τουλάχιστον από τα δύο πρώτα από αυτά: ά-στρο (στρώνω), ε-χθρός (χθειςινός), σφυρίχτρα (χτένι), αι-σχρός (σχέδιο).

• Αλλιώς χωρίζονται και το πρώτο σύμφωνο πάει με το προηγούμενο φωνήεν, τα άλλα με το ακόλουθο: άν-θρω-πος, εκ-στρα-τεί-α, παν-στρα-τιά.

4. Τα δίψηφα μπ, ντ, γκ δε χωρίζονται στο συλλαβισμό: μπου-μπού-κι, α-μπέ-λι, ντα-ντά, πέ-ντε, μπα-γκέ-τα, μου-γκρί-ζω.

5. Οι σύνθετες λέξεις ακολουθούν κατά το συλλαβισμό τους ίδιους κανόνες: προ-σέ-χω, εί-σο-δος, πα-ρα-κού-ω, συ-νέ-χεια, πρό-σκλη-ση.

6. Τα δίψηφα φωνήεντα (ου, αι, ει, οι, υι), οι δίφθογγοι (αϊ, αη, οϊ, οη), οι καταχρηστικοί δίφθογγοι (ια, υα, οια, οιε, ιου, οίου κ.ά.) και οι συνδυασμοί αυ και ευ κατά το συλλαβισμό λογαριάζο-νται ως ένα φωνήεν: αϊ-μα, νε-ράι-δα, ά-πια-στος, ναύ-της, αη-δό-νι, ρο-λόι, βόη-θα, θειά-φι, γυα-λί, αυ-λή, ευ-χή, Ευ-ρώ-πη.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΜΟΝΟΤΟΝΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1. Πνεύματα δε σημειώνονται.

2. Ως τονικό σημάδι χρησιμοποιείται η οξεία (').
• Στα κεφαλαία φωνήεντα, όταν τονίζονται, ο τόνος σημειώνεται εμπρός κι επάνω, π.χ. Άβδη-ρα, Έβρος, Ήφαιστος, Ίκαρος, Όλυμπος, Ύδρα.

3. Τονικό σημάδι παίρνει κάθε λέξη που έχει δύο ή περισσότερες συλλαβές. Αυτό ισχύει και στην περίπτωση που η λέξη παρουσιάζεται ως μονοσύλλαβη ύστερα από έκθλιψη ή αποκοπή, όχι όμως και όταν έχει χάσει το

τονισμένο φωνήεν από αφαίρεση.

- Παίρνουν τονικό σημάδι λέξεις που παρουσιάζονται ως μονοσύλλαβες ύστερα από: α) έκθλι-ψη, π.χ. λιγ' απ' όλα, πάντ' ανοιχτά, είν' ανάγκη, ήρθ' αυτός, μήτ' εσύ, μήτ' εγώ κτλ. β) αποκοπή, π.χ. φέρ' το, κόψ' το, κο' τον κτλ.

- Ένας ρηματικός τύπος που έμεινε άτονος από αφαίρεση δεν ανεβάζει το τονικό σημάδι στην προηγούμενη λέξη, π.χ. μου 'φερε, τα 'δειξε, να 'λεγε, θα 'θελα, που 'ναι (αλλά πού 'ναι), μου 'πε κτλ.

4. Οι μονοσύλλαβες λέξεις δεν παίρνουν τονικό σημάδι.

- θεωρούνται μονοσύλλαβοι και μένουν άτονοι οι συνιζημένοι τύποι (δύο φωνήεντα που προ-φέρονται μαζί σε μια συλλαβή), π.χ. μια, για, γεια, πια, πιο, ποιος-ποια-ποιο, γιος, νιος, (να) πιω κ.ά. Προσοχή στη διαφορά: μια-μία, δυο-δύο, ποιον - (το) ποιόν, το βίος - ο βίος.

- Μια μονοσύλλαβη προστακτική, ακόμα κι όταν ακολουθείται από δύο εγκλιτικά, δεν παίρ-νει τονικό σημάδι, π.χ. πες μου το, δες του τα, βρες τους την, φα του τα κτλ. Εξαιρούνται και παίρνουν τονικό σημάδι: α) ο διαζευκτικός σύνδεσμος ή, π.χ. 'Η η Άννα ή η Μαρία β) τα ερωτηματικά πού και πώς (είτε βρίσκονται σε ευθεία ερώτηση είτε σε πλάγια),-π.χ. Πού πήγες; Δε μας είπες πού πήγες. ,-Πώς σε λένε; Μας είπε πώς τον λένε.

- Τα πού και πώς παίρνουν τονικό σημάδι στις

ακόλουθες περιπτώσεις: πού να σου τα λέω, από πού κι
ως πού, πού και πού, αραιά και πού.

• Τους έστειλες το γράμμα; Πώς!
Πώς βαριέμαι!
Κοιτάζω πώς και πώς να τα βολέψω.

• Το που (όταν είναι επίρρημα, αντωνυμία, σύνδεσμος)
και το πως (όταν είναι σύνδεσμος) δεν παίρνουν τονικό
σημάδι, π.χ. Αυτό που σου είπα. Μας είπε πως τον λένε
Απόστολο.

γ) οι αδύνατοι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών (μου,
σου, του, της, τον, την, το, μας, σας, τους, τα), όταν στην
ανάγνωση υπάρχει περίπτωση να θεωρηθούν εγκλιτικές,
π.χ. ο πατέρας μου είπε (= ο πατέρας είπε σε μένα) αλλά
ο πατέρας μου είπε (= ο δικός μου πατέρας είπε), δ) οι
μονοσύλλαβες λέξεις, όταν συμπροφέρονται με τους
ρηματικούς τύπους μπω, βγω, βρω, 'ρθω, σε όλα τα
πρόσωπα και τους αριθμούς δέχονται τον τόνο τους, π.χ.
θα μπω (προφέρουμε δυνατότερα το 0α) ενώ θα μπω
(προφέρουμε δυνατότερα το μπω), θα μπεις - θα μπεις
κτλ.

5. Ο τόνος του εγκλιτικού ο οποίος ακούγεται στη
λήγουσα των προπαροξύτονων λέξεων ση-μειώνεται
π.χ. ο πρόεδρος μας, χάρισμα σου, άφησε του τον κτλ.

• Το ίδιο γίνεται στο πρώτο από δύο εγκλιτικά, όταν
προηγείται παροξύτονη προστακτική,
π.χ. δώσε μου το, φέρε μας τους κτλ.

ΤΑ ΔΙΑΛΥΤΙΚΑ

Τα διαλυτικά («) σημειώνονται πάνω από το ι ή το ο για να δείξουμε ότι το ι ή το ο πρέπει να τα προφέρουμε χωριστά από το προηγούμενο φωνήεν α, ε, ο, υ: χαϊδεύω, θεϊκός, ευνοϊκός, βοϊδάκι, μυϊκός, πραϋντικός, ξεύφαινω.

• Επειδή, με το μονοτονικό σύστημα, πνεύματα δε σημειώνονται, στις περιπτώσεις που ως τώρα δε σημειώναμε διαλυτικά γιατί το πνεύμα έδειχνε ότι δεν είχαμε διψηφο φωνήεν, τώρα θα τα σημειώνουμε π.χ. αϊτός, αϋπνία, Αϊ-Νικόλας, οϊμέ κτλ.

• Δε σημειώνουμε τα διαλυτικά:
α) όταν το προηγούμενο φωνήεν παίρνει τόνο, π.χ. νεράιδα, πλάι, κοροΐδεψα
β) όταν δεν έχουμε διψηφο φωνήεν, π.χ. διυλιστήριο, Πομπηία, πρωί, Μωυσής

ΤΟ ΤΕΛΙΚΟ Ν

1. Φυλάγεται πάντοτε το τελικό ν:
α) στο άρθρο τον, την, β) στο αριθμητικό και αόριστο άρθρο έναν, γ) στην τριτοπρόσωπη προ-σωπική αντωνυμία την, και δ) στα άκλιτα δεν και μην, όταν η ακόλουθη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή σύμφωνο στιγμιαίο (κ, π, τ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ) ή διπλό γράμμα (ξ, ψ): τον αέρα, έναν καιρό, τον τόπο, την ντροπή, μην περάσεις, δεν μπορώ.

2. Χάνεται το τελικό ν στις παραπάνω λέξεις (τον, την, έναν, την, δεν, μην), όταν η ακόλουθη λέξη αρχίζει από

σύμφωνο εξακολουθητικό (β, γ, δ, ζ, θ, λ, μ, ν, ρ, σ, φ, χ):
το βαθμό, το γέρο, το δάσκαλο, τη χαρά, δε γράφω, μη
ρωτάς, ένα λαό.

ΚΛΙΣΗ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

1. Τα θηλυκά σε -η (σκέψη, κυβέρνηση) σχηματίζουν τη γενική σε -ης κ. -έως: σκέψης κ. σκέ-ψεως, κυβέρνησης κ. κυβερνήσεως· όσα έχουν λαϊκή προέλευση μόνο σε -ης: θύμησης, καλοπέρα-σης, γέμισης κτλ.

2. Τα προπαροξύτονα, αρσενικά και θηλυκά σε -ος κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα στη γενική του ενικού και στη γενική και αιτιατική του πληθυντικού: ο δήμαρχος, του δημάρχου, των δημάρχων, τους δημάρχους η διάμετρος, της διαμέτρου, των διαμέτρων, τις διαμέτρους

· Διατηρούν τον τόνο στην προπαραλήγουσα οι πολυσύλλαβες και οι λαϊκές λέξεις: του αντίκτυπου, του ανήφορου, του εδάψαλμου, του καλόγερου,, του ρινόκερου κτλ.

3. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα σε -ο κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα στη γενική ενι-κού και πληθυντικού: το άτομο, του ατόμου, των ατόμων το συμβούλιο, του συμβουλίου, των συμβουλίων, κτλ.

· Διατηρούν τον τόνο στην προπαραλήγουσα οι

πολυσύλλαβες και οι λαϊκές λέξεις: το σίδηρο, του σιδήρου το σέλινο, του σέλινου κτλ.

4. Το επίθετα κατά την κλίση τους φυλάγουν τον τόνο στη συλλαβή που τονίζεται η ονομαστική του αρσενικού: όμορφος, όμορφη, όμορφο, όμορφου, όμορφης, όμορφων, όμορφους κτλ., κυριακάτικος, κυριακάτικου, κυριακάτικων, κυριακάτικους κτλ.

• Όταν, όμως, χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά κατεβάζουν τον τόνο: η κατάσταση του αρρώστου, οι επιδρομές των βαρβάρων.

• Το ίδιο συμβαίνει και με τις μετοχές: τα αιτήματα των εργαζομένων.

5. Στα επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ, το υ της κατάληξης των αρσενικών και των ουδέτερων διατηρείται μόνο στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική του ενικού· στις άλλες πτώσεις γράφεται ζ: ελα-φρός, ελαφριού, ελαφριές, ελαφριά.

6. Στα επίθετα σε -ης, -ιά, -/το η των αρσενικών διατηρείται μόνο στην ονομαστική, αιτιατική, κλητική του ενικού· στις άλλες πτώσεις γράφεται ι: θαλασσης, θαλασσιού, θαλασσίους, θαλασσιές, θαλασσιά.

7. Τα επίθετα σε -ης, -ης, -ες σχηματίζουν τη γενική του ενικού σε -ους, την αιτιατική στο αρ-σενικό και θηλυκό σε -η και τον πληθυντικό σε -εις (το ουδέτερο σε -η): συνεχής, συνεχούς, συνεχή, τα συνεχή.

ΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ

1. Όσα ρήματα αρχίζουν από σύμφωνο παίρνουν εμπρός από το θέμα, στον παρατατικό και στον άοριστο της οριστικής: ένα ε- το ε- αυτό λέγεται αύξηση. η αύξηση διατηρείται όταν τονίζεται, ενώ χάνεται όταν δεν τονίζεται: έλυνα, έλυνες - λύναμε, λύνατε.

• Τα ρήματα θέλω, ξέρω, πίνω παίρνουν αύξηση η αντί ε. • ήθελα, ήξερα, ήπια.

2. Όσα ρήματα αρχίζουν από φωνήεν ή διψηφο δεν παίρνουν αύξηση, αλλά κρατούν το φω-νήεν ή το διψηφο σε όλους τους χρόνους: ανάβω, άναβε, ορίζω, όρισα.

• Εξαιρούνται τα ρήματα: έχω-είχα, έρχομαι-ήρθα, είμαι-ήμουν.

3. Μερικά σύνθετα ρήματα με πρώτο συνθετικό επίρρημα (πολύ, πάρα, καλά, κακά κτλ.), παίρ-νουν τονισμένη αύξηση στην αρχή του δεύτερου συνθετικού (εσωτερική αύξηση): πολυέβλεπα, πολυήξερε, παραήθελε κτλ.

• Εσωτερική αύξηση παίρνουν και μερικοί τύποι λόγιων

ρημάτων, σύνθετων με πρόθεση: εκφράζω-εξέφραζα, εγκρίνω-ενέκρινα, ενδιαφέρω-ενδιέφερα, εμπνέω-ενέπνεα, συμβαίνει-συνέβη.

- Στο ρήμα υπάρχω, το α τρέπεται σε η: υπήρχα, υπήρξα
- Και η εσωτερική αύξηση διατηρείται μόνο όταν είναι τονισμένη: εξέφραζα, εξέφρασε αλλά εκφράζαμε, εκφράστηκε κτλ.

4. Στα νεοελληνικά ρήματα που αρχίζουν από ρ, οι αυξημένοι τύποι δε διπλασιάζουν το ρ: ρι-χνω-έριξα, ράβω-έραψα, ρεύω-έρεψα.

5. Οι καταλήξεις της υποτακτικής, ενεργητικής και παθητικής φωνής γράφονταν με ει και ο, κα-θώς και της προστακτικής με ει, όπως στην οριστική: να γράφει, θα δεθεί, δεθείτε, αγαπηθείτε, να γράφομαι, όταν έρχομαι κτλ.

- Το ίδιο γράφονται και οι τύποι: έχω δεθεί, είχε αγαπηθεί, θα είχε φανεί κτλ.
- Με ει γράφεται και το: ζεις, ζει, ζείτε• αλλά ζητώ.

6. Η παθητική μετοχή σε -μένος, γράφεται με δύο μ μόνο στα ρήματα που έχουν χαρακτήρα π, β, φ(πφ):

εγκαταλείπω-εγκαταλειμμένος, ράβω-ραμμένος, γράφω-γραμμένος, σκάβω-σκαμμένος, βάφω-βαμμένος,

απορρίπτω-απορριμμένος.

• Η μετοχή σε -μένος, είναι κλιτή, έχει τρία γένη και δύο αριθμούς και ισοδυναμεί με επίθετο.

7. Η άκλιτη ενεργητική μετοχή σε -οντάς, όταν είναι άτονη γράφεται με ο, όταν τονίζεται γράφεται με ω: κόβοντας, γράφοντας, παίζοντας, αλλά γελώντας, τραγουδώντας, πηδώντας.

• Εξαιρείται το: όντας.

ΤΑ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ

Τα παραθετικά έχουν πριν από τις καταλήξεις -τερος, -τατος· -τερα, -τατα:

1. ο (-ότερος, -ότατος· -ότερα, -ότατα): σοφός, σοφότερος, σοφότατος σοφά, σοφότερα, σοφότατα
ωραίος, ωραιότερος, ωραιότατος ωραία, ωραιότερα,
ωραιότατα νέος, νεότερος, νεότατος

2. ω (-ώτερος, -ώτατος· -ώτερα, -ώτατα), όταν προέρχονται από τοπικά επιρρήματα σε -ω: (άνω) ανώτερος, ανώτατος (κάτω) κατώτερος, κατώτατος

3. ο (-ύτερος, -ύτατος· -ότερα, -ύτατα): βαθύς, βαθύτερος, βαθύτατος βαθιά, βαθύτερα, βαθύτατα

• Εξαιρείται το νωρίτερα, που γράφεται με ι.

ΛΕΞΕΙΣ ΑΠΟ ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

Οι λέξεις που μπήκανε στη γλώσσα μας, στα νεότερα χρόνια, από ξένες γλώσσες γράφονται με την

απλούστερη μορφή: τάλιρο, μπίρα, χολ, τρένο, σονέτο, μπαλάντα, μοτοσικλέτα, σοφέρ, βόλει-μπολ, τερακότα, βεντέτα, λιμπρέτο, ρουμπίνι, φιλντισι κ.ά.

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ

Παραγωγικές καταλήξεις Ουσιαστικών

α. Αρσενικά

-εμός: μισεμός, πηγεμός κτλ.

-ηγός (β' συνθετ.: άγω) : ημιονηγός, αρχηγός κτλ.

-ητής (συνήθ. από ρήμ. σε -ώ) :: ποιητής, επιθεωρητής κτλ • Εξαιρούνται: ιδρυτής, μηνυτής, κριτής

-ίσκος (λόγια υποκοριστική καταλ.) : δρομίσκος, ναίσκος κτλ.

-ιστής (συνήθ. από ρήμ. σε -ίζω) :: πολεμιστής, λογιστής κτλ.

• Εξαιρούνται: δανειστής, ληστής

-ίτης (ουσιαστικά κοινά και εθνικά): οπλίτης, πολίτης, Θασίτης, Λιβαδίτης, Μεσολογγίτης

• Αλλά: (κοινά) αλήτης, διαβήτης, ιδιοκτήτης, κομήτης, κυβερνήτης, μαγνήτης, πλοιοκτήτης, προφήτης - δύτης, θύτης, λύτης - (εθνικά) Αγιορείτης, Πηλιορείτης, Αιγινήτης

-ονας (κοινά προπαροξύτονα) .. : ακτήμονας, βραχίονας, δαίμονας κτλ.

• Αλλά: άμβωνας, καύσωνας, μεσαίωνας, θερμοσίφωνας.

-οράς (κοινά και κύρια προπαροξύτονα) : αυτοκράτορας,

ρήτορας κτλ. - Έκτορας, Νέστορας κτλ
-ότης : αγρότης, δημότης, δεσπότης, δότης, εξωμότης,
ιππότης, πό-της, συνωμότης, τοξότης .
Σε -ώτης: δεσμώτης, επαρχιώτης, θιασώτης, ιδιώτης,
νησιώ-της, πανηγυριώτης, πατριώτης, στρατιώτης -
Ανδριώτης, Η-πειρώτης κτλ
-τήρας . ανεμιστήρας, οδοστρωτήρας κτλ
-ωμός. : λυτρωμός, τελειωμός κτλ. • Εξαιρείται: ερχομός.
-ωνας (παροξύτονα κοινά, περιεκτικά και τοπωνύμια) :
χειμώνας, αγκώνας κτλ. - αμπελώνας, πευκλώνας κτλ. -
Ελι-κώνας, Μαραθώνας κτλ.
• Εξαιρούνται: αλαζόνας, ηγεμόνας, κανόνας,
συνδαιτυμόνας
• Στρυμόνας, Μακεδόνας, Παφλαγόνας κτλ.
-ωνας (αρχ. κύρ. ονόματα και εθνικά προ-παροξύτονα) .
: Απόλλωνας, Ιέρωνας, Πλάτωνας κτλ. Πάρνωνας -
Ιάπωνας, Ίωνας.
• Αλλά: Αγαμέμνονας, Αριστογείτονας, Ιάσονας κτλ. -
Αλιάκμονας

β. Θηλυκά

-αία: αυλαία, κεραία • Εξαιρούνται: θέα, ιδέα, νέα,
παρέα, Ζέα, Κέα, Νεμέα, Ρέα,
Τεγέα
-αία (προπαροξύτονα κύρ. ονόματα) . : Φώκαια, Νίκαια
κτλ.
-αίνα: δράκαινα, λόκαινα κτλ. - Γιώργαινα,
Μαρομιχάλαινα κτλ.

- ειά (από ρήμ. σε -εύω) : γιατρεία, δουλειά, σοδειά, παντρεία κτλ
- εία (από ρήμ. σε -εύω, από επίθ. σε -ύς και άλλα) . αγγαρεία, αλαζονεία, βασιλεία, ερμηνεία κτλ. -βαρεία, δασεία, οξειά, πλατεία κτλ. - θεία, λεία, μνεία, χρεία και το ουσ. Τροία,
- εία (προπαροξύτονα) αλήθεια, ευλάβεια, συνηθεία κτλ.
- Αντιόχεια, Δεκέλεια, Φιλα-δέλφεια (αλλά: Ερέτρια) - Θάλεια, Ιφιγένεια κτλ.
- ήθρα: κολυμπήθρα, ξινήθρα κτλ.
- ιά: βαριά, βραδιά κτλ.
- ία (παροξύτονα θηλυκά) : απόια, ηγεμονία κτλ.
- ια (λήγουσα με καταχρηστικό δίφθογο-γο) : αρρώστια, περηφάνια κτλ.
- ίδα: επικεφαλίδα, εφημερίδα κτλ.
- Εξαιρούνται: χλαμύδα, σημύδα
- ίλα (αφηρημένα ουσιαστικά) : ανατριχίλα, σαπίλα κτλ
- ισσα (προπαροξύτονα κοινά και κύρ. ονό-ματα) : γειτόνισσα, Σαμώτισσα κτλ.
- Εξαιρούνται: Λάρισσα, σάρισσα
- ίτσα (υποκορμ.) : αλοσιδίτσα, κουκλίτσα
- Εξαιρείται: θείτσα
- οια (βλ. συνθ.: νους, πνέω, ρέω, πλέω) : άγνοια, διχόνοια, άπνοια, παλίρροια, άπλοια κτλ.
- όνα: αλκυόνα, αμαζόνα, σταγόνα κτλ.
- Εξαιρούνται: αρραβώνα, αχυρώνα, χελώνα κτλ. - Αυλώνα, Σιδώνα κτλ.
- σοσύνη: δικαιοσύνη, καλοσύνη.

- ότητα: θερμότητα, απλότητα κτλ.
- ύτητα: βαρύτητα, οξύτητα κτλ.
- ωνία: Βαβυλωνία, Ιαπωνία, Λακωνία κτλ.
- Αλλά: Μακεδονία, Παφλαγονία κτλ.
- ωνιά: παγωνιά, χειμωνιά κτλ
- πινακωτή, καλαμωτή κτ:-ωτή λ.

γ. Ουδέτερα

- άδικο: γαλατάδικο, σιδεράδικο κτλ
- αίο (προπαροξύτονα) . : τρόπαιο, κεφάλαιο, κτλ
- είο (παροξύτονα που φανερώνουν τόπο) : γραφείο, ιατρείο κτλ.
- ημα: μηχανήμα, επιφώνημα κτλ
- ητό: αγκομαχητό, αναφιλητό, κυνηγητό κτλ.
- ί: νησί, σπαθί κτλ. • Εξαιρείται: οξύ
- ι: καλοκαίρι, θυμάρι, τραγούδι κτλ.
- ίδι: ταξίδι, φίδι κτλ.
- Εξαιρούνται: αντικλείδι, στρείδι - καρύδι, κρεμμύδι, μύδι, φρύδι - Παλαμήδι
- ιμο. : γράψιμο, ντύσιμο κτλ
- ιο: γέλιο, τετράδιο κτλ. • Εξαιρούνται: απόγειο, ισόγειο, υπόγειο, λύκειο.
- όνι: αηδόνι, τιμόνι κτλ. • Εξαιρούνται: αλώνι, κυδώνι, κωθώνι, παραγώνι.
- ριό: καμπαναριό, νοικοκυριό
- Εξαιρείται: μαγειρείο
- τήρι: ξυπνητήρι, πατητήρι κτλ. • Εξαιρούνται: τα με β'

συνθ. το τυρί: κεφαλοτύρι

-τήριο γυμναστήριο, δικαστήριο κτλ.

• Εξαιρούνται: κτίριο, μαρτύριο

Παραγωγικές καταλήξεις Επιθέτων

-αίος: ακμαίος, κεφαλαίος, μοιραίος κτλ. • Εξαιρείται.
νέος.

-είος: αστείος, λείος • Εξαιρούνται: γελοίος, κρύος

-ηρός: : δαπανηρός, τολμηρός κτλ.

• Αλλά: αλμυρός, αργυρός, βδελυρός, βλοσυρός,
γλαφυρός, ι-σχυρός, πορφυρός, οχυρός

-ιδερός: ασπριδερός, μαυριδερός

-ικός: αθλητικός, γνωστικός κτλ. • Αλλά: θηλυκός,

λιβυκός - δανεικός, δεκελεικός

δόκιμος, χρήσιμος, νόμιμος • Αλλά τα:-ιμος με β' συνθ.

θυμός, όνομα, σήμα, σχήμα, δήμος, φήμη: εύθυμος,

ομώνυμος, διάσημος, άσχημος, απόδημος, πε-ρίφημος

-ινός: αντικρινός, βορινός κτλ.

• Εξαιρούνται: ελεινός, κλεινός, ορεινός, σκοτεινός,
ταπει-νός, υγρεινός, φωτεινός.

-ινος: ξύλινος, πέτρινος, μάλλινος κτλ.

-ιός: άγιος, άγριος, τίμιος κτλ.

• Αλλά σε-ειος όσα παράγονται από κύρια ονόματα
προ-σώπων: αβερώφειος, κυκλώπειος, πυθαγόρειος

κτλ. και τα: ά-δειος, αντρίκειος, βόρειος, γυναικείος,

επίγειος, ισόγειος, υπό-γειος, πρόβειος, τέλειος - όμοιος

- αλληλέγγυος.

-ισμος: νησιτισμος, υπολογισμος κτλ. • Αλλά:

αρτύσιμος (από ρήμ. β' συζυγίας) κατοικήσιμος,
συζητήσιμος κτλ.

-ίσιος: αρνίσιος, βουνίσιος, παλικαρίσιος κτλ. Αλλά:
ετήσιος, ημερή-σιος, γνήσιος, Ιθακήσιος, Μιλήσιος κτλ.

-λεος: πειναλέος, ρωμαλέος κτλ.

-τέος: διαιρετέος, προακτέος κτλ.

-ωπός: αγριωπός, χαρωπός κτλ.

-ωτός: αγκαθωτός, μεταξωτός κτλ.

Παραγωγικές καταλήξεις ρημάτων

-άβω: ανάβω, ράβω κτλ.

• Εξαιρούνται: απολαύω, παύω, αναπαύω

-άρω: αγκαζάρω, ρετουσάρω, ξαπλώω κτλ.

-εύω: κλαδεύω κτλ. - ονειρεύομαι κτλ.

• Εξαιρούνται: κλέβω, σέβομαι.

-αίνω: ζεσταίνω κτλ. - φαίνομαι κτλ.

• Εξαιρούνται: δένω, μένω, πλένω.

-έρνω: γέρνω, φέρνω κτλ. • Εξαιρείται: παίρνω.

-ιάζω: αγκαλιάζω κτλ. - βιάζομαι κτλ.

• Εξαιρούνται: αδειάζω, χρειάζομαι, μοιάζω, μονοιάζω,
νοι-άζομαι

-ίζω: αντικρίζω κτλ. - συλλογίζομαι κτλ.

• Εξαιρούνται: μπήζω, μπήγω, πήζω, πρήζω -

αναβλύζω, αναβρύζω, γογγύζω, δακρύζω, κατακλύζω,

κελαρύζω, ολολύ-ζω, συγχύζω, σφύζω - δανείζω -

αθροίζω.

αναγγέλλω, αναβάλλω:-λλω κτλ.

• Εξαιρούνται: θέλω, μέλει, οφείλω.

- ωνω: κλειδώνω, απλώνω κτλ.
- σσω: αναπτύσσω, απαλλάσσω κτλ.
- Εξαιρείται: αρέσω.
- ττω: πλήττω, εισπράττω κτλ.
- Εξαιρούνται: θέτω, κείτομαι
- ίνω : δίνω, κρίνω, γίνομαι, αποκρίνομαι κτλ.
- ήνω: αφήνω, σβήνω, ψήνω κτλ.
- ύνω λύνω, ευκολύνω, αμύνομαι κτλ.
- είνω κλείνω, τείνω κτλ.

Παραγωγικές καταλήξεις επιρρημάτων

- ει: εκεί, παμφηφεί
- η: ακόμη, ειδημη
- ι: έτσι, πάλι, σταυροπόδι, μαζί κτλ.
- ια: ανάρια, μακριά, πλατιά κτλ.
- ις: μόλις, αποβραδίς, κοντολογίς κτλ.
- Εξαιρούνται και γράφονται με η μερικά σύνθετα με γενι-κή: απαρχής, εξαρχής, επικεφαλής, επίσης, καταγής, καταμε-σής.
- υ: αντίκρυ, μεταξύ, πολύ
- ω: γύρω, επάνω κτλ.
- ως: αμέσως, βεβαίως κτλ.
- Εξαιρούνται: εμπρός, εντός, εκτός, (ε)φέτος, τέλος.